

Eschatológia

Náuka o posledných veciach

(človeka a sveta)

Úvod

Starozákonné Božie prisľúbenie obsahovalo tri prvky: - príchod Mesiáša; - zoslanie Božieho Ducha; - nový vek (súd, deň Jahveho). Prvotná Cirkev, ako nový Boží ľud, prežívala všetky tieto nádeje ako jednu veľkú skutočnosť (por. *Sk 6, 13-14*).

Kristus Pán už kraľuje prostredníctvom Cirkvi, ale ešte mu nie je na svete všetko podrobené. Všetko mu bude podrobené, keď príde vo svojej sláve (por. *Mt 25, 31n*). Po nanebovstúpení je Kristov slávny príchod blízky, hoci sa nevie, kedy sa uskutoční; môže sa uskutočniť každú chvíľu (por. *Mt 24, 44; 1 Sol 5, 2*). Iba parúzia Ježiša Krista celkom naplní mesiášsku nádej sveta.

Eschatológia ako teologická veda

Eschatológia je teologická veda o posledných veciach človeka a sveta. Pochádza zo zjavenia, od Boha, a nie z astrológie, astronómie, či ľudovej fantázie. Gr. slovo *eschatos* znamená posledný. Eschatológia siaha svojimi koreňmi do najstarších kresťanských čias. Už prvá generácia kresťanov si myslela, že ona zažije parúziu. V 2. stor. povstali aj prví bludári ohľadne Pánovho príchodu, tzv. chiliasti (milenaristi).

Eschatológiu, ako samostatný teologický traktát, založil Peter Lombardský (+1164) a rozvinul ju Tomáš Akvinský (+1274). Tomášov traktát *De novissimis* sa prednášal do polovice 20. stor., pokiaľ ho neupravil Yves Congar (+1995). V starom traktáte bol budúci život predstavovaný staticky a akosi oddelene od tohto sveta. Dnešná eschatológia je dynamická a personalistická, lebo pojednáva o Bohu, ktorý cez osobu a dielo Ježiša Krista privádza človeka – i svet – do plnosti v spáse. Hlavnou ideou tohto modelu je pravda, že Kristus je ten Posledný (Eschaton) v spásnom diele Trojjediného Boha.

Eschatologická náuka neodvádza kresťanov od aktuálnych ľudských otázok a ich úloh na zemi. Naopak, povzbudzuje ich k efektívnejšiemu zdokonaľovaniu seba a ku kvalitnejšiemu pretváraniu sveta, lebo len tak môže človek (využívajúc dané talenty v spolupráci s Božou milosťou) dosiahnuť cieľ svojho života – nebo (por. konštit. *Gaudium et spes 39; KKC 2818*).

Pre budúcnosť eschatológie bude dôležité, aby stále nachádzala pozitívny vzťah k žijúcej jednote kresťanských dejín. Tak totiž spoluexistuje vývoj a identita. A iba tam, kde je možný vývoj do identity, je život. Potom bude opäť zrejmé, že jazyk viery, ktorý vyrastá vo veriacom spoločenstve, je živou realitou, ktorú nemožno ľubovoľne meniť. Iba ten, kto dokáže hovoriť jazykom spoločenstva, dokáže v spoločenstve žiť (Jozef Ratzinger).

Delenie eschatológie

Eschatológia sa zväčša delí na tri časti:

1. Individuálna eschatológia (pojednáva o smrti, osobnom súde a zatratení).
2. Spoločná eschatológia (o spoločenstve svätých v nebi a očistci).
3. Kozmická eschatológia (o parúzii, poslednom súde, vzkriesení a Novom Jeruzaleme).

Niektorí autori delia eschatológiu len na dve časti:

1. Koniec človeka.
2. Koniec sveta.

Mimokresťanská eschatológia

Mimokresťanská eschatológia je predovšetkým eschatológia svetových nezjavených náboženstiev, no patria k nej aj eschatológie qumranská, jehovistická a starozákonná.

Individuálna mimokresťanská eschatológia

Takmer všetky náboženstvá prechovávajú vzťah k zosnulým a majú určité predstavy o konci sveta. Tieto predstavy o záhrobí tvoria štyri druhy:

- záhrobie je takmer také isté ako pozemský život (staroegyptské náboženstvá, islam);
- je tam horšie ako tu (babylonské Arallu, hebrejský Šeol, grécky Hádes, americkí Aztékovia);
- je tam lepšie ako tu (platónske náuky, budhistická nirvána);
- reinkarnácia (indické náboženstvá; stredoveká židovská mystika, najmä Izák Slepý, +1210; súčasné európske prúdy).

Spoločná mimokresťanská eschatológia

Väčšina mimokresťanských náboženstiev vyznáva, že záhrobie je spojené s morálnym vyrovnaním (súd, trest, odmena).

Kozmická mimokresťanská eschatológia

Mimokresťanské predstavy o konci sveta tvoria dva druhy:

- cyklická predstava (antika);
- jednorázové zničenie a obnovenie.

Qumranská eschatológia

Qumran bolo arabské meno starožidovskej usadlosti na západnom návrší pri Mŕtvom mori. Podľa archeológov táto obec prežívala dve priaznivé obdobia rozvoja. Najprv v 9. stor. pr. Kr. a potom v 2. stor. pr. Kr. Druhé obdobie rozkvetu bolo násilne prerušené v r. 68 po Kr. počas Židovskej vojny. Podľa niektorých znalcov v tomto druhom období obývali mesto eséni (zbožní), ktorí žili „kláštorným“ spôsobom života. Boli medzi nimi aj kňazi vyhnaní z Jeruzalemského chrámu. Na návršie prišli po r. 150 pr. Kr. a viedol ich „Učiteľ spravodlivosti“, kňaz zo Sadokovho rodu. Avšak podľa uznávaného jeruzalemského biblického vedca (Shemaryahu Talmon) nemožno stotožňovať Esénov a Qumrancov. Podobne nemožno hovoriť o nejakom vplyve Qumrancov na rané kresťanstvo.

Od r. 1947 archeológovia nachádzajú v jedenástich jaskyniach (celkovo je ich vyše 40) zvitky z obdobia od 3. stor. pr. Kr. do r. 68 po Kr. Štvrtina nálezov obsahuje texty zo *Starého zákona*. Zastúpené sú všetky knihy okrem *Knihy Ester*.

Qumranská eschatológia sa vyznačuje týmito prvkami:

- svet bude zničený ohňom a obnovený v bolesti;
- synovia svetla (Židia) budú bojovať so synmi temnôt;
- synov svetla budú viesť dvaja vodcovia: 1. veľkňaz (z Áronovho rodu); 2. knieža (z Dávidovho rodu), čiže dvaja mesiáši; resp. aj veľký učiteľ.
- spravodliví budú spasení, bezbožní budú zatratení;
- život po smrti je predstavovaný veľmi materiálne.

Nájdenny hymnus o zmŕtvychvstaní tiel bola pravdepodobne bojová pieseň o utlačaných, ktorí povstanú proti utláčateľom. Keďže ide o lyrickú symboliku, nemožno hovoriť o náuke zmŕtvychvstania.

Rozdiely medzi qumranskou a katolíckou eschatológiou

Hlavné rozdiely medzi qumranskou a katolíckou eschatológiou sú:

1. Qumranská eschatológia je zameraná národne; katolícka je univerzálna.
2. Eschatologické víťazstvo sa kladie na rovinu politickú; katolíci ho kladú na rovinu duchovnú.
3. Popri dvoch mesiášoch (veľkňaz, knieža – kráľ) očakávali aj tretieho záchrancu – učiteľa; katolíci majú jediného Mesiáša.

Po počiatočnom váhaní dnes odborníci svorne tvrdia, že neexistoval priamy vzťah medzi Qumrancami a Jánom Krstiteľom, ani medzi Qumrancami a autorom (autormi) kánonického *Listu Hebrejom* (Jozef Jančovič).

Jehovistická eschatológia

Základnou charakteristikou jehovistov (Svedkov Jehovových), ktorých založil Charles Taze Russel (+1916) v r. 1872, je:

1. Neochota k dialógu (vlastná teologická frustrácia; častá zmena vieroučných princípov).
2. Presvedčenie o samospasiteľnosti (komerčné zavádzanie).

Eschatológiu jehovistov možno zhrnúť do štyroch téz:

- Svojrázne počítanie druhého príchodu. Rátanie sa odvíja z *Knihy proroka Daniela* (4, 13-33). Kráľ Nabuchodonozor (Nebukadnesar II.) bol v r. 605-562 pr. Kr. kráľom Novobabylonskej ríše. Za jeho vlády dosiahla ríša najväčší rozmach. Kráľ kvôli ťažkej chorobe (šialenstvo) nevládol sedem rokov. Tento výpadok jeho moci (7 /rokov/ x 360 /dní/ = 2520 /dní/) má, vraj, kľúčový význam – je proroctvom o čase konca sveta. Jehovistické vysvetlenie proroctva o „čase konca sveta“ učí, že 2520 dní nevládnutia kráľa je 2520 rokov (v zmysle *Ez* 4, 6: „Za každý rok som ti určil deň“). Po 2520 rokoch má prísť Jahve a opäť začať absolútne vládnuť (parúzia, začiatok konca sveta). Roky „výpadku moci Jahveho“ sa rátali od zničenia Jeruzalema (babylonskou mocou) v r. 606 pr. Kr. Tak prvý Russelov výpočet konca pripadol na r. 1914. Keďže sa všeobecný koniec v určený čas neuskutočnil, bolo pozmenené vysvetlenie podľa *Žalmu* (90, 10): „Vek nášho života je sedemdesiat rokov a ak sme pri sile, osemdesiat.“ Ďalší koniec sveta mal byť v r. 1994 (1914 + 80 = 1994). Keďže ani k tomu neprišlo, čo spôsobilo vážne vieroučné problémy v radoch jehovistov (tzv. generačný problém), v pozmenenom výklade konca jehovisti ďalej čakajú na parúziu.

- Tisícročné kráľovstvo. Druhý príchod Krista ešte nie je definitívny koniec, ním začne tisícročné kráľovstvo (144 000 spravodlivých v nebi; ostatní Jehovovi svedkovia budú v dokonalom šťastí na zemi). Potom príde satan a posledný raz vyskúša svedkov na zemi. Tí, ktorí neobstoja, tí budú aj s diablom zničení ohňom. Ide o svojské reinterpretovanie starého chiliazmu (gr. chilioi - tisíc; alebo aj milenarizmus z lat. mille - tisíc), bludného učenia židokresťanov z 2. až 4. stor. Chiliazmus sa zrodil z nesprávneho výkladu textu *Zjv* 20, 1-7.

- Príchod Krista ako Jehovovho kata. Kristus v bitke Harmagedon (por. *Zjv* 16, 16; Vrch Megiddo) porazí navždy všetkých zlých. Ide o zdeformovanú úlohu Ježiša Krista pri jeho druhom príchode, por. *Rim* 14, 9 – aby vládol aj nad mŕtvymi aj nad živými; por. *Zjv* 22, 12 – odmení každého podľa jeho skutkov; 2 *Sol* 1, 6-8 – v ohnivom plameni potrestá tých, čo nepoznajú Boha.

- Kráľovanie s Jehovom (144 000 spravodlivých). Po bitke Harmagedon 144 000 spravodlivých bude kráľovať v nebi s Jehovom. Ostatní Jehovovi svedkovia budú v dokonalom šťastí zaľudňovať vyprázdnenú zem (1000 rokov, po poslednú skúšku). Ide o silne fundamentalistický výklad verša *Zjv* 7, 4: „A počul som počet označených: stoštyridsaťštyritisíc označených zo všetkých kmeňov synov Izraela.“ Podľa katolíckych exegetov nejde o kvantitu čísla, ale ide o symbolickú hodnotu číslovky (12 x 12 tisíc), čo znamená plnosť Božieho ľudu.

Starozákonná eschatológia

Starozákonná eschatológia je náukou zjaveného náboženstva. Nie je však jasne vymedzená a dôsledne teologicky spracovaná ako „náuka o posledných veciach“. Skôr tvorí viacvrstvový a mnohotvárný odkaz na dlhú cestu „veľkej nádeje“, ktorá spočiatku nebola nutne spojená s myšlienkou na posmrtný život (Claus-Peter März). Pán Boh postupne zjavoval pravdy o posledných veciach, a tak sa v *Starom zákone* nachádzajú štyri eschatologické etapy:

1. etapa: Božie prisľúbenia (*Gn* 12, 1-3; *Nm* 23, 27; *Joz* 23, 14;...).

Pojem „Jom Jahve“ - „Deň Jahveho“:

- deň vojenského víťazstva;

- eschatologický pojem (*Iz* 13).

2. etapa: Éra Mesiáša (*Iz* 3, 4, 6, 11, 37, *Jer* 31, *Ez* 34;...).

3. etapa: Nové Božie kráľovstvo:

- návrat do Palestíny (v babylonskom zajatí);

- neskôr transcendentný pojem (*Iz* 41, 44, 48; *Ag* 2; *Mal* 3;...).

4. etapa: Éra konkrétne neohrančeného očakávania (4. stor. pr. Kr. – *Dan* 12; Qumran).

Pri postupnom prehľbovaní eschatologického poznania predchádzajúce zmýšľanie nezaniká, len sa obohacuje. Napr. pôvodná predstava šeolu (por. *Gn* 37, 35; *Ž* 55, 16), ako jednoliateho miesta tieňov, dozrela k diferenciacii.

Šeol – podsvetie, ríša mŕtvych

V *Starom zákone* vidieť trojstupňové vyzrievanie pravdy o nesmrteľnosti ľudskej duše.

1. Na všetkých po smrti čaká šeol. Šeol bolo jednoliate miesto tieňov, podsvetia, nebytia.

Smrť postihne aj telo aj dušu; z človeka po smrti ostane len „tieň“. Na začiatku starozákonného zjavenia sa Božia priazeň prejavovala v prirodzených dobrách: dlhý život, zdravie, bohatstvo, veľké potomstvo.

Gn 37, 35: „Hoci sa namáhali všetci jeho synovia a dcéry potešiť ho (Jakub plače za Jozefom), nedal sa potešiť a vrel: V smútku zostúpim do podsvetia k svojmu synovi.“

Ž 115, 17: „Mŕtvi ťa, Pane chváliť nemôžu, ani tí, čo zostupujú do ríše mlčania.“ Por. *Ž* 13, 4-5; *Ž* 88; *Jób* 17; 3; *Iz* 14, 9; *Ez* 32, 18n.

Kaz 3, 19-21: „Lebo (hračkou) osudu sú Adamovi synovia, (hračkou) osudu sú (aj) zvieratá – veď ich osud je rovnaký. Ako zomiera on, tak zomierajú aj ony, rovnaký dych života má všetko – človek ničím nevyniká nad zvieratá. Všetko odchádza na spoločné miesto; ako bolo všetko vzaté z prachu, tak sa všetko do prachu navracia. Kto vie, či sa dych života Adamových synov vznáša k výsostiam a dych života zvierat zostupuje zasa dolu k zemi?“

Takáto náuka o šeole udržiavala hodnotu a význam pozemského života. Stáli za ňou najmä saduceji (hebr. *cadokim*, dosl. „Sadokovci“; skupina odvodzujúca svoj pôvod od veľkňaza Sadoka, ktorý žil v 10. stor. pred Kr.), ktorí sa starali o chrám a z nich boli vyberaní veľkňazi.

2. Podľa morálnej kvality života príde večná odplata. Zdá sa, že pod vplyvom helenizmu začali Hebreji premýšľať o posmrtnej odmene.

Ž 16, 10-11: „Nenecháš moju dušu v podsvetí a nedovolíš, aby tvoj svätý videl porušenie. Ukážeš mi cestu života. U teba je plnosť radosti, po tvojej pravici večná slasť.“ Por. *Sir* 1, 13; 11, 28; *Iz* 26, 19-21; *Ž* 18, 21-22; *Ž* 49; *Jon* 2; *Iz* 38; *Dan* 12; *Ez* 18, 25n.

Ž 18, 26-28: „Voči svätému si svätý, voči šľachetnému šľachetný, voči úprimnému úprimný, voči zvrhlému si neúprosný. Pokorný ľud chrániš pred zánikom a ponížuješ oči pyšných.“

Šeol bol už rozdelený na dve časti: - časť spravodlivých (dostávala čiastočnú odmenu); - časť bezbožných (požívala istý trest). A tak všetci mŕtvi čakajú na posledný súd (por. *Knihá Henochova* 22, 40; *Lk* 16, 19n).

3. Ľudská duša je nesmrteľná. Napokon sa začína prejavovať viera v takú Božiu všemohúcnosť, ktorá premáha šeol.

Gn 2, 7: „Pán, Boh, utvoril z hliny zeme človeka a vdýchol do jeho nozdier dych života.“

I Sam 2, 6: „Pán usmrcuje aj oživuje, posieľa do pekiel a volá aj späť.“

Am 9, 2: „Ak vniknú do podsvetia, moja ruka ich odtiaľ donesie, a ak vystúpia do neba, aj odtiaľ ich stiahnem.“

Múd 3, 1-3: „Duše spravodlivých sú však v Božích rukách, muka sa ich nedotkne. Nemúdri sa nadržávali, že je po nich; za nešťastie posudzoval sa ich odchod, za skazu ich poberanie od nás. Oni sú však na pokoji.“ Por. aj *Múd* 4, 14; 15, 8. 11; 2, 23; 16, 14-15.

Viera, že Boh je mocnejší ako šeol, pripravila pôdu pre neskoršiu pravdu o vzkriesení. Večný život je výslovne „len“ Božím dielom: „Ak vystúpim na nebesia, ty si tam; ak zostúpim do podsvetia, aj tam si“ (*Ž* 139, 8). Za vzkriesením stáli najmä farizeji (hebr. *perušim* - oddelení), ktorí tvorili významný teologický a spoločenský názorový prúd antického judaizmu.

Symbyly zomrelých

V židovskej synagóge visí lampa, v ktorej neustále svieti svetlo. Lampa sa volá „ner tamid“ - „stále svetlo“. Forma tejto lampy je ľubovoľná. Ak je to svietnik, volá sa „menora“. Vo väčšine synagóg horí toto svetlo pred skrinkou, v inej zasa pri vchode, prípadne na jednom alebo druhom stĺpe. Pravzorom tohto svetla bolo strážne svetlo zlatého svietnika horiaceho v chráme – vo Svätyni svätých. V niektorých synagógach sú až dve takéto svetlá. Vtedy jedno z nich je pamiatka na chrám a druhé je úctivá pamiatka na zomrelých členov spoločenstva.

Toto svetlo je predovšetkým symbolom duše podľa *Knihy príslovi* (20, 27): „Pánovým kahancom je ľudské svedomie.“ Aj v židovských domoch zapalujú svetlo ako viditeľný znak pamiatky zosnulého. Svetlo horí dvanásť mesiacov (rok smútku) a zapalujú ho aj na každé výročie smrti.

Veriaci židia na niektoré sviatky nosia do synagógy svoje smrteľné košele. Posluhujúci – recitátori i učitelia – nosia biele peleríny, ktoré budú raz priložené k ich posmrtným šatám. Tieto posmrtné šaty (či biele peleríny) sú ako „memento mori“ - „pamätaj na smrť“. A aký („ako odetý“) chceš smrť stretnúť?

Človek tvorí zázračnú jednotu dvoch protikladných elementov – duše a tela. Ľudská mŕtvoľa, materiálna schránka človečenstva, je kultovo „nečistá“ a nedá sa „očistiť“. Preto je mŕtvoľa prameňom kultovej nečistoty. Každý, kto sa jej dotkne, alebo kto sa k nej priblíži, sa sám stane nečistý. Nikto nečistý nemôže vstúpiť do Božieho príbytku (synagógy) v stave „nečistoty“, ani nemôže požívať časť obetí.

Novozákonná eschatológia

Nový zákon poskytuje štyri hlavné pohľady na eschatologické pravdy. Ich stredom je Ježiš Kristus – jeho dielo, smrť a zmŕtvychvstanie. Pretože Ježišovo vzkriesenie nie je len jeho „osobná vec“. To je aj začiatok všeobecného vzkriesenia mŕtvych; to je „vstup“ do nemilosrdne postupujúceho času a znamená jeho zlom, ako záblesk nového sveta v starom svete (Klaus Wengst).

1) Pohľad synoptických evanjelií

Základnou Ježišovou pravdou je „Božie kráľovstvo“. Príchodom kráľovstva sa začal približovať koniec časov. Udalosti, ktoré majú v budúcnosti prísť, budú sprevádzané znameniami (por. *Mt* 24, 27-28; *Lk* 13, 35; *Mk* 13, 24-27) a posledné dni budú poznačené prenasledovaním i katastrofami. Svoj údel si človek pripravuje vlastnými skutkami. Rozhodujúci bude vzťah ku Kristovi (por. *Mt* 10, 32-33; *Mk* 8, 38; *Lk* 12, 8-9). Nevedno, kedy bude koniec, preto treba stále bdieť.

2) Pohľad Pavla apoštola

Vykúpenie človeka a jeho završenie vytvára v teológii Pavla veľké napätie. Na jednej strane je človek novým stvorením, no ešte sa neukázalo, čo ho čaká (por. *2 Kor* 5, 17; *Rim* 8, 12-13). Pavol tiež napomínal k bdeniu (por. *1 Kor* 1, 8; *Flp* 1, 6; *2 Sol* 3, 13), učil o vzkriesení (por. *1 Kor* 15, 51; *1 Sol* 4, 13-18) a rozviedol teológiu o účasti kozmu na budúcom šťastí človeka (por. *Rim* 8, 20-22).

3) Náuka Jána evanjelistu

Ján rozlíšil dve éry – prítomnosť a budúcnosť. Učil o podstate budúceho šťastia ako o poznaní na Božiu slávu. Pred konečným triumfom Baránka bude veľký boj (por. *Zjv* 20). Ako porozumieť všetky obrazy jeho prorocstva, sa dodnes presne nevie.

4) Pohľad ostatných spisov *Nového zákona*

Ostatné novozákonné knihy hovoria o druhom príchode Krista (*1 Pt* 1, 7; *Jak* 5, 8) a o jasne formulovanej osobnej eschatológii (por. *Hebr* 11, 35; 6, 9-12; 10, 26-31).

Katolícka eschatológia

Základnou dimenziou katolíckej eschatológie je nádej ukotvená v Bohu; inak nemožno v nič dúfať! Jednoducho povedané: človek potrebuje Boha, inak zostáva zbavený nádeje (enc. *Spe salvi*

23). Pavlovské „Boh a nádej“ (por. Ef 2, 12) je veľmi realistické. Bolo to vidieť v minulosti a vidieť to stále znova. Niet totiž pochyb, že „kráľovstvo“ samotného človeka (uskutočňované bez Boha) nevyhnutne končí „v perverznom konci“ (por. enc. SS 23).

Začiatkom eschatológie (posledných veľkých udalostí), ktorá vyvrcholí parúziou, je Kristova smrť na kríži a jeho zmŕtvychvstanie (Jiří Mrázek, +1978). Svet sa teraz nachádza v poslednej etape dejín spásy. Vzhľadom na človeka je katolícka eschatológia dvojfázová. Vychádza z biblickej duality, a nie z helenistického dualizmu (telo je väzením duše). Biblická dualita znamená: - že človek je telo a duša – jednota dvoch prvkov, ktorých oddelenie je ontologický deficit, čosi neprirodzené; - že človek smrťou začne exitovať v medzistave a parúziou (už aj s telom) v definitívnej večnosti.

Súčasná katolícka eschatológia, ako veda, kladie dôraz na úzke prepojenie eschatológie a kristológie, pretože zavŕšením sveta je Kristus. Zároveň sa dišancuje od pietistickej cesty (pre nadprirodzeno zanedbať pozemský život; tzv. eschatologizmus) i od „časnej verzie kresťanstva“ (zanedbať nadprirodzeno pre pozemský život; tzv. inkarnacionizmus) a zasadzuje sa za integrálny duchovný rozvoj človeka.

Pravoslávna eschatológia

Pravoslávna eschatológia sa takmer vo všetkom zhoduje s katolíckou náukou, pretože obe majú za základ *Sväté písmo* a tisícročnú spoločnú tradíciu. Predsa existujú niektoré rozdiely:

- eschatológia nie je samostatný traktát;
- o podrobnostiach ľudskej smrti neučí;
- v 16. stor. (najmä patriarchát Moskva a podriadený Kyjev) prijala náuku katolíkov, že hneď po smrti možno prežívať nebo alebo peklo; avšak nejednotne bola prijatá náuka o očistci;
- posmrtný stav očisťovania sa nevolá „očistec“; na základe príhovoru Cirkvi (veriacich) Božie milosrdenstvo odpúšťa zomrelým malé hriechy (vinu i trest) a oni tak prechádzajú cez tzv. „colnice“ (mytarstva);
- moc Cirkvi nad živými a mŕtvymi v právnom zmysle nepozná (neučí o odpustkoch);
- učí, že medzistav je predĺženie Kristovej smrti (medzistav – situácia človeka medzi smrťou a vzkriesením);
- vďaka liturgii celé pravoslávie žije vo svetle parúzie.

Protestantská eschatológia

Tak, ako v iných teologických odboroch, aj v eschatológii platí, že sa stále viac vzdáľuje od katolíckej náuky (niektoré smery už neveria v nesmrteľnosť duše).

Martin Luther (+1546):

- iba Kristus je most, ktorý privádza cez smrť do večnosti;
- vo večnosti neexistujú stupne blaženosti alebo trestu;
- smrť pokladal za odlúčenie duše od tela, uznával medzistav; kritizoval však katolícke rozlišovania duše a tela, čo videl ako dielo helénskej filozofie; nepopieral život po smrti;
- neuznával existenciu očistca (najväčší rozdiel); neprijal deuterokanonické knihy *Písma*;
- eschatológia nie je náuka o veciach, ale o osobách; pritom alergicky odmietal hovoriť o nejakých zásluhách.

„Keď však my zomrieme, vtedy odpočíva telo v hrobe, duša vo svojej komôrke, t.j. v Božej ruke, u Krista, u svojho Pána až do súdneho dňa, kedy bude telo vzkriesené a spojené s dušou“ (Július Filo, +2004).

Ulrich Zwingli (+1531):

- nekládol dôraz na osobný a posledný súd (podcenenie konania dobra); neexistujú žiadne zásluhy;
- deň smrti je definitívnym koncom (stavom) človeka;
- večnosť záleží od spojenia človeka s Bohom; už na zemi je človek spojený s Bohom cez cirkev; neexistuje odstupňovaná odmena či trest.

Ján Kalvín (+1564):

- učil predurčenie v extrémnej forme; spochybnil ľudské morálne konanie.

I. časť: Individuálna eschatológia

Človek je vrcholom stvorenia (KKC 343); je jeden z tela a z duše (KKC 382). Keďže má duchovnú a nesmrteľnú dušu, je ľudskou osobou (por. KKC 1703). Je stvorený Bohom, na Boží obraz a pre Boha, preto je – svojou prirodzenosťou a povolaním – náboženská bytosť (por. KKC 16, 27, 44).

Individuálna (osobná) eschatológia učí o osobnom konci každého človeka, nakoľko každý človek – ako taký – je pred Bohom veľký a vzácny: „Čože je človek, že naň pamätáš, a syn človeka, že sa ho ujímaš?“ (Ž 8, 5).

Smrť človeka

Človek je bytosť zároveň telesná i duchovná (por. Gn 2, 7) – má telo a dušu (por. KKC 362). Katolícka náuka učí o trojakej smrti človeka (Štefan Dubravec, +1984):

1. Telesná smrť je strata telesného života (oddelenie duše od tela).
2. Duchovná smrť je strata duchovného života – svätosti (stav človeka žijúceho v ťažkom hriechu).
3. Večná smrť je strata neba (večné zatratenie – peklo).

V tomto eschatologickom článku sa hovorí o telesnej smrti človeka.

Sväté písmo

Človek pozostáva z tela a z duše, por. Gn 2, 7: „Pán, Boh, utvoril z hliny zeme človeka a vdýchol do jeho nozdier dych života.“ Život a smrť človeka sú Božích rukách (Claus-Peter März).

Božie zjavenie viackrát opakuje vetu: „Smrť je trestom za hriech“ (por. Gn 2, 17; 3, 19; Múd 2, 24; Rim 5, 12; 6, 23; 7, 13). Pritom hneď nerozlišuje, či ide o smrť duchovnú alebo telesnú, alebo či ide o obe smrti. K rozlíšeniu dochádza až neskôr (por. Ez 18, 4; Múd 1, 13-16), najmä v *Novom zákone* (por. Zjv 20, 6. 14). Telesná smrť úzko súvisí s náukou o nesmrteľnosti duše.

V *Starom zákone* trojstupňovo dozrievala pravda o nesmrteľnosti a vzkriesení človeka: - jeden mocný šeol; - šeol s dvoma časťami (podľa zásluh); - šeol premožený mocou Boha.

Nový zákon staval už na tomto istom základe nesmrteľnosti ľudskej duše.

Flp 1, 21: „Pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk.“

2 Tim 2, 11: „Spolaľhivé je to slovo. Ak sme s ním zomreli, s ním budeme aj žiť.“ Por. *Lk* 23, 43; *Jn* 11, 25; *Sk* 7, 59.

Mt 10, 28: „Nebojte sa tých, čo zabíjajú telo, ale dušu zabiť nemôžu. Skôr sa bojte toho, ktorý môže i dušu i telo zahubiť v pekle.“ Por. *Mt* 17, 1-8; *Lk* 16, 9.

Hoci *Nový zákon* ešte nemá teologicky vyformovaný pojem duše, isto učí (v plnej kontinuite s vierou vtedajšieho židovstva), že človek medzi smrťou a vzkriesením sa neprepadá do ničoty.

Kaz 9, 10: „Všetko, čo vykonať je schopná tvoja ruka, konaj svojou silou! Lebo ti nebude možné konať a počítať, poznávať a múdro si počínať v podsvetí, kam sa máš odobrať.“

Hebr 12, 22-24: „No vy ste sa priblížili k vrchu Sion a k mestu živého Boha,... k spoločenstvu prvorođených, ktorí sú zapísaní v nebi, k Bohu, sudcovi všetkých, k duchom spravodlivých, ktorí už dosiahli dokonalosť, k Ježišovi, prostredníkovi novej zmluvy, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova.“ Exegéza: Zjavenie opisuje prechodný stav ako raj (*Lk* 23, 43), Abrahámovo lono (*Lk* 16, 23), byť pod oltárom (*Zjv* 6, 9), stáť okolo trónu (*Zjv* 7, 11-15), prebývať na mieste útechy, atď.

Tradícia

Ježiš Kristus svojou poslušnosťou odstránil hrôzy smrti. Veriaci si od počiatku uvedomovali, že po Ježišovej smrti a zmŕtvychvstaní, smrť zmenila svoju povahu.

Ignác Antiochijský (+117): „Pre mňa je lepšie umrieť v Ježišovi Kristovi; je to viac ako vládnuť nad končinami zeme. Jeho hľadám, ktorý zomrel za nás. Jeho chcem, ktorý vstal z mŕtvych pre nás. Moment môjho zrodu sa už blíži. Nechajte ma prijať čisté svetlo; keď tam prídem, potom budem opravdivým človekom“ (*List Rimanom* 6, 1-2). „(Eucharistia je) liekom nesmrteľnosti, protilátkou, aby sme nezomreli, ale žili večne v Ježišovi Kristovi“ (*List Efezanom* 20, 2).

Épistolé prós Diogneton (list – apológia od neznámeho gréckeho autora z 2. stor.; v minulosti sa myslelo, že jeho autorom bol Justín /+165/; teraz sa niektorí nemeckí odborníci domnievajú, že autorom listu je Quadratus /+ po r. 125/, apoštolský žiak, ktorý ho poslal cisárovi Hadriánovi /117-138/): „Jednoducho povedané: ako je duša v tele, tak sú kresťania vo svete. Duša sa nachádza vo všetkých údoch tela a kresťania sú v mestách sveta. Duša prebýva v tele, ale nie je z tela aj kresťania bývajú vo svete, ale nie sú zo sveta. Neviditeľná duša je chránená viditeľným telom“ (VI, 1-4).

Épistolé Barnába (grécky list od neznámeho žido-kresťanského autora, napísaný po r. 135): „Nebud' unáhľený v reči. Ústa sú smrteľným nebezpečenstvom. Ak môžeš urobiť niečo pre svoju dušu – tak buď bez hriechu“ (XIX, 8).

Ambróz (+397): „Smrť je univerzálny prechod. Ak ho prejdeš odvážne, potom je to prechod od porušenia k neporušenosti, od smrteľnosti k nesmrteľnosti, od zmätku k pokoju. Preto sa neľakaj slova smrť, ale raduj sa z dobrodenia tohto krásneho prechodu“ (*De bono mortis* 4, 15). „Je pravda, že smrť nebola súčasťou prirodzenosti, ale stala sa prirodzenou skutočnosťou (v dôsledku previnenia). Boh totiž od počiatku neustanovil smrť, ale dal na ňu liek“ (*De excessu fratris sui Satyri* II, 47).

Augustín (+430): „Ty hovoríš, že smrť je vlastná prirodzenosti, ty, ktorý popieraš, že smrť je ovocím hriechu. Ty hovoríš, že prirodzenosti, ja vravím, že hriechu: Áno, aj prirodzenosti, ale už skazenej prirodzenosti, odsúdenej na tento trest“ (*Sermo* 299, 10). „Keď sa narodí človek, prednášajú sa všelijaké mienky: možno bude pekný – možno škaredý, možno bude bohatý – možno chudobný... Ale o nikom sa nepovie: možno umrie alebo neumrie. Toto je v živote jedine celkom istá vec“ (*Sermo Guelferbytanus* 12, 3). „Prirodzenou túžbou duše je ovládať telo... pokiaľ sa (duša) nespojí s telom, nie je táto túžba naplnená“ (*De Genesi ad litteram* 12, 35). „Túžba po tele“ je túžbou po vzkriesení.

Origenes (+253) učil prvý, že duša človeka je nesmrteľná; neskôr Augustín. V staroveku a stredoveku – vďaka mystike – nadobúdala smrť akúsi vznešenú velebnosť. Začiatkom novoveku (16. a 17. stor.) začal prevládať nad pohľadom mystéria sapienciálny pohľad – smrť je učiteľka života, smrť je najsilnejšia výstraha pred nerest'ou! To neskôr vyvolalo negatívne reakcie – kresťanstvo je pre smrť a nie pre život! Druhý vatikánsky koncil odobril znovuobjavenú rovnováhu – veľkonočný zmysel kresťanskej smrti (konštit. *Sacrosanctum concilium* 81).

„Integristi“ či „totalisti“ (nasledovníci Carla Stanga, +1959) nesprávne tvrdili, že zomiera celý človek („Žije a zomiera človek. Duša nežije“). Zjavenie o nesmrteľnosti duše pokladali za nedostatočné.

Rozumová úvaha

Sekularizovaná filozofia pesimisticky učí: „Človek žije, aby zomrel.“ Kresťanstvo radikálne mení toto zmýšľanie: „Veriaci človek zomiera, aby žil!“ Tomáš Akvinský (+1274) vysvetľoval, že smrť zapríčinili dve veci – vzdialenou príčinou smrti je antagonizmus prvkov a blízkou príčinou je hriech (por. *Theologická summa* II-2., 164, 1, 1).

Klasická teológia učí o dvoch podstatných vlastnostiach smrti (Štefan Dubravec, +1984):

1. Smrť je všeobecná, všetci musia zomrieť.

Otázne výnimky zo všeobecnosti smrti:

a) Henoch (*Gn 5, 24*) a Eliáš (*2 Krn 2, 11*) boli vzatí do neba.

Exegéza: Nie je napísané, že nezomreli. Autor chcel vyjadriť, že sú v blízkosti Boha.

b) Pred Ježišom má prísť Eliáš (*Mt 11, 14; Mal 3,23*).

Exegéza: Nie telesne, ale muž s Eliášovým duchom.

c) *1 Sol 4, 17*: „Spravodliví budú uchvátení k oblakom“ a *1 Kor 15, 51*: „Nie všetci umrieme, ale všetci sa premeníme.“

Exegéza: Nemá jednotné stanovisko; neodpovedá ani na otázku, či sa u žijúcich v okamihu parúzie oddelí duša od tela alebo nie.

2. Smrťou končí čas skúšky a zásluh.

Smrť je pozemský koniec, por. *Hebr 9, 27; Kaz 9, 10; Jn 9, 4; Mt 25*. Smrť je zakončením času milosti, ktorý Boh poskytuje človeku, aby pozemský život prežil podľa Božieho plánu. Po smrti nejstvue žiadne „prevetľovanie“.

Pri smrti dochádza k obdivuhodnej kombinácii dvoch protikladov – istoty smrti a neistoty času smrti, por. *Mt 25 13*. Pri úvahách o smrti dochádza aj ku vzájomnému dopĺňaniu jej vplyvov – smrti ako mystagóga a smrti ako pedagóga (Raniero Cantalamessa).

Magistérium

Dogma: „Ľudská duša je nesmrteľná.“

Por. *Gn 2, 7; Mt 10, 28; Benedikt XII. (1334-1342), konštit. Benedictus Deus, r. 1336, DH 1000; Piaty lateránsky koncil, r. 1513, DH 1440.*

Duša nezaniká ani vtedy, keď sa smrťou odlúči od tela; pri všeobecnom vzkriesení sa opäť spojí s telom (dogma, por. *DH 30, 801; KKC 997*).

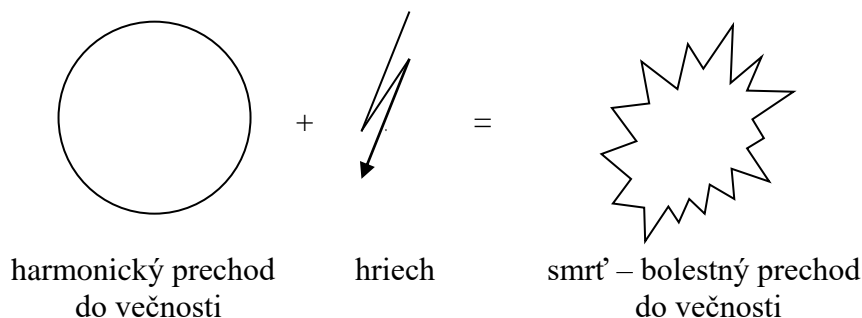
Keďže duša je jednoduchá, je nezničiteľná – nesmrteľná. Nesmrteľnosť duše je požiadavka, ktorá zodpovedá Božej добрote a Božej spravodlivosti. Takisto zodpovedá hlbokej ľudskej túžbe po šťastí a po spravodlivosti. Ľudstvo je odpradáвна presvedčené, že duša je nesmrteľná. Takmer všetky civilizácie mali predstavu o posmrtnom živote.

Dogma: „Smrť vstúpila do sveta pre hriech človeka.“

Por. *Gn 2, 17; Rim 5, 12; Tridentický koncil, r. 1563, DH 1511.*

Človek sa mení a starne; ľudský život má svoj vymedzený čas (iba Boh žije večne, por. *Sir 18, 1; Ž 119, 96; Iz 51, 6*). Stvorenie je v podstate smrteľné (por. *Kaz 12, 7*). V istom zmysle je teda ľudský koniec prirodzený (por. *KKC 1006*), ale „po hriechu“ je smrť mzdou za hriech (smrť s negatívnymi vlastnosťami). Smrť je prechod. Smrť je jedna strana veľkej udalosti, jej druhou stranou je večnosť.

Nesmrteľnosť prvého človeka nemožno chápať tak, že keby Adam nezahrešil, žil by dodnes. Keby nezahrešil, život by nekončil smrťou, končil by tzv. harmonickým prechodom do večnosti; t.j. telo s dušou by sa stalo osláveným; tak ako sa teraz (po hriechu) stane na konci sveta pri vzkriesení mŕtvych (Árpád Kisfaludy, +1903; Eugen Filkorn, +1974).

Istá náuka: „Smrť je oddelenie duše od tela.“

Por. *Zjv 6, 9-10; KKC 366, 997, 1005, 1016.*

Človek je jednota duše a tela (por. *Mt 10, 28; konštit. Gaudium et spes 14*), a preto je smrť pre neho (ontologicky) neprirodzená, cudzia (tragický dôsledok hriechu; por. *Múd 2, 24*); ide

o roztrhnutie (hoci len dočasné) ľudskej bytosti. Po-hriešny prechod na večnosť, smrť ako je známa teraz, predstavuje bolestnú disharmóniu. Ani *Sväté písmo*, ani teológovia neponúkajú dostatočné svetlo na opísanie (pred-hriešneho) harmonického prechodu do budúceho života (nebolo by to však vzkriesenie v smrti). Zdá sa, že Máriino nanebovzatie akosi poukazuje na pred-hriešny odchod z tohto sveta (Ctirad V. Pospíšil). Na svätých sa ukazuje, že zjednotenie duše s Pánom je silnejšie a milšie („túžim zomrieť a byť s Kristom“, *Flp* 1, 23), ako zjednotenie duše a tela (Raniero Cantalamessa).

Katolíci vierou prijíma (por. Kongregácia pre náuku viery, r. 1979):

1. Na jednej strane vieru v podstatnú kontinuitu medzi prítomným životom s Kristom a budúcim životom s Kristom, ku ktorej dochádza vďaka moci Ducha Svätého.
2. Na druhej strane rozlíšenie, veľký rozdiel medzi životom prítomným a budúcim.

Kritérium smrti

Zvlášť v medicíne je veľmi dôležité zistenie faktu (presného času) smrti. Ťažisko vedeckých prístupov na zistenie smrti sa prenieslo z tradičných srdcovo-dýchacích znakov na neurologické kritériá. **Úplné a nezvratné zastavenie mozgovej aktivity** je znakom straty integračnej schopnosti organizmu, **je znakom smrti** (Ján Pavol II., r. 2000; posolstvo 18. medzinárodnému kongresu Transplantačnej spoločnosti).

Hypotéza posledného rozhodnutia

Teológ Ladislav Boros (+1981) pod vplyvom istej tradície a psychológie vytvoril hypotézu posledného rozhodnutia: „V smrti sa otvára možnosť k prvému plne osobnému aktu pre človeka. Preto je smrť uprednostneným miestom uvedomenia si slobody, stretnutia sa s Bohom a rozhodnutia o večnom osude.“

1. Dôvod z tradície. Ján Damaský (+750) učil, že pre človeka znamená smrť to, čím bol pre anjelov ich pád. Tomáš Akvinský (+1274) túto tézu viackrát opakoval (napr. *Theologická summa* I., 64, 2), ale ju nevysvetlil. Niektorí to rozumeli tak, že smrť človeka je „skúška skúšok“.

Odpoveď kard. Jozefa Ratzingera, prefekta Kongregácie pre náuku viery: „Problematika tejto tézy tkvie v tom, že napokon chce potichu urobiť z človeka anjela a špecifické založenie človeka považuje za neprijateľné.“

2. Dôvod z psychológie. Ďalším motívom tejto tézy bol pocit, že „krehká a stále rozlične zahmlená sloboda človeka počas jeho pozemského života je príliš biedna a ohraničená, aby na nej mohla spočívať váha večného a nerevidovateľného osudu.“

Odpoveď kard. Ratzingera: „Boh je ten, kto pozná zahmlenie našej slobody lepšie, ako my sami; ale je to opäť on, ktorý vie o povolaní človeka a o jeho otvorených možnostiach. Pretože on pozná nedostatočnosť človeka, sám ako pravda sa stal záchranou, bez toho však, aby odložil dôstojnosť pravdy.“

Nesprávne idey – totálna smrť a vzkriesenie v smrti

Začiatkom 20. stor. protestantský teológ Carl Stange (+1959) zaviedol do teológie ideu totálnej smrti (tzv. jednofázová eschatológia): celé bytie človeka v smrti zaniká, lebo smrť je trest za hriech pre celého „človeka“. Vzkriesenie na konci sveta je „novým stvorením“. Aby sa vyhlo dvom bytiam (stvoreniam) jedného človeka bez kontinuity, vytvorila sa teória „vzkriesenia v smrti“, podľa ktorej každá smrť jednotlivca je už skutočnosťou konečného a kolektívneho vzkriesenia. Avšak aj totálna smrť aj vzkriesenie v smrti odporujú zjaveniu (ani Kristus v smrti nevstal; akýsi čas existuje aj po smrti, por. *Zjv* 6, 9-11) a cirkevnému chápaniu dogiem (por. Kongregácia pre náuku viery, r. 1979 a r. 1983).

Podľa Katolíckej cirkvi nesmrteľnosť človeka znamená dve skutočnosti (Jozef Ratzinger):

1. osobnú nesmrteľnosť duše;
2. vzkriesenie tela.

Ide o tzv. dvojfázovú eschatológiu, o biblickú dualitu, a nie o helenistický dualizmus (telo je väzením duše). Biblická dualita znamená: - že človek je telo a duša – jednota dvoch prvkov, ktorých oddelenie je ontologický deficit, čosi neprirodené; - že človek smrťou začne existovať v medzistave a parúzii (už aj s telom) v definitívnej večnosti.

Niektorí teológovia odporúčajú namiesto slova „dualita“ používať termín „polarita“, ktorý celkom vylučuje dualizmus a rešpektuje jednotu dvoch prvkov človeka (Ctirad V. Pospíšil).

Dobrá smrť – moja smrť

Jedni by chceli umrieť náhle, bez dlhého trápenia, bez žiaľu prítomných. Druhí by chceli zomierať postupne, vedome, po zariadení všetkých vecí, po rozlúčení sa s každým blízkym. Čo je väčšia milosť? Tradícia dobrej smrti vyberá tú druhú – smrť odvážnu, vedomú akoby riadenú: ako slávnostný návrat z otroctva do domu Otca, ako zasnúbenie s láskou (Česlav Stanislav Bartnik).

Kresťan, ktorý spája svoju smrť s Ježišovou, hľadá na smrť ako na príchod k nemu a ako na vstup do večného života. Preto nemá zo smrti panický strach a neignoruje ju. Viera nezaháňa len strach zo smrti, ale vzbudzuje po nej vzrastajúcu túžbu (Jozef Ratzinger, Raniero Cantalamessa).

V 20. storočí sa napriek oživenej tanatofóbii (chorobný strach zo smrti) zrodila nová veda – tanatológia (náuka o príčinách a príznakoch ľudskej smrti). Hoci ide o prirodzenú vedu, Božie zjavenie aj v nej zohráva dôležitú úlohu: - úlohu garanta pre tých, ktorí sa dopátrali k nesmrteľnosti duše; - očistnú úlohu pre tých, ktorí sa dopátrali k nesmrteľnosti v nie čistej podobe; - objavnú úlohu pre tých, ktorí sa ešte nedopátrali k nesmrteľnosti duše (Karl Rahner, +1984).

Uvažujúci človek prichádza k tomu, že – zoči voči smrti – má len dve možnosti:

1. zomieranie v rezignácii a strachu;
2. zomieranie v pokore, s ľútosťou nad previneniami a v hlbokoj dôvere v Božie milosrdenstvo.

Ľudská duša

Ľudská duša je duchovný a oživujúci princíp v človeku (por. *KKC* 363, 365). Katolícka antropológia učí, že: „Človek je bytosť pozostávajúca z duše a z tela“ (dogma; por. *Gn* 2, 7; Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002; *KKC* 33, 362; konštit. *Gaudium et spes* 14; 18) a že: „Človek má len jednu individuálnu rozumnú dušu“ (dogma; por. *Sk* 2, 41; Carhradský koncil, r. 869, *DH* 657; Piaty lateránsky snem, r. 1513, *DH* 1440; *KKC* 1022).

Kresťania napokon dospeli k hlbokému poznaniu, že duša je formou tela (por. Tomáš Akvinský, +1274, *Theologická summa* I., 76, 1, 4). Formulácia síce pochádzala od Aristotela (+322 pr. Kr.), ale kresťanstvo jej dalo nový význam. Duch v človeku je v takej úplnej jednote s telom – materiálou, že je jeho „formou“ – a tak robí človeka osobou. Preto oddelenie duše od tela je proti jej (ontologickej) prirodzenosti. Prebývanie duše v tele nie je len „jej činnosť“, ale je to jej sebarealizácia (oživovaním formuje – formovaním oživuje). Pedagógovia zvykli používať obraz krásnej hudby: hudba vychádza z nástroja (telo), na ktorom hrá umelec (duša).

V duši tkvie totožnosť človeka; duša plní osobné úkony rozumu a vôle ľudskej bytosti; duša je nositeľom kontinuity vedomia (sebavedomia, svedomia) vo všetkých stavoch ľudskej existencie (pozemský život, posmrtný život, večný život so vzkrieseným telom).

Každý človek má osobné nemateriálne vedomie, ktoré pracuje skrze materiálny mozog (tzv. dualistický interakcionizmus). Z vedeckého hľadiska treba odmietnuť tvrdenia materialistov, že myslenie je produktom hmoty, že mozgová kôra generuje všetky myšlienky a city (John Carew Eccles, +1997).

Duša (ako duchovný a oživujúci princíp; ako forma tela) je kresťanský pojem a s antikom má tak málo spoločného, ako myšlienka vzkriesenia (Jozef Ratzinger). Kresťania sa nemôžu vzdať rozlišovania medzi dušou a telom. Hoci slovo „duša“ je v *Písme* vyjadrené rôznymi spôsobmi (hebr. nefesh i gr. psyché je oživujúci princíp; hebr. ruach i gr. pneuma je duch; hebr. leb i gr. kardia je srdce), predsa patrí do Božieho zjavenia. Neexistuje žiadny dôvod, aby sa slovo „duša“ zavrholo;

ono je potrebným verbálnym nástrojom cirkevnej viery a ako nositeľ základného aspektu kresťanskej nádeje nepochybne patrí do slovníka Cirkvi (Jozef Ratzinger).

Medzistav – od smrti po vzkriesenie

Viera vo vzkriesenie (tela, mŕtvych) pochádza z kresťanskej náuky, a nie z platónskej (večná duša v tele ako „v hrobe“) alebo antiplatónskej (duša nepotrebuje, aby ju niekto vykúpil) antropológie.

Koncepcia oddelenej duše, ako duša existuje od smrti po vzkriesenie tela, v tzv. medzistave, je istým problémom (strach zo „separovanej“ duše). Oddelená duša totiž nie je osobou, nie je „ja“ (por. *Theologická summa* I., 29, 1, 5; III., 50, 4). Pavol apoštol to však hlbšie neobjasnil. Jemu stačila argumentácia: **byť s Kristom** (por. *Flp* 1, 21-26; *2 Kor* 5, 6-10). Preto oddelená duša prirodzene túži po tele, čiže „chce“ vzkriesenie tela. Oddelená duša, v ktorej však tkvie totožnosť človeka, plní osobné úkony rozumu a vôle. A hoci je oddelená duša ontologicky nekompletná skutočnosť, má vedomie (Medzinárodná teologická komisia, r. 1991). **Človek v medzistave ostáva človekom** (nie je ani anjel, ani boh, ani len duša) **a jeho duša má akýsi vzťah k telu, ale nevedno aký.**

Karl Rahner (+1984) sa domnieval, že duša v medzistave má kontakt s matériou ako takou (oživuje a formuje tzv. prvú matériu), že je „všekozmická“. A smrť je obratom duše k novému vzťahu k matérii. Iní tvrdili, že v medzistave má duša kontakt s osláveným Kristom.

Trvanie medzistavu je z objektívneho hľadiska jedno a presne ohraničené – od smrti prvého človeka po parúziu. Zo subjektívneho hľadiska trvá rôzne – začína sa smrťou jedinca a končí jeho vzkriesením.

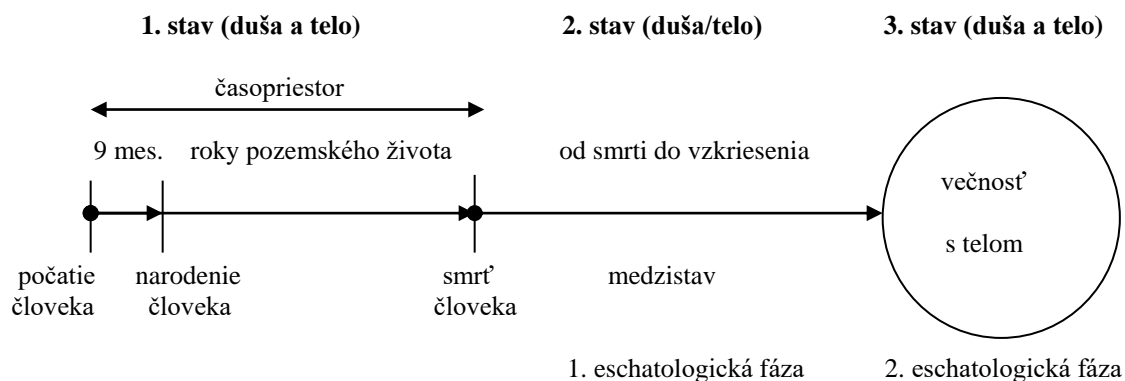
Evanjelickí teológovia – Carl Stange (+1959), Adolf Schlatter (+1938), Paul Althaus (+1966) – začiatkom 20. stor., s odvolaním sa na Martina Luthera (+1546), odmietli kresťanskú predstavu oddelenia duše od tela a nesmrteľnosť duše ako tzv. platónsky dualizmus. Paul Althaus v r. 1950 sčasti skorigoval svoj postoj ako nebiblický.

Bytie, **existencia človeka** je večitá (má začiatok a nemá koniec) a **má tri stavy**.

1. stav: pozemský život; fyzické spojenie duše a tela.

2. stav: medzistav; prvá eschatologická fáza; tajomné spojenie duše a tela (nie fyzické).

3. stav: definitívna večnosť; druhá a konečná eschatologická fáza; spojenie duše a vzkrieseného tela

Skúsenosť blízkej smrti – NDE

Skúsenosť blízkej smrti (ang. near death experience, skratka NDE od r. 1975) opísali tí, ktorí sa ocitli „na hranici smrti“ a vrátili sa do života. Na svete existuje niekoľko miliónov seriózne zachytených svedectiev. Táto skúsenosť má spoločnú základnú štruktúru:

1. Zážitok hlbokého pokoja.
2. Opúšťanie vlastného tela.
3. Rýchle prechádzanie tmavým tunelom do priestoru svetla.

4. Svetlo je neobyčajne krásne (hudba, farby) a dá sa v ňom stretnúť so zosnulými.
5. Nechcená nutnosť vrátiť sa; po návrate sa často krát pozitívne zmení pohľad na svet.

Lekárske vysvetlenie

Títo ľudia zažili kómu, hlboké bezvedomie, zdanlivú, klinickú smrť, keď ich telo bolo ako by mŕtve, ale ich mozog mohol ešte chvíľu (asi tri minúty) pracovať; v tej chvíli možno prežiť NDE. Podobnosť zážitkov (ľudí rôznych kultúr, národov a náboženstiev) súvisí podľa vedcov so základnou štruktúrou ľudského mozgu. Pri nedostatku kyslíka sú v mozgu stimulované vždy tie isté oblasti, čo sa javí ako svetlo.

Teologický postoj

Tieto skúsenosti nič nehovoria o živote po smrti. Opisujú priblíženie sa k hranici smrti zo strany života. Z teologického hľadiska majú preto malú, druhoradú hodnotu.

Kremácia

Starí Židia svojich mŕtvych pochovávali. Rimania (na prelome vekov) mŕtvych zväčša spaľovali. Kresťania podľa príkladu Pána Ježiša mŕtvych pochovávali. Pritom sa odvolávali aj na *Starý zákon*: „Prach si a na prach sa obrátiš“ (*Gn 3, 19*). Preníkaním kresťanstva medzi pohanské národy (Germáni, Kelti, Slovania) bol pohanský spôsob spaľovania nahradený pochovávaním.

Novodobá kremácia (lat. cremare - spaľovať) bola v Európe obnovená v r. 1869 ako protest proti kresťanskej viere vo vzkriesenie. Toto vedomé proticirkevné zameranie kremácie viedlo k tomu, že Katolícka cirkev spaľovanie formálne zakázala. O sto rokov neskôr, keď kremácia prestala byť protestom proti viere, pretože sa – zvlášť v mestách – stala praktickou nutnosťou, Cirkev formálny zákaz kremácie v r. 1963 odvolala. Od r. 1997 možno pohrebný obrad vykonať aj po kremácii.

Kvôli tradícii má pochovávanie pred spaľovaním aj v súčasnosti prednosť.

Kontakt medzi živými a mŕtvymi

Pri týchto kontaktoch prichádzajú do úvahy dve roviny: nadprirodzená a prirodzená. Medzi nimi je veľký rozdiel. V nadprirodzenej rovine ide o transcendentné posvätno, o náboženskú skúsenosť s Bohom. V prirodzenej rovine ide o moc (ovládnúť, využiť, zničiť niekoho), o magickú manipuláciu s hocijakou silou (len nech pôsobí!).

Písmo náboženský kontakt v nadprirodzenej rovine odobruje ako morálne dobrý a užitočný (por. *Jn 17, 24; Hebr 12, 1; Hebr 13, 7n*), avšak magický kontakt prísne zakazuje ako zlý a škodlivý (por. *Lv 20, 27; Sk 16, 16; 1 Kor 10, 20*).

V nadprirodzenej rovine existuje spoločenstvo svätých osôb. Vďaka božskému životu sa sväté osoby stávajú jednou duchovnou rodinou, ktorá nezaniká ani smrťou, por. *1 Kor 12, 12n*. Prioritným miestom kontaktu živých a mŕtvych (spoločenstva svätých) je liturgia, por. *Zjv 5, 6-9*.

Písmo bližšie nevysvetľuje spojenie živých a mŕtvych, napr. pravé zjavenia svätcov. Ľudia si však sami kontakt so zosnulými (ani svätými) nemôžu zariadiť, lebo mŕtvi sú už v inom priestore a čase; kontakt umožňuje – alebo dopúšťa – len Boh.

V prirodzenej rovine pracuje mladá veda parapsychológia, ktorá ešte nevie dobre vysvetliť niektoré špiritistické zjavy. Znemožňujú jej to aj mnohé podvody. Zakladateľom novodobého špiritizmu je Francúz Alan Kardec (vlastným menom León Rival, 1804-1869).

Špiritizmus (lat. spiritus - duch) je modernou formou starovekej nekromancie (gr. nekro - mŕtvy; manteuó - veštiť, predpovedať). Špiritizmus v praxi zasahuje do oboch rovín, hoci jeho prevažná časť patrí do prirodzenej oblasti. Špiritizmus či vyvolávanie duchov, je každá metóda, pomocou ktorej sa človek (veštec, mág, nekromant) usiluje ľudskými technikami vyprovokovať zmyslovú komunikáciu s duchmi či dušami zosnulých kvôli nejakej pomoci (por. Medzinárodná teologická komisia, r. 1992). Cirkev, na základe zjavenia (napr. *Dt 18, 10n; Ex 22, 17; Lv 20, 27; Sk 16, 16n; 1 Kor 10, 20*), vždy odsudzovala špiritizmus, a to pre vieroučné bludy a mravné nedostatky (zjavenie od duchov, prevetľovanie, čierna mágia, podvod, falošná nádej, šarlatánske zneužívanie), por. *KKC 2117*, konštit. *Lumen gentium 49*.

Podľa exorcistov pri špiritizme hrozí veľké nebezpečenstvo, že vedomé oslabovanie ochrany ľudského podvedomia zneužije diabol. Sväté oficium (predchodca Kongregácie pre náuku viery) vydalo dekrét (dňa 1.4.1898 a 26.4.1917), v ktorom práve pred týmto varuje: „Špiritistická prax je nedovolená povera, pretože v Božom pláne nie je posielat' dobrých duchov len kvôli uspokojeniu ľudskej zvedavosti. Ak nejako získava odpovede, tak len od zlých duchov, ktorí súhlasia so spojením, lebo chcú ľudí pomýliť, škodiť im a nabádať ich k zlému. Z tohto dôvodu Cirkev absolútne zakazuje akúkoľvek účasť na týchto praktikách.“

Interpretácia biblického textu hrišnej slabosti kráľa Saula (por. *1 Sam 28*; vyvolanie mŕtveho proroka Samuela) nie je ľahká, no v žiadnom prípade neschvaľuje počínanie židovského kráľa. V starokresťanských výkladoch sa vytvorili tri interpretácie (Róbert Sarka): - nekromantka (veštica) mohla vyvolať proroka z tzv. predpekla (okraj otcov), pretože ešte nebol spasený; - vyvolanie proroka bolo démonickým klamom, diabol sa zjavil v jeho podobe; - prorok sa skutočne zjavil, ale nie z manipulácie nekromantky, ale z Božieho dopustenia.

Súčasný výklad hovorí, že nekromancia je diabolský klam; avšak výnimočne, z Božieho dopustenia, sa môže zosnulý zjaviť. Podľa exorcistov ide o duše z očistca; tie sa však nezjavujú preto, aby strašili, či trápili ľudí, ale preto, že potrebujú duchovnú pomoc (Róbert Sarka). Je dogmou viery, že dušiam v očistci treba pomáhať, por. Tridentský koncil, r. 1563, *DH 1820*.

Reinkarnácia

Slovo reinkarnácia – prevteľovanie, znovuzrodenie duší, sťahovanie duší – pochádza z latinského „opäť vstúpiť do tela“. Reinkarnácia je vlastná pohanským ázijským náboženstvám (hinduizmus, budhizmus), v ktorých znamená trest evokujúci hrôzu a ťažkú cestu k oslobodeniu.

Novodobá forma reinkarnácie oživa v hnutí New Age. V tejto religiozite Európy a Severnej Ameriky však znamená (nedoloženú, klamlivú a vraj) pozitívnu príležitosť: „Jeden život je príliš krátky na realizáciu všetkých snov!“ Reinkarnácia sa stáva túžbou po seberealizácii až do zbožštenia sa vlastnou silou.

Sväté písmo

Moderní zástancovia reinkarnácie sa odvolávajú aj na biblické posolstvo (okrem prírodných znakov). Podľa nosných citátov z *Pisma* sa delia na tri skupiny.

Prvú skupinu charakterizujú citáty opisujúce opätovný príchod „veľkých“ postáv.

Mt 11, 11-14: „Veru, hovorím vám: Medzi tými, čo sa narodili zo ženy, nepovstal nik väčší ako Ján Krstiteľ. Ale ten, kto je v nebeskom kráľovstve menší, je väčší ako on. Od dní Jána Krstiteľa podnes trpí nebeské kráľovstvo násilie a násilníci sa ho zmocňujú. Lebo všetci Proroci i Zákon prorokovali až po Jána: A on sám – ak to chcete prijať – je Eliáš, ktorý má prísť.“

Ježiš vraj predstavil Jána Krstiteľa ako Eliáša, čo dokazuje, že jeho učenie obsahovalo teóriu sťahovania duší. Úryvok má ale iný zámer. Ježiš tu nadviazal na rozšírený názor, že pred Mesiášom sa má objaviť Eliáš ako predchodca. Ján Krstiteľ je Eliáš, ale nie osobne, je ním v spôsobe života a moci, por. *Jn 1, 20-23*; *Sir 48, 10*; *Mal 3, 23-24*.

Druhú skupinu predstavujú citáty, podľa ktorých je utrpenie detí následkom za hriech a zlyhanie rodičov.

Jn 9, 1-3: „Ako siel, videl človeka, ktorý bol od narodenia slepý. Jeho učeníci sa ho spýtali: Rabbi, kto zhrešil - on, alebo jeho rodičia -, že sa narodil slepý? Ježiš odpovedal: Nezhrešil ani on ani jeho rodičia, ale majú sa na ňom zjaviť Božie skutky.“

Učeníci vraj myslia, že dôvodom slepoty od narodenia je predchádzajúca hrišnosť (zákon karmy). Jánov text má zámer podrobiť kritike starý jednostranný výklad *Knihy Exodus* (20, 5-6).

Ex 20, 5-6: „Nebudeš sa im klaňať, ani ich uctievať, lebo ja, Pán, tvoj Boh, som žiarlivý Boh, ktorý tresce neprávosti otcov na deťoch do tretieho a štvrtého pokolenia u tých, čo ma nenávi-

dia, milosrdenstvo však preukazuje až do tisícého pokolenia tým, čo ma milujú a zachovávajú moje príkazy.“ Por. *Jer* 31, 29, kde išlo o židovské porekadlo (por. *Ez* 18, 25n).

Tieto citáty patria do oblasti „tajomstva zla“. Ich zmyslom je snaha objasniť utrpenie a nie reinkarnácia. Kolektívna vina neexistuje, existujú len následky previnení, ktoré môžu mať aj kolektívny charakter.

Tretiu skupinu predstavujú citáty o novom živote, o „znovuzrození“.

Jn 3, 3n: „Ježiš mu odpovedal: Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí zhora, nemôže uzrieť Božie kráľovstvo... Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva. Čo sa narodilo z tela, je telo, a čo sa narodilo z Ducha, je duch. Nečuduj sa, že som ti povedal: Musíte sa znova narodiť.“

Ž 80, 4: „Bože, obnov nás, rozjasni svoju tvár a budeme spasení.“ Por. aj *Ž* 50, 12; *Ž* 85, 5-6; *Sir* 5, 21-22; *Ef* 4, 20-24. Ježišovi a inšpirovaným autorom išlo o duchovné znovuzrodenie, ktoré sa bude diať vo sviatosti krstu.

Komplexný pohľad Božieho zjavenia vylučuje náuku o reinkarnácii:

Hebr 9, 27: „Je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd.“

Sir 11, 28: „Boh ľahko vie v deň skonania odplatiť každému podľa toho, kto ako žil.“

Sir 38, 22: „Nezabúdaj, že niet návratu pre mŕtveho.“

Rim 14, 9: „Kristus práve preto zomrel a ožil, aby vládol aj nad mŕtvymi aj nad živými.“

Zjv 22, 12: „Hľa, prídem čoskoro a moja odplata so mnou; odmením každého podľa jeho skutkov.“

Tradícia

Prvý kresťanský filozof Justín (+165) v diele *Dialogus cum Tryphone Judaeo* (4, 5) odmietol náuku o sťahovaní duší.

Irenej (+202): „Jasne vyplýva, že duše neputujú od tela k telu, ale pretrvávajú večne, pridŕžajúc sa ľudskej podoby, aby sa dali rozoznať jedna od druhej a spomínajú si na pozemské veci. Z poučenia Abrahámovho vyplýva, že už pred (posledným súdom), každý obdrží príslušné miesto vo večnosti“ (*Adversus haereses* II, 34, 1).

Proti reinkarnácii vystúpili aj Minúcius Félix (+ po r. 200) v diele *Octavius* (34, 7) a Teofil Antiochijský (+c.186) v spise *Ad Autolyicum* (III, 7). Aj Tertulián (+224) prevetľovanie dôkladne skritizoval. Zdôraznil nezlučiteľnosť náuky o reinkarnácii so vzkriesením; ohrozenie identity duše a tým aj skutočnosti konečného súdu (por. *Apológia* 48). Poukázal na vyššiu úctu kresťanského učenia k ľudskej duši, pretože neučí o vstupe ľudskej duše do zvieracieho tela (*De anima* 32). Ďalej argumentoval, že pri trvalom návrate do tohto života by musel zostať rovnaký počet ľudí (*De anima* 30). Tertulián a Irenej poukázali na najdôležitejšie kresťanské argumenty proti reinkarnácii (Róbert Sarka).

Zástancovia prevetľovania tvrdia, že Origenes (+253) bol za reinkarnáciu. Origenes v komentároch (*Commentarius in Joannem* 6, 14; *Commentarius in Epistulam ad Romanos* 5, 1; *Commentarius in Mattheum* 11, 17) reinkarnáciu striktne odmietol s odôvodnením, že by pri jej postupujúcom očistnom procese musel klesať počet previnilých tiel. Na inom mieste (*Commentarius in Mattheum* 13, 1) učil, že reinkarnácia odporuje ľudskej dôstojnosti duše a že je to „názor cudzí Cirkvi“, ktorý nie je odovzdaný ani apoštolmi, ani sa nikde nevyskytuje v *Písme*.

Origenes učil mylne o preexistenci duší a o apokatastáze (všeobecnom návrate k Bohu), nie však o reinkarnácii. Preexistenciu duší odsúdil Lev I. (440-461) v r. 449 v liste *Licet per nostros Juliánovi z Kos* (por. *DH* 298). Apokatastázu odsúdila Carihradská synoda v r. 543 (por. *DH* 403). Carihradská synoda vraj pritom odstránila aj vieru v reinkarnáciu. V análoch synody však nič také nie je. Reinkarnácia sa nikdy v cirkevnom spoločenstve nerozšírila.

Rufinus Akvilejský (+410) usilujúci sa zladíť origenovské nauky s učením Cirkvi zaznamenal, že Origenes referoval o sťahovaní duší ako o heréze. Hieronym (+420), ktorý nebol Origenovi naklonený, zdôraznil, že alexandrijský teológ neprednášal náuku o reinkarnácii ako dogmu, ale ako doplnenie učiva (*Sermo* 124, *Avitovi* 4). Augustín (+430) v diele *De civitate Dei* (11. kniha) vystúpil proti Origenovi. Kritizoval ho kvôli náuke o preexistencii duší, ktorú Origenes zastával, avšak

nie kvôli reinkarnačnej teórii, lebo tú Origenes odmietal.

Rozumová úvaha

Reinkarnácia znehodnocuje ľudské telo na hrob duše. Telo a duša spolu tvoria jednu ľudskú prirodzenosť. Nemožno zachovať identitu duše, ktorá by sa prejavovala vo viacerých a rôznych telesných schránkach. V človeku sa postupne každých sedem rokov vymení celý bunkový systém (okrem mozgových buniek), ale nie telo.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že oddelená ľudská duša nie je osobou. Oddelená duša má povahu spojitelnosti a je časťou ľudského jedinca (por. *Theologická summa* I., 29, 1, 5).

Substanciálnu jednotu duše a tela naznačujú prípady zaznamenané psychoanalytikom Carlom Jungom (+1961). Invalidným pacientom sa stávalo, že cítili svrbenie alebo bolesť v končatine, ktorú nemali (tzv. fantómový syndróm). V istom prípade sa po vykopaní amputovanej nohy zo zeme našiel kliniec zapichnutý do miesta, ktoré opisoval pacient ako zdroj bolesti.

Korene starovekej reinkarnácie možno nájsť v „opakovaníach“ živej i neživej prírody: pravidelné striedanie noci a dňa, vegetačných období, párenia, fáz mesiaca, ročných období, dažďov, javov na nebeskej oblohe, atď. Ľudia úzko spojení s prírodou tento kolobeh jednoducho preniesli aj do duchovného života a záhrobia.

Korene súčasnej (modernej) reinkarnácie vyrastajú z hedonizmu a z túžby ospravedlniť životnú nezodpovednosť.

Magistérium

Istá náuka: „Po smrti nejestvuje prevteľovanie (reinkarnácia).“

Por. *Hebr 9, 27*; *KKC* 1013.

Cirkev viackrát odmietla reinkarnáciu: odsúdenie teozofickej náuky v r. 1919 (*DH* 3648); Druhý vatikánsky koncil v konštit. *Lumen gentium* 48; Medzinárodná teologická komisia v r. 1992; Ján Pavol II. (1978-2005) v liste *Tertio millennio adveniente* (č. 9) v r. 1994.

Dogma: „Každého človeka, hneď po smrti, čaká odmena alebo trest.“

Por. *Sir 11, 28*; *Hebr 9, 27*; Benedikt XII. (1334-1342), konštit. *Benedictus Deus*, r. 1336, *DH* 1000.

Reinkarnácia protirečí kresťanskej kozmológie

K pochopeniu reinkarnácie patrí karma – zákon príčin a dôsledkov. Podľa karmy ľudské skutky nevymaže ani čas ani smrť. Preto odpustenie hriechov neexistuje. Všetko, celý vesmír je pod osudom. Kvalita nového vtelenia je podmienená skutkami z predchádzajúceho života. Len nový život môže zmeniť nepriaznivú karmu. Reinkarnácia nepozná princíp milosti, predpokladá aktivitu po smrti a cyklickú kozmológiu.

Ježišovo poslanstvo je o novom bytí v Bohu. Nie prvky vesmíru a zákonitosti hmoty vládnu nad svetom a človekom – ale osobný Boh vládne nad celým vesmírom. Nie zákonitosti hmoty a evolúcie sú poslednou ustanovizňou – ale rozum, vôľa a láska osobného Boha. Nie neúprosná moc hmoty je poslednou inštanciou – ale láskavý Boh. A tak ľudia nie sú otrokmi vesmíru a jeho zákonov – ale sú slobodní (por. enc. *Spe salvi* 5). Kresťanstvo je radostná zvesť o odpúšťaní, o vzkriesení tela a o konečnom spravodlivom súde. Kresťanská kozmológia je lineárna – od stvorenia ex nihilo (z ničoho) až po nové bytie v Božom kráľovstve.

New Age akosi spája obe kozmológie (cyklickú a progresívnu). Reinkarnácia je vraj prirodzeným evolučným procesom – šancou pre osobné i všeľudské sebazdokonalenie. Svet v predstavách novej religiozity nespeje k zániku, ako je to v orientálnych náboženstvách, ale imanentne rastie do zlatého veku.

Kresťanstvo odmieta oboje – aj pesimistické cyklické chápanie sveta, aj progresívny cyklický vývoj bez daru Božej milosti.

Reinkarnácia protirečí soteriológi

Najväčší blud reinkarnačnej náuky je samospasiteľnosť. Právě ospravedlnenie človeka nie je zo zákona (*Rim 3, 20-28*), ani z vlastnej ľudskej moci, ani z reinkarnačného procesu, ale iba z Ježiša Krista (por. *Gal 2, 16*); spása je Boží dar (*Ef 2, 8-9*). Popretie kresťanskej soteriológie má dôsledky aj v ďalších teologických oblastiach – v ekzeziológii, sakramentológii, graciológii, eschatológii...

Reinkarnácia popiera náuku o smrti a vzkriesení človeka (spojenie s osláveným telom) i o zatratení zaťatých hriešnikov. O zatratení, ako o druhej smrti, učí Božie zjavenie, por. *Zjv 20, 6; Zjv 20, 14-15*. Druhá smrť nie je prechod, ale hrozná konečná stanica – večné umieranie, peklo.

Človek dostáva pre duchovný rast iba jednu životnú šancu (por. *Hebr 9, 27*), preto kresťanská eschatológia učí, že všetka záslužná aktivita človeka končí jeho smrťou.

Reinkarnácia a ďalšie problémy

Náuka o reinkarnácii zastáva silný dualizmus (učenie o dvoch vzájomne si odporujúcich podstatách – princípoch sveta). Reinkarnácia uspokojujúco neodpovedá ani na filozofické problémy, ktoré sama otvára, napr. pri prechode do zvieracích tiel. Ak karmu vytvorila slobodná bytosť, ako ju môže odstrániť zviera – prírodnými zákonmi determinovaný tvor?

Prijatie reinkarnačnej teórie môže mať vážny morálno-spoločenský dopad. V klasickej forme vedie k sociálnej neangažovanosti vo svete spejúcom do zániku. V modernej forme privádza k hedonizmu (Jedzme, pime, veď sa opäť vtelíme!) a k nemorálnosti.

Teória tzv. informačného poľa

Zástancovia reinkarnácie (napr. Elisabeth Kübler - Rossová, +2004; Raymond Moody) používali aj empirické argumenty. S použitím hypnózy uvádzali klientov „do minulých životov“, aby našli koreň ich ťažkostí. Aj iní ľudia tvrdia o sebe, že si vo vedomom stave pamätajú minulé životy (napr. lámovia). Vysvetľovať tieto fenomény len kryptoamnéziou (vynáranie sa zabudnutých obsahov vedomia) nie je vždy dostatočné. V súvislosti s reinkarnačnými zážitkami ponúkol Róbert Sarika alternatívne riešenie – teóriu informačného poľa. Týmto informačným poľom sa špeciálne zaoberá parapsychológia. Parapsychológii sa najmä v prvej polovici 20. stor. venovali aj viacerí katolícki odborníci.

Teóriu postavil na náukách, ktoré tvrdia, že všetko svedčí o spoločnej závislosti. Napr. indický metafyzický termín „akáša“; „pralátka“ filozofa Rudolfa Hermana Lotza (1817-1889); „kozmicke vedomie“ amerického filozofa a psychológa Wiliama Jamesa (1842-1910); „psychický éter“ filozofa Cecila Aleca Macea (1894-1971); protonácia českého parapsychológa Břetislava Kafku (1891-1968). Títo vedci predpokladali existenciu akéhosi prostredia, ktoré zachytáva záznamy všetkých možných udalostí, ktoré potom neskôr, alebo niekde inde, môže produkovať týmto udalostiam odpovedajúci efekt. Toto tzv. informačné pole je ako záznamník, akási „knihy života“.

Existencia informačného (alebo morfofenetického) poľa by mohla byť – podľa niektorých – riešením reinkarnačných zážitkov. Spomienky z minulých životov by sa dali vysvetliť tým, že sa možno naladiť na informačné pole, kde je záznam niektorého ukončeného ľudského života. Vstupnou bránou môže byť hypnóza i senzitivna schopnosť v bdelom stave. Morfofenetické polia môžu byť tiež odpoveďou na otázky špiritistických fenoménov, diagnóz na diaľku i charakterov jednotlivých národov. Môžu byť aj kritickou cestou k „od-UFO-logizovaniu“ podobnosti medzi pyramidami v Afrike a v Amerike, a možno i racionálnejším prístupom k súkromným videniam veľkonočných udalostí u Anny Kataríny Emmerichovej (1774-1824) či u Pátra Pia (1887-1968).

Osobný súd

Človek – ako ľudská osoba – je náboženská a mravná bytosť (por. *KKC 44, 1706*).

V slovenčine sú dva výrazy opisujúce posúdenie v okamihu smrti: osobný súd a osobitný súd; vhodnejší je výraz „osobný“ (Ján Chryzostom Korec, +2015; Česlav Stanislav Bartnik). Osob-

ný presnejšie vystihuje danú skutočnosť: človek sa ocitne pred Božou tvárou sám. Osobitný súd môže prebiehať aj so skupinou obžalovaných. Osobný najlepšie zodpovedá jeho personalistickému zameraniu: Evanjelium sľubuje celkom osobnú večnosť, v ktorej zostane uchovaná všetka osobná láska. V minulosti boli použité aj prídavné mená, napr. „súkromný“ (Richard Špaček, +1925) alebo „zvláštny“ (Richard Scheuch).

Sväté písmo

Božie zjavenie učí o Bohu, ktorý je spravodlivý sudca. O osobnom súde hneď po smrti človeka hovorí zjavenie nepriamo.

Gn 18, 25: „Ty (Pane), ktorý súdiš celú zem, nebudeš takto (nespravodlivo) súdiť!“

Ex 9, 27: „Pán je spravodlivý, ja však a môj ľud sme hriešni.“

Dt 32, 4: „Boh je verný a bez nepravosti, spravodlivý je a priamy.“

Mt 6, 33: „Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko dostanete navyše.“ Por. *Jn 17, 25*.

Jn 5, 30: „A môj súd je spravodlivý, lebo nehľadám svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ma poslal.“ Por. *Jn 16, 8*.

Sk 3, 14-15: „Vy ste zapreli Svätého a Spravodlivého a žiadali ste, aby vám prepustil vraha. Zabili ste pôvodcu života, ale Boh ho vzkriesil z mŕtvych; a my sme toho svedkami.“

Sir 11, 28: „Boh ľahko vie v deň skonania odplatiť každému podľa toho, kto ako žil.“ Por. *Sir 1, 3*; *Ez 18, 25n*; *Rim 14, 12*). Exegéza: Zjavenie kladie dôraz na osobnú zodpovednosť každého človeka; Ezechiel účinkoval v 6. stor. pr. Kr.; *Kniha Sirachovcova* pochádza z 2. stor. pr. Kr.

Hebr 9, 27: „Je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd.“ Por. *Jn 5, 22*.

Lk 16, 22: „Keď žobrák zomrel, anjeli ho zniesli do Abrahámovho lona. Zomrel aj boháč a pochovali ho. A keď v pekle v mukách pozdvihol oči, zďaleka videl Abraháma a Lazára v jeho lone.“ Exegéza: Ježiš v tomto podobenstve nehovorí o definitívnom údele po všeobecnom súde. Podľa starožidovskej predstavy hovorí o prechodnom stave pred posledným súdom.

Lk 23, 43: „Veru, hovorím ti: Dnes budeš so mnou v raji.“

Gal 6, 7-8: „Nemýľte sa: Boh sa vysmievať nedá. Čo človek zaseje, to bude aj žať. Lebo kto seje pre svoje telo, z tela bude žať porušenie. Ale kto seje z ducha, bude žať večný život.“

Najdôležitejším argumentom Pavlovej teológie medzistavu je výraz „zomrieť a byť s Kristom“ (por. *Flp 1, 23*). Pavol si praje tento stav, no aj tak hovorí o parúzii v nádeji na vzkriesenie svojho tela (por. *Flp 3, 21*; *1 Kor 15, 35*).

Tradícia

Liturgia Cirkvi od počiatku uctievala svätých – predovšetkým Matku Božiu, mučeníkov i apoštolov, lebo Cirkev verila, že svätí už kraľujú v nebi s Kristom (Štefan Dubravec, +1984).

Martyrium Polycarpi (17, 1): „Polykarp už dostal korunu nesmrteľnosti.“ Smyrnianský biskup Polykarp bol umučený o. r. 156; kresťania zo Smyrny listom o tom informovali ďalšie obce.

K prvým otcom, ktorí zosnulým mučeníkom priznávali hneď konečnú nebeskú blaženosť, patrili Tertulían (+225), por. *De anima* 55, *De carnis resurrectione* 43. Na Západe učili o osobnom súde aj Hieronym (+420) napr. v diele *In Joel* (2, 11) a Augustín (+430) v diele *De anima et eius origine* (II, 4, 8). Okrajovo o osobnom súde písali Hilár (+367) a Ambróz (+397).

Na Východe Ján Zlatoústý (+407) učil o dvoch momentoch Božej odplaty: - prvý moment je pri smrti; - druhý moment je pri zmŕtvychvstaní, por. *Homilia in Epistulam secundam ad Timotheum* 3, 3.

Rozumová úvaha

Každá spravodlivá odmena, alebo spravodlivý trest, vyžaduje predchádzajúce ohodnotenie – súd. Tomáš Akvinský (+1274) odôvodnil osobný i posledný súd: „Boh hľadá na človeka ako na osobnosť – jednotlivca a aj ako na člena ľudského pokolenia“ (por. *Theologická summa* IV., 88, 1, 1). Okamžité prežívanie odmeny alebo trestu (nebo alebo zatratenie) vysvetlil: „Tak ako je v hmot-

ných telesách príťažlivosť k svojmu cieľu, tak aj v dušiach je zásluha alebo trest, ktorými sú duše priťahované k svojmu cieľu“ (por. *Theologická summa* IV., 69, 2).

Perspektíva súdu už od najstarších čias ovplyvňovala kresťanov v ich každodennom živote: ako kritérium (podľa ktorého sa v živote riadili); ako výzva (pre motiváciu ich svedomia); ako nádej (v Božiu spravodlivosť). Takto sa veriaci v Krista pozerali vpred – k hodine konečnej spravodlivosti (por. enc. *Spe salvi* 41).

Magistérium

Dogma: „Každého človeka, hneď po smrti, čaká odmena alebo trest.“

Por. *Sir* 11, 28; *Hebr* 9, 27; Benedikt XII. (1334-1342), konštit. *Benedictus Deus*, r. 1336, *DH* 1000.

Stotožnenie osobného súdu a posledného súdu sa nezhoduje s touto dogmou.

Istá náuka: „Bezprostredne po smrti sa koná osobný súd pred Kristom.“

Por. *Dt* 32, 4; *Jn* 5, 30; *KKC* 1051.

Súdiť človeka bude vlastné svedomie osvietené Božou pravdou; tak je Boh-Kristus Sudcom, nakoľko je Pravdou. Osobný súd pozná tri rozsudky: - očisťovanie, - nebeská blaženosť, - pekelné zatratenie (por. *KKC* 1022).

Niektorí teológovia sa domnievajú, že osobný súd bude aj za prítomnosti anjela strážcu (Štefan Dubravec, +1984).

Odôvodnenie súdu

Existencia Božieho súdu je trojnásobne odôvodnená (Ján Chryzostom Korec, +2015):

1. Vzťah – Stvoriteľ a stvorenie (Boh a človek). Súdiť je právo a povinnosť vyplývajúca z Božej spravodlivosti a ľudskej slobody.
2. Povolanie – k Božej blaženosti. Konečné spravodlivé vyúčtovanie má pre človeka pedagogický význam.
3. Poriadok – pre spoločenstvo. Zákon nutne vyžaduje sankciu.

Podmienky pravého súdu

Súd musí mať tri základné vlastnosti (por. Tomáš Akvinský, +1274; *Theologická summa* II-2., 60, 2):

1. Spravodlivosť (bez nej by bol súd zvrátený a nečestný).
2. Autorita (bez nej by bol súd samozvaný).
3. Opatrnosť (bez nej by bol súd podozrivý a ľahkovážny).

Spravodlivosť a láska

Pán Boh je spravodlivý, je Spravodlivosť (por. *Ex* 9, 27; *Jn* 17, 25) a zároveň Boh je aj láskavý, je Láska (por. *1 Jn* 4, 8). Ako možno spojiť tieto dve skutočnosti?

Spravodlivosť je neoddeliteľná od lásky (por. Pavol VI., r. 1967, enc. *Populorum progressio* 22). Spravodlivosť je minimálnou mierou lásky. Spravodlivosť znamená „dať, čo sa patrí“; láska znamená „dať niečo navyše“. Láska prevyšuje spravodlivosť a dopĺňa ju v logike daru a odpustenia, por. enc. *Caritas in veritate* 6.

Boh je spravodlivý voči všetkým a tiež je láskavý voči všetkým, ktorí jeho lásku (posväcujúca milosť) neodmietnu.

Osobné zatratenie – peklo

Človek môže byť s Bohom spojený iba tak, ak ho bude slobodne milovať. Človek je totiž vo svojej prirodzenosti bytostne „vzťahový“ (por. „na Boží obraz“, *Gn* 1, 27) a nemilovať je „anti-

vzťah“ (Česlav Stanislav Bartník). Zatratenie je nemilovať Boha; je to stav definitívneho vylúčenia sa zo spoločenstva s Bohom a s blaženými. Označuje sa aj slovom „peklo“.

Sväté písmo

Iz 33, 14: „Trasú sa hriešnici na Sione, pokrytcov zachvacuje strach: Kto z nás môže bývať s ohňom, čo stravuje? Kto z nás môže bývať s večným požiarom?“ Exegéza: „Stravujúci oheň“ a „večný požiar“ je Boh. Obraz znamená, že hriešnici nemôžu bývať v jeho prítomnosti.

Dan 12, 2: „Niektorí sa zobudia na hanbu a večnú potupu.“ Por. *Múd 4, 19; Jak 2, 13; Zjv 14, 11; 20, 10.* Exegéza: „Zobudiť sa“ tu znamená zmŕtvychvstanie. Vzkriesení budú aj dobrí aj zlí.

1 Jn 3, 14-15: „Kto nemiluje zostáva v smrti. Každý, kto nenávidí svojho brata je vrah. A viete, že ani jeden vrah nemá v sebe večný život.“ Exegéza: Neláska, nenávisť, je znakom nadprirodzenej smrti – večného zatratenia.

Mk 9, 47-48: „A ak ťa zvädza na hriech tvoje oko, vylúp ho: je pre teba lepšie, keď vojdeš do Božieho kráľovstva s jedným okom, ako keby ťa mali s obidvoma očami vrhnúť do pekla, kde ich červ neumiera a oheň nezhasína.“

Mt 25, 41: „Odíďte odo mňa zlorečení do večného ohňa, ktorý je pripravený diablovej a jeho anjellom.“ Por. *Mt 13, 41-42.*

Lk 13, 23-24: „Ktosi sa ho spýtal: Pane, je málo tých, čo budú spasení? On im povedal: Usilujte sa vojsť tesnou bránou, lebo hovorím vám: Mnohí sa budú pokúšať vojsť, a nebudú môcť.“ Exegéza: Ježiš nepotešil pýtajúceho sa slovami: Nebojte sa, všetci budete nakoniec spasení!, ale vážne apeloval na svedomie a zodpovednosť ľudí.

Hebr 10, 28-31: „Ak niekto poruší Mojžišov zákon, zomrie bez milosrdenstva na základe dvoch alebo troch svedkov; uvážte, o čo hroznejší trest si zaslúži ten, kto šliape po Božom Synovi, znevažuje krv zmluvy, v ktorej bol posvätený, a tupí Ducha milosti? Ved' poznáme toho, ktorý povedal: Mne patrí pomsta, ja sa odplatím (*Dt 32, 35*). A zasa: Pán bude súdiť svoj ľud (*Ž 9, 8-9*). Je hrozné padnúť do rúk živého Boha.“

Tradícia

Učenie *Písma* o zatratení spočiatku nikto nepopieral. Teológovia sa usilovali odpovedať na otázky: kedy začína peklo, či je peklo večné a aký je pekelný trest.

Épistolé Barnába (po r. 135): „Nepodobaj sa tým ľuďom, ktorí sa až do konca svojho života nechcú polepšiť, a preto sú odsúdení na smrť“ (X, 5). „Cesta temnôt je podvodná a celá prekliata. Je to totiž cesta večnej smrti a večného trestu“ (XX, 1).

Hermas (+ c.160; jeho apokalyptické dielo vznikalo v r. 90-140): „Spravodlivý človek túži po tom, čo je spravodlivé. Keď teda chce to, čo je spravodlivé, jeho sláva ho privádza do neba a Pán mu je naklonený v každom jeho počínaní. Tí však, ktorí vo svojich srdciach túžia po tom, čo je zlé, privolávajú si smrť a otroctvo“ (*Pastor, Visio I., 1, 8*).

Justín (+165): „Peklo je miesto, kde budú trestaní tí, ktorí žili zle a neverili, že sa stane to, čo Boh skrze Ježiša učil“ (*Apologia prima, cap. 19*).

Origenes (+253): „Každý hriešnik si svojimi hriechmi podpaľuje oheň“ (*De principiis 2, 11, 1*).

Origenes učil nesprávne ohľadom trvania zatratenia. Domnieval sa (pre nekonečnú Božiu dobrotu), že večnosť trestu má len pedagogický význam (*Contra Celsum 3, 79*). Táto heréza sa volá apokatastáza – návrat k prvotnej jednote (*De principiis 1, 6, 2*). Hoci ju prijali viacerí otcovia, napr. Cyprián (+258) a Gregor Nysský (+394), bola napokon odsúdená Carihradskou synodou v r. 543 (por. *DH 411*). Ďalší veľkí teológovia – Hilár (+367), Ján Zlatoústý (+407), Augustín (+430) – učili správne, že peklo je večné.

Bazil Veľký (+379): „V pekle je duša celkom oddelená od Ducha Svätého, preto nemôže ľutovať“ (*De Spiritu Sancto 40*).

Augustín (+430): „Ktoré zviera oplakáva svoj hriech? Ktorý vták sa bojí pekla, večného ohňa?... Preto, že si ma pozdvihol, si ma vyhnal: preto nasleduje trest, lebo si mi dal slobodu. Lebo keby

si mi nedal slobodu, a tak by si ma neurobil lepšieho od zvierat'a, za moje hriechy by ma nenasledovalo spravodlivé odsúdenie“ (*Enarrationes in Psalmos* 101, 11).

Ján Damaský (+750): „Po páde nejestvuje pre nich (diablov) možnosť pokánia, podobne ako ani pre ľudí po smrti“ (*De fide orthodoxa* 2, 4).

Rozumová úvaha

Večné peklo je zneužitím slobody. Sloboda, ktorú Boh daroval tvorom, nie je falošná a predstieraná, je autentická. Boh ju rešpektuje až do krajnosti, keď tvor môže zavrhnúť svojho Tvorcu (Giorgio Gozzelino). V náuke o pekle sa prejavuje zvláštnosť kresťanstva – presvedčenie o veľkosti človeka (Jozef Ratzinger).

Boh nerobí peklo, ani doň nedáva (por. *Jn* 3, 16; *Lk* 19, 41-42). Človek obdarený slobodou postaviac sa proti Bohu si robí peklo a ide doň (Sandro Vitalini). Peklo je plné ľudí, ktorí chcú stále – po celú večnosť – zostať stredobodom vesmíru a vytrvalo odmietajú Boha (Lee Strobel). Boh ani nikoho nepredurčuje do pekla; k tomu je potrebné dobrovoľné odvrátenie sa od Boha (smrteľný hriech) a zotrvanie v ňom až do konca (por. Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1556, 1567). Zatratený „sa nechce“ obrátiť.

Až keď sa v *Novom zákone* objavila Láska, až potom bolo možné hovoriť o jej odmietnutí. Kto odmieta Lásku, je v pekle (Ján Chryzostom Korec, +2015).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že nikto nemôže z pekla odísť, je v ňom naveky. Avšak z Božieho rozhodnutia sa aj zatratení môžu zjaviť žijúcim (por. *Theologická summa* IV., 69, 3).

Magistérium

Dogma: „Peklo existuje.“

Por. *Dan* 12, 2; *Mk* 9, 47-48; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 801; Benedikt XII. (1334-1342), konštit. *Benedictus Deus*, r. 1336, *DH* 1002.

Začiatok pekelných trestov začína hneď po smrti hriešnika s osobnými smrteľnými hriechmi. Výroky *Svätého písma* a učenie Cirkvi o pekle sú starostlivou výzvou:

1. k zodpovednosti, s akou má človek používať svoju slobodu s ohľadom na svoj večný údel;
2. k naliehavému obráteniu, lebo „nepoznáme ani dňa, ani hodiny“. Pravdaže, peklo nemôže byť nikdy úvodnou kapitolou evanjelizácie.

Dogma: „Peklo je večné.“

Por. *Iz* 33, 14; *Mt* 25, 41; Carihradská synoda, r. 543, *DH* 411; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 801.

Môže byť za krátky čas hriechu večný trest? Veľkosť viny nezáleží ani tak od času, ako od veľkosti zloby a najmä od dôstojnosti urážaného. Tomáš Akvinský (+1274) vysvetlil: „Večnosť trestu totiž nezodpovedá veľkosti viny, ale jej neodpustiteľnosti“ (*Theologická summa* II-1., 87, 5, 3). Pekelný trest sa nikdy neskončí (por. *Theologická summa* I., 10, 3, 2). Zatratení nerobia pokánie za svoje hriechy, pokiaľ ide o vinu, len pokiaľ ide o trest (por. *Theologická summa* III., 86, 1). Zároveň tvrdil, že Boh tak milosrdne pôsobí, že zatratení menej trpia, ako by si zaslúžili (por. *Theologická summa* IV., 99, 2, 1); aj keď nedosiahnu odpustenie, dostávajú uľahčenie (por. *Theologická summa* IV., 99, 5, 1).

Do pekla sa dostane len ten, kto chce (por. Tridentský koncil, r. 1547, dogmatické vyjadrenie, *DH* 1556, 1567).

Dogma: „Duše tých, ktorí umierajú v stave ťažkého osobného hriechu idú do pekla.“

Por. *Mt* 13, 41; *Hebr* 10, 29; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 801. Benedikt XII. (1334-1342), konštit. *Benedictus Deus*, r. 1336, *DH* 1002.

Niektorí teológovia tvrdia, že peklo síce existuje, ale je prázdne (tzv. učenie o misericordii). Wincenty Granat (+1979) prízvukoval, že zjavenie nedovoľuje seriózne tvrdiť, že peklo je prázdne: „Vchádzajte tesnou bránou, lebo široká brána a priestranná cesta vedie do zatratenia a mnoho je tých, čo cez ňu vchádzajú“ (*Mt* 7, 13). Por. aj *Mt* 7, 22-23; 12, 11-14; 13, 50; 25, 12; 25, 41; *Lk* 8,

12; 13, 3n. Len vtedy by sa dalo (teologicky seriózne) uvažovať o prázdnom pekle, keby sa v *Písme* našiel čo len jediný verš, že nekajúci hriešnik bude spasený.

Druhý vatikánsky koncil učil, že večné zatratenie nie je len možnosťou. Časť ľudí bude naozaj zavrhnutá, hoci o nikom konkrétnom sa koncil nevyjadril, žeby bol v pekle (por. konštit. *Lumen gentium* 48; 16). Hriech bez ľútosti nemôže odpustiť ani Pán Boh; tak, ako nemôže zničiť seba samého.

Druhá smrť – zatratenie

O zatratení ako o druhej smrti učí Božie zjavenie. *Zjv* 20, 6: „Blahoslavený a svätý, kto má podiel na prvom vzkriesení. Nad tými druhá smrť nemá moci...“ *Zjv* 20, 14-15: „Toto je druhá smrť: ohnivý jazero. A koho nenašli zapísaného v knihe života, bol zvrhnutý do ohnivého jazera.“

Prvá smrť je prechod na večnosť. Druhá smrť nie je prechod, ale hrozná konečná stanica – večné umieranie, peklo, zatratenie.

Pekelný trest

Okrem toho, že pekelný trest je večný, sa Magistérium o ďalších vlastnostiach pekelného trestu záväzne nevyjadruje. Teológovia sú však vo všeobecnosti presvedčení, že miera tohto trestu je rozdielna, a to podľa veľkosti viny zatrateného.

Scholastická teológia učila o dvoch pekelných trestoch, ktoré zodpovedajú dvojakej povahe hriechu: odvráteniu sa od Boha a nezriadenému príľnutiu k nejakej stvorenej veci (por. *Theologická summa* II-1., 87, 4).

1. Trest straty videnia Boha (poena damni); podstatný trest.

2. Trest citov, zmyslov (poena sensus); akcidentálny trest.

Je omyl domnievať sa, že diabli (i zatratení pred všeobecným vzkriesením tiel) netrpia trestom citov, lebo nemajú telo. Trest citov (zmyslov) je teologický výraz, ktorý označuje trest zo strany „sveta“, tzv. kozmický trest – trest z porušenia harmónie sveta (viditeľnej i neviditeľnej).

Podľa Tomáša Akvinského (+1274) Božie milosrdenstvo pôsobí aj v zatratení (por. *Theologická summa* IV., 99, 2, 1).

Biblické obrazy pekla

Biblické obrazy o pekle majú pedagogický význam (Ján Chryzostom Korec, +2015).

- Neuhasiteľný oheň; nenaplnená túžba.
- Veľká priepasť; nemožnosť záchrany.
- Plač a škrípanie zubami; hnev, zloba, nenávisť, totálna bezmocnosť.
- Zatvorené dvere; nekonečnosť, neriešiteľná situácia.

Zakrývanie hriechu a jeho následkov

Moderné zakrývanie hriechu má strašné následky. Kresťanské ohlasovanie zatratenia nie je fatalizmus ani demobilizácia, ale je starostlivé varovanie, lebo zatratenie je skutočnosťou. Realizmus, najmä uznanie vlastnej slabosti, podoprie človeka v kresťanskom zápase so zlom (Česlav Stanislav Bartník).

II. časť: Spoločná eschatológia

Človek je stvorený Bohom, na Boží obraz a pre Boha (por. *KKC* 27). Preto jestvuje podobnosť medzi spoločenstvom božských osôb a ľudským spoločenstvom (por. konštit. *Gaudium et spes* 24). Okrem toho: - všetci ľudia sú povolani k tomu istému cieľu (k Bohu); - láska k Bohu je neoddeliteľná od lásky k blížnemu (por. *KKC* 1878); - ľudská osoba potrebuje spoločenský život (*KKC* 1879). Preto nemožno kresťanskú vieru individualizovať a orientovať len „na osobnú spásu vlastnej

duše“ (por. enc. *Spe salvi* 42). Spoločná eschatológia pojednáva o konci človeka v rámci spoločnosti.

Cirkev – anticipácia Božieho kráľovstva

Anticipácia znamená predchádzanie, predstihnutie, predzvesť. Božie kráľovstvo je nadprirodzená skutočnosť, ktorá začala „v plnosti času“ príchodom Krista na zem a jeho ustanovením Cirkvi; Božie kráľovstvo rastie pod vplyvom Ducha Svätého a zavŕši sa parúziou.

Sväté písmo

Božie kráľovstvo – podľa zjavenia – je trojnásobná skutočnosť:

1. Svätosť, milosť posväcujúca v človeku (por. *Mt* 13, 33; *Ef* 1, 13; 2 *Pt* 1, 4).
2. Cirkev, nové spoločenstvo ľudí v Bohu (por. *Mt* 13, 31-32; *Mk* 4, 26-29; *Lk* 12, 21).
3. Nebo, konečná večná blaženosť (por. *Mt* 11, 12; 25, 34; *Lk* 22, 17; *Jn* 15, 10).

Božie kráľovstvo, ako Cirkev, má z časového hľadiska dve fázy – pozemskú a nebeskú.

Pozemská fáza kráľovstva má dve etapy

1. Prvou etapou bol smrteľný život Ježiša v ľudskom tele. Počas tohto viditeľného pôsobenia Kristus Pán kázaním (*Mt* 4, 17; *Jn* 4, 25-26), víťazstvami nad satanom (*Mt* 9, 33; *Mk* 1, 34) a utváraním prvotného mesiášskeho spoločenstva (*Mk* 3, 13; *Jn* 15, 16) sprítomnil Božie kráľovstvo na zemi (*Kol* 1, 13-22; *Rim* 8, 28-29). V tejto etape sa stali dve veľké udalosti.

Obeta Ježiša Krista (por. *Mt* 26, 28); ňou Ježiš založil spoločenstvo novej zmluvy, ktoré predpovedal Malachiáš (*Mal* 3, 1-5) a tešil sa naň Jeremiáš (*Jer* 31, 31n).

Ježišovo zmŕtvychvstanie (por. *Lk* 24, 1-9). Po ňom Pán zhromaždil svoje rozpráchnuté stádo (*Mk* 14, 27) a zoslal mu Ducha Svätého (*Sk* 2, 4).

2. Druhou etapou je čas Cirkvi v tom najvlastnejšom zmysle slova: „A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev a pekelné brány ju nepremôžu“ (*Mt* 16, 18). Ježiš vybavil svoju Cirkev štruktúrou Dvanástich s Petrom na čele (*Mt* 10, 1-5; *Mt* 16, 17-18; *Mk* 3, 14). Tak Cirkev začala predchádzať „plnosť“ Božieho kráľovstva: *Mt* 18, 15. 17-18: „Keď sa tvoj brat prehreší proti tebe, choď a napomeň ho medzi štyrmi očami... A keby ani Cirkev nechcel poslúchnuť, nech ti je ako pohan a mýtnik. Veru, hovorím vám: Čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi.“ Túto etapu poznačila veľká udalosť:

Zbúranie Jeruzalema a chrámu (*Mt* 23, 37n; por. *Lk* 21, 24). Zničenie svätého miesta bolo znamením, že Cirkev nahradila židovský národ. Zároveň začalo posledné obdobie dejín spásy, ktoré bude ukončené posledným súdom.

Nebeská fáza kráľovstva je jeho zavŕšenie (po Kristovej parúzii).

Tradícia

Didaché (Náuka dvanástich apoštolov) pochádzajúce z oblasti Západnej Sýrie, spísané okolo r. 100: „Pamätaj, Pane, na svoju Cirkev, zbav ju od všetkého zla, urob ju dokonalou vo svojej láske a posvätenú ju prived' zo všetkých štyroch svetových strán do svojho Kráľovstva, ktoré si jej pripravil“ (9, 4; 10, 5).

Ignác Antiochijský (+117): „Všetci buďte ako jeden Boží chrám, ako jeden obetný oltár, ako jeden Ježiš Kristus – ktorý vyšiel od jedného Otca, s ním je jedno a v jedno sa k nemu vrátil“ (*List Magnézanom* 7, 2).

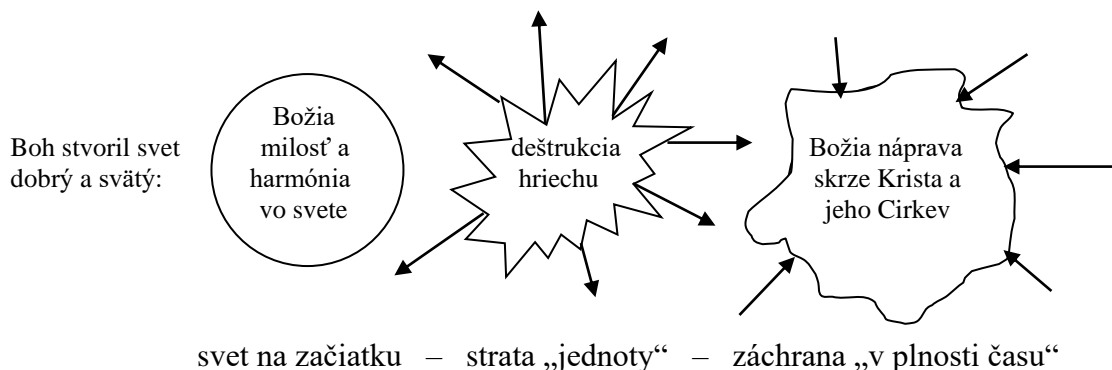
Épistolé prós Diogneton (apológia z 2. stor.): „On (Slovo) je večný a dnes je (zjaveným) Synom. Cez neho sa obohacuje Cirkev, cez neho sa rozhojňuje milosť vo svätých... Preto sa všade velebí úcta k zákonu, vážia sa proroci, prehľbuje sa viera evanjelií, chráni sa apoštolská tradícia a milosť v Cirkvi plesá“ (XI, 5-6).

Atanáž (+373): „Pre účasť v tom istom Kristovi sa stávame jedným telom, ktoré má v sebe jediného Pána“ (*Orationes contra Arianos* 3, 22).

Epifanius zo Salamíny (+403): „Cieľom všetkých vecí je Cirkev“ (*Panarion – Lekárnička* 1, 1, 5).

Rozumová úvaha

Pán Boh slobodne a z lásky stvoril svet. Ľudí – po ich hriešnom páde – pozdvihol k účasti na Božom živote cez svojho Syna a jeho Cirkev. **Zhromaždenie Cirkvi je akoby reakciou Boha na chaos, ktorý spôsobil hriech.**

Cirkev sa zrodila nato, aby šírením Kristovho kráľovstva po celej zemi na slávu Boha Otca urobila všetkých ľudí účastnými spásnosného vykúpenia, a ich prostredníctvom viedla celý svet ku Kristovi (dekr. *Apostolicam actuositatem* 2).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Cirkev je dvojaká – bojujúca a víťazná (por. *Theologická summa* III., 68, 9). Tým vyjadril vieru v pozemskú i nebeskú fázu Cirkvi. Pozemská fáza Cirkvi má jeden stav a nebeská fáza Cirkvi má (dočasne) dva stavy – spolu sú to tri stavy v dvoch fázach.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus založil Cirkev.“

Por. *Mt* 16, 18; najstaršie vierovyznania *DH* 1-76; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, konštit. *Dei Filius*, *DH* 3012.

Kristus založil na zemi nebeské kráľovstvo, por. konštit. *Lumen gentium* 3, 5; *KKC* 541, 669. Viera v Cirkev úplne závisí od viery v Krista i Ducha Svätého. Viera, že Cirkev je svätá, katolícka, jedna a apoštolská, je neoddeliteľná od viery v Najsvätejšiu Trojicu, por. konštit. *LG* 1.

Istá náuka: „Cirkev anticipuje Božie kráľovstvo na zemi.“

Por. *Mt* 18, 15-18; konštit. *Lumen gentium* 48; *KKC* 769, 1042.

Cirkev sa na zemi vyznačuje opravdivou, i keď ešte nedokonalou svätosťou, a preto anticipuje Božie kráľovstvo (por. konštit. *LG* 48). Cirkev túži po úplnom príchode Božieho kráľovstva – po hodine, keď sa spojí v sláve so svojim Kráľom. Osobitným a v Cirkvi rozšíreným znakom prežívania večnosti už tu, na zemi, je Bohu zasvätený život (por. *KKC* 916).

Tajomstvo a poslanie Cirkvi

Cirkev sa zrodila „z darovania sa“ Krista svetu; on zoslaním Ducha vytvoril zo svojich bratov mystické cirkevné telo. A tak tajomstvo Cirkvi spočíva v tom, že ju vytvárajú dva prvky – božský a ľudský. Cirkev sa vyznačuje tým, že je zároveň ľudská i božská, viditeľná a pritom oplývajúca neviditeľnými skutočnosťami, por. *Lumen gentium* 48.

Vlastné poslanie Cirkvi nie je politickej, hospodárskej alebo sociálnej povahy. Cieľ Cirkvi je – podľa jej zakladateľa – náboženského rázu, por. konštit. *Gaudium et spes* 42. Tento náboženský cieľ v sebe zahŕňa učenie, vedenie a posväcovanie ľudí.

Potrebnosť Cirkvi

Ak ľudstvo odmietne Cirkev a s ňou aj pravé nadprirodzeno, ktoré iba Cirkev môže priblížiť, dostáva sa do nereálneho, jednostranného a nedostatočného pohľadu na svet (Ján Chryzostom Korec, +2015). Výhody živého spoločenstva s Cirkvou:

Život v pravde. Človek, ktorý chce poznať zmysel ľudskej existencie, nemôže obísť Cirkev ako učiteľku, ktorej je daná múdrosť zhora. Cirkev nemá v konečnom dôsledku pozemské ciele. Cirkev vedie človeka a ľudstvo po ceste večnej pravdy, lebo podstatné skutočnosti, ktorými disponuje, sú zo zjavenia. Cirkev nehľadá podstatnú pravdu o Bohu a o človekovi – ona ju vlastní. Preto má Cirkev právo a povinnosť záväzne učiť.

Život v spoločenstve. Sociológia a psychológia svedčia, že človek je bezvýhradne spoločenský tvor. Božsko-ľudská Cirkev uspokojuje prirodzenú potrebu človeka po spoločnosti, po vzťahoch, v ktorých je skrytá pozornosť a láska. Kamarátstvo, priateľstvo, láska – všetky tieto spoločenstvá nech by boli akokoľvek dokonale rozvinuté a prežívané nenahradia Cirkev, lebo sú v porovnaní s ňou neúplne.

Život nový, nadprirodzený – Kristov. Cirkev ľudí vnútorne premieňa, posväcuje; sprostredkuje im pravý duchovný život. Dary Cirkvi obohacujú život tejto zeme a siahajú až do večnosti.

Mária – Cirkev (spoločenstvo svätých) a ľudstvo

Výnimočne veľké miesto v Cirkvi má Mária – Kristova Matka (*Sk* 1, 14) a Matka Cirkvi (*Jn* 19, 27). Ona je skutočne aj „Matkou údov“, pretože s láskou spolupracovala pri zrození veriacich, ktorí sú údmi Krista – Hlavy: „Zrodila Hlavu – vyformuje aj údy“ (Eudovít Mária Grignon, +1716).

Máriina úloha vo vzťahu k celému ľudstvu trvá počnúc od zvestovania až do konca sveta. Mária aj po svojom nanebovzatí pokračuje v spasiteľnom poslaní: - ako prvá kresťanka je pre Cirkev vzorom viery a lásky; - ako Matka oroduje za svet.

Preto sa blahoslavená Panna Mária, Matka Božia a Matka naša, uctieva ako Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica, a Prostrednica (por. konštit. *Lumen gentium* 62).

Spoločenstvo svätých

Teologický termín „spoločenstvo svätých“ je obsahovo bohatý. Používajú ho viaceré dogmatické traktáty, napr.: ekleziológia, graciológia, sakramentológia, eschatológia... Výraz má dva základné významy:

1. Spoločenstvo svätých vecí (lat. sancta).
2. Spoločenstvo svätých osôb (lat. sancti).

Spoločenstvo svätých vecí

Spoločenstvo svätých vecí je všetko to, čo posväcuje človeka – sviatosti, sväteniny, modlitby, charizmy, obety... (por. *KKC* 1475-1476). Najdôležitejšie sú sviatosti, predovšetkým Eucharistia. O svätých veciach špeciálne pojednáva sakramentológia a graciológia.

Spoločenstvo svätých osôb

Spoločenstvo svätých osôb je Cirkev (por. *KKC* 795, 946, 1474).

Sväté písmo

Jn 15, 5: „Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť.“

Jn 17, 24: „Otče, chcem, aby aj tí, ktorých si mi dal, boli so mnou tam, kde som ja, aby videli moju slávu, ktorú si mi dal, lebo si ma miloval pred stvorením sveta.“

Pavol apoštol skutočnosť osobného spoločenstva (s Kristom a v Kristovi) vyjadril symbolicky: **telo** – *I Kor* 12, 12-31; Kristus je hlava a veriaci ľudia sú jeho údy – bunky; **stavba** – *I Kor*

3, 10-17; 6, 19; Kristus je základ a veriaci sú chrám; por. aj *1 Pt* 2, 1-8; **manželstvo** – *Ef* 5, 22-30; Kristus – Ženich miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu. Por. aj *Ef* 2, 19; *1 Kor* 1, 9.

1 Pt 2, 5: „Aj vy sa dajte vbudovať ako živé kamene do duchovného domu.“ Por. aj *Hebr* 10, 24; *Ef* 4, 3; 5, 22; *Flm* 6; *Kol* 1, 18; *1 Kor*, 10, 17.

1 Jn 1, 3-7: „Čo sme videli a počuli, zvestujeme aj vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami. Ved' my máme spoločenstvo s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom... Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy. Ak hovoríme, že máme s ním spoločenstvo, ale chodíme vo tme, luháme a nekonáme pravdu. Ale ak chodíme vo svetle ako je on vo svetle, máme spoločenstvo medzi sebou a krv Ježiša, jeho Syna, nás očisťuje od každého hriechu.“ Por. *1 Jn* 2, 2; *1 Tim* 4, 10.

Kol 1, 16. 18: „(V Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti... On je hlavou tela, Cirkvi.“ Por. *Ef* 1 21; *Mt* 4, 11; *1 Kor* 15, 24; Exegéza: Kristus Pán je aj hlavou anjelov.

Najkrajším prejavom úcty (česť, rešpekt) k niekomu je jeho napodobňovanie.

Hebr 13, 7: „Pamätajte na svojich predstavených, ktorí vám hlásali Božie slovo. Dobre si všimnite, aký bol koniec ich života, a napodobňujte ich vieru.“

1 Kor 4, 15-16: „Keby ste mali hoc aj desaťtisíc vychovávateľov v Kristovi, otcov nemáte mnoho, lebo v Kristovi Ježišovi ja som vás splodil skrze evanjelium. Prosím vás teda, napodobňujte ma!“ Por. *Lk* 1, 48.

1 Kor 11, 1: „Napodobňujte ma, ako aj ja napodobňujem Krista.“ Por. *Flp* 3, 17.

Tradícia

Liturgia od najstarších čias, podľa vzoru *Modlitby Pána*, používala množné číslo – „my“.

Polykarp (+156): „Kristovi sa klaníme, lebo je Boží Syn; pokiaľ ide o mučeníkov, tých milujeme ako učeníkov a nasledovníkov Pána a to je aj správne pre ich nenapodobiteľnú oddanosť svojmu Kráľovi a Majstrovi; kiež by sme aj my mohli byť ich spoločníkmi a spoluúčeníkmi“ (*Martyrium Polycarpi* 17, 3-4).

Tertulían (+225): „Sme stravec spojený väzbou zbožnosti, jednotou náuky a prísľubom nádeje“ (*Apologeticum* 39, 1).

Hilár (+367): „Cirkev je spoločenstvo svätých v zmysle teraz existujúceho spoločenstva i v zmysle spoločenstva svätých, ktoré bude v budúcnosti“ (*Tractatus in Psalmos* 132, 6).

Augustín (+430): „Pre vás som biskupom, s vami som kresťanom“ (*Sermo* 340, 1).

Maxim Vyznávač (+662): „Kto miluje Boha, nemôže si nechať peniaze pre seba. Rozdáva ich božským spôsobom..., takým istým spôsobom podľa miery spravodlivosti“ (*Capita de caritate* I., 1). Pravá láska k Bohu sa prejavuje v zodpovednosti za druhého.

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že človek je od prirodzenosti spoločenský tvor (por. *Theologická summa* I., 96, 4; III., 65, 1). Kristus Pán je hlavou všetkých ľudí, najmä veriacich. Bunkami tajomného Kristovho tela – Cirkvi sú všetci, a to nielen podľa skutočnosti (len v danom čase; len v posväcujúcej milosti), ale aj podľa možnosti; t.j. od začiatku sveta až do jeho konca a s milosťou posväcujúcou či dočasne bez nej (por. *Theologická summa* III., 8, 3).

Pravda o spoločenstve svätých osôb súvisí so základnou antropologickou pravdou, že človek je stvorený „na Boží obraz“ (*Gn* 1, 27). Toto „byť na Boží obraz“ znamená veľmi veľa – (po prvé) jedine **človek je konajúci**, čiže dokáže myslieť a chcieť; (po druhé) len **človek je slobodný**; (po tretie) iba **človek je spoločenský**, môže vstupovať do spoločenstva s Bohom a ľuďmi.

Pravda o spoločenstve svätých osôb je krásna a prepotrebná (Josef Zvěřina, +1990):

Krásna. Človek nemôže žiť sám, je odkázaný na spoločenstvo a túži po spoločenstve; človek je bytostne „vzťahový“. Láskové spoločenstvo mu pomáha osobnostne rásť a robí ho šťastným.

Prepotrebná. Rovnako zmýšľajúci ľudia sa navzájom chápu a podporia. Spolu ľahšie prekonávajú ťažkosti a nebezpečenstvá.

Cirkev ako božsko-lidská ustanovizeň presahuje hranice času a priestoru. Vždy však ide o jednu Cirkev, ktorá je v troch stavoch: **putujúca (bojujúca), očisťujúca sa (trpiaca), oslávená (víťazná, blažená)**. Všetci totiž – či živí alebo už zosnuli – tvoria jedinú Cirkev a sú navzájom spojení v Kristovi. A podľa stálej viery ich vzájomné spojenie sa upevňuje spoluúčasťou na duchovných dobrách.

Magistérium

Materiálna dogma: „Existuje spoločenstvo svätých osôb.“

Por. *Jn* 17, 20-24; najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76.

Spoločenstvo svätých, tajomné Kristovo telo, sa skladá z ľudí aj z anjelov, ktorí nie sú zatratení (por. *Theologická summa* III., 8, 4).

Dogma: „Svätých treba uctievať a vzývať.“

Por. *Hebr* 13, 7; *I Kor* 4, 16; Tridentický koncil, r. 1564, *DH* 1867; konštit. *Lumen gentium* 50-51.

Výraz „treba“ sa rozumie relatívne nie absolútne. Ježiš Kristus totiž chce zachrániť ľudí svojou milosťou, ktorú sprostredkujú svätí.

Istá náuka: „Úcta k svätým obohacuje kult vzdávaný Bohu.“

Por. *Lk* 1, 47-48; *I Kor* 11, 1; konštit. *Lumen gentium* 51.

Pravá úcta k svätým nespočíva v množstve vonkajších úkonov, ale skôr v činorodej láske.

Istá náuka: „Spojenie putujúcich veriacich so zosnulými sa vôbec neprerušuje, ba posilňuje.“

Por. *I Kor* 15, 22; konštit. *Lumen gentium* 49; *KKC* 962.

Spoločenstvo putujúcich a zosnulých veriacich spočíva na Božej láske a na láske svätých.

Istá náuka: „Spoločenstvo umožňuje a napomáha človeku osobnostne rásť.“

Por. *Gn* 1, 27; 2, 18; *Hebr* 11, 40; 13, 7; *KKC* 2331; Ján Pavol II., exhort. z r. 1982, *Familiaris consortio* 11.

Veľkí personalisti (Česlav Stanislav Bartník, Štefan Wyszyński, +1981, Josef Zvěřina, +1990, pápež Ján Pavol II. +2005) kladú dôraz na veľkosť a hodnotu aj jednotlivca aj spoločnosti, pričom vznik spoločnosti ako takej pokladajú za ešte väčšie tajomstvo ako vznik človeka. Spoločenstvo totiž nie je druhoradou existenciou, ani akýmsi „dodatkom“ k ľudskej prirodzenosti. Spoločenstvo – prioritne s Bohom – ustanovuje a napĺňa prirodzenosť človeka. Človek je súčasne akoby v dvoch rozmeroch: ako jedinec i ako spoločenstvo a pritom nie je ani akási „časť“, ani akýsi „sumár“. Osobnostne „zrelý človek“ je v kresťanskej terminológii „svätý človek“.

Liturgia a spoločenstvo

Liturgia je praktickým miestom „žitia“ spoločenstva svätých. Základom i stredom tejto liturgie je Kristus – Baránok.

Zjv 5, 6-9: „I videl som v strede medzi trónom a štyrmi bytosťami uprostred starcov stáť Baránka, ktorý bol ako zabitý... a vzal knihu z pravice Sediaceho na tróne. A keď ju vzal, štyri bytosti a dvadsiati štyria starci padli pred Baránkom. Každý mal gitaru a zlatú čašu plnú kadidla, čo sú modlitby svätých, a spievali novú pieseň.“ Exegéza: Baránok, ktorý bol zabitý a stál, je Zmŕtvychvstalý po svojom umučení. Nová pieseň je najvznešenejšia oslava Boha – Otca; robí ju Syn so svojou nevestou. Por. *Zjv* 19, 7; 21, 9; 22, 17; *Hebr* 7, 25; *Rim* 8, 34.

Spoluúčasť veriacich sa následne prejavuje: orodovaním svätých (*I Tim* 2, 1), úctou (*Hebr* 11, 1) a vzájomnou pomocou (*Hebr* 13, 7n).

Úcta k svätým – dulia

Úcta (česť, rešpekt) k človeku je žiadosťou samotného Boha

Ex 20, 12: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ Por. aj *Dt* 5, 16.

Úcta k svätým ľudom má tiež biblický základ

I Kor 11, 1: „Napodobňujte ma, ako aj ja napodobňujem Krista.“ Por. *I Kor* 4, 16.

Flp 3, 17: „Bratia, spoločne ma napodobňujte a všimajte si tých, čo žijú podľa vzoru, aký máte v nás!“

Hebr 13, 7: „Pamätajte na svojich predstavených, ktorí vám hlásali Božie slovo. Dobre si všimnite, aký bol koniec ich života, a napodobňujte ich vieru.“

Účasť v spoločenstve svätých

Spoločenstvo svätých tvoria „všetci, živí aj mŕtvi, ak sú Kristovi a majú jeho ducha“ (*KKC 954-955*), na prvom mieste Matka Božia. Spoločenstvo svätých teda tvoria (Antonín Salajka):

1. V plnom zmysle slova všetci tí, ktorí sú posväcujúcou milosťou spojení s Kristom. Môžu byť katolíci, pokrstení nekatolíci – ak nemajú ťažký hriech a nemajú vážnu pochybnosť o pravosti svojej viery. Môžu to byť aj nepokrstení, ktorí sú očistení krstom túžby alebo dokonale ľútosťou.
2. V nepresnom zmysle slova pokrstení hriešnici. Sú to tí, ktorí po krste spáchali ťažký hriech a aktuálne v ňom zotrávajú. V ich duši nie je posväcujúca milosť, majú však nezničiteľný znak krstu.
3. V širšom zmysle slova dobrí anjeli. Aj anjeli aj ľudia boli stворení pre jediný cieľ – pre blažené spoločenstvo s Bohom (por. Tomáš Akvinský, +1274; *Theologická summa* III., 8, 4).

Zo spoločenstva svätých sú vylúčení odpadlíci od Cirkvi, bludári, exkomunikovaní, rozkolníci (por. kán. 1331, 1364 *CIC*), zatratení v pekle a zlí anjeli (por. *KKC 954, 962*).

Rozdeľovať kresťanov na nominálnych (zlých, neprijateľných) a autentických (dobrých, prijateľných) možno len v teórii; v praktickom živote ide o nepresnú a hriešnu trúfalosť. Človek dokáže dobre posudzovať len skutky (por. *Lk 6, 46; Zjv 5, 1n*), nie ľudské vnútro.

Nebeská Cirkev

Kresťan, ktorý spája svoju smrť s Ježišovou smrťou, umieraním prechádza do večného života. *Rim 6, 8:* „Ak sme zomreli s Kristom, veríme, že s ním budeme aj žiť.“ Por. aj *1 Sol 5, 10; 2 Tim 2, 11; Lk 24, 46*.

Cirkev sa do parúzie nachádza v trojakom stave (por. *KKC 954, 771*): - stav putujúcich alebo bojujúcich; - stav očisťujúcich sa alebo trpiacich; - stav blažených, oslávených alebo víťazných.

Putujúci žijú na zemi a tvoria tzv. pozemskú Cirkev. Do tzv. nebeskej Cirkvi patria tí, ktorí splnili najzákladnejšiu úlohu svojho života – zomreli v priateľstve s Bohom. Nebeskú Cirkev predstavujú počas trvania tohto sveta dva eschatologické stavy – dve skutočnosti:

1. Očistec (prechodná skutočnosť; trvá len do Kristovej parúzie, por. *KKC 1031*).
2. Nebo (stála a nadčasová skutočnosť, por. *KKC 1024*).

Očistec – posmrtné dozrievanie

Sväté písmo

Písmo zjavuje možnosť posmrtného očisťovania a osobného dozrievania, hoci termín „očistec“ sa v ňom nenachádza. Teológia očisťovania vznikala v 3. stor. a odborný termín očistec bol zavedený až v 12. stor.

V starom judaizme žila idea prechodného stavu, ktorá obsahovala názor, že duše zosnulých sa nachádzajú v akomsi provizórnom väzení, kde už nesú trest, alebo sa už tešia provizórnej blaženosti (podobenstvo o boháčovi *Lk 16, 19-31*). Ideu dopĺňala myšlienka, že v tomto stave je možné aj očisťovanie, ktoré pomáha duši dozrieť pre spoločenstvo s Bohom (por. enc. *Spe salvi 45*).

V *Starom zákone* sa Boh zjavoval v ohni, aby obnovoval zmluvu s neverným ľudom. Boha, ako podstatnú Božiu lásku, predstavuje neuhasiteľný a najžiarivejší oheň (por. *Sk 2, 1n; Hebr 12,*

29; Scott a Kimberly Hahnovi). Jeho zmluva bola viac ako obyčajný kontrakt – išlo o zaslúbenie: Abrahámovi (*Gn* 15, 17), Mojžišovi (*Ex* 3, 1-22), Izraelčanom (*Nm* 9, 22-24), Eliášovi (*1 Kr* 18, 38). Tu nejde o hubiaci a zničujúci oheň, ale o oheň očisťujúci, pozdvihujúci a skvalitňujúci (por. *1 Kor* 3, 12-15; *Hebr* 12, 29).

2 *Mach* 12, 46: „Preto nariadil (Júda Machabejský) túto zmiernu obeť za mŕtvych, aby boli zbavení hriechu.“ Por. *Zjv* 21, 27: „...nič poškvrnené, nik, kto sa dopúšťa ohavnosti a lži, doň nevojde“.

Prvotná Cirkev prevzala starozákonnú náuku o provizórnom väzení zosnulých a z nej sa potom v západnej Cirkvi vyvinula náuka o očistci.

1 Kor 3, 12-15: „Či niekto na tomto základe (na Ježišovi Kristovi) stavia zo zlata, striebra, drahých kameňov, dreva, sena či slamy, dielo každého vyjde najavo. Ten deň to ukáže, lebo sa zjaví v ohni a oheň preskúša dielo každého, aké je. Čie dielo, ktoré naň postavil, zostane, ten dostane odmenu. Čie dielo zhorí, ten utrpí škodu, on sa však zachráni, ale tak ako cez oheň.“ Exegéza: „Stavať na Kristovi“ znamená mať v okamihu smrti (t.j. „ten deň“) posväcujúcu milosť. Podľa cirkevných otcov to znamená, že takí budú spasení, hoci niektorí s ťažkosťami. Por. *Sk* 2, 1-4; *Hebr* 12, 29; enc. *Spe salvi* 46.

1 Pt 1, 7: „Aby nám naša vyskúšaná viera, ktorá sa tiež skúša ohňom, bola na chválu, keď sa zjaví Kristus.“

Mt 5, 25-26: „Pokonaj sa so svojim protivníkom, kým si s ním na ceste,... aby ťa nevrhli do väzenia. Nevyjdeš odtiaľ, kým nezaplatíš do ostatného haliera.“

Mt 12, 32: „Kto by však povedal niečo proti Duchu Svätému, tomu sa neodpustí v tomto veku, ani v budúcom.“

Hebr 11, 39-40: „A títo všetci, hoci sa vo viere osvedčili, nedosiahli prisľúbenie, lebo Boh prichystal pre nás niečo lepšie, aby nedosiahli dokonalosť bez nás.“

Hebr 12, 29: „Veď náš Boh je stravujúci oheň.“

Tradícia

V Kalistových katakombách (po r. 222) je napísané: „Vo svojich modlitbách myslite na nás, ktorí sme vás predišli.“

Tertulián (+225): „Odbavujeme obety za mŕtvych na výročie ich narodenín (pre nebo)“ (*De corona* 3, 3). Tertulián patril k priekopníkom náuky o očistci na Západe; vychádzal hlavne z textu: „Kým nezaplatíš do ostatného haliera“ (*Mt* 5, 26). Bol presvedčený, že duša človeka hneď po smrti prežíva odmenu alebo trest (*De anima* 58). Na Východe bol priekopníkom očistcovej náuky Klement Alexandrijský (+215); vychádzal z textu očistného ohňa (*1 Kor* 3, 10-15).

Cyprián (+258) učil, že tí kajúnci, ktorí sa zmierili s Cirkvou a nastúpili cestu pokánia, ale zomreli predtým akoby ho vykonali celé, sa budú očisťovať vo večnosti (por. *Epistula* 55, 20, 3).

Bazil Veľký (+397) často hovoril o prinášaní obiet za zosnulých.

Ján Zlatoústý (+407): „Buďme im na pomoci a slávme ich pamiatku. Ak boli Jóbovi synovia očistení obeťou svojho otca (por. *Jób* 1, 5), prečo by sme pochybovali, že naše obety za mŕtvych im neprinesú nijakú útechu? Neváhajme pomáhať tým, čo umreli, a obetovať za nich svoje modlitby“ (*Homilia in Epistulam primam ad Corinthos* 41, 5).

Augustín (+430) zapísal žiadosť svojej umierajúcej matky Moniky: „Pochovajte toto telo kdekoľvek. Len o jedno vás prosím: kdekoľvek budete, spomínajte na mňa pri Pánovom oltári“ (*Confessiones* IX, 11). „Po vzkriesení z mŕtvych nebudú chýbať takí, ktorí po trestoch, čo trpia duše mŕtvych, obsiahnu milosrdenstvo, že nebudú zasiahnutí do večného ohňa“ (*De civitate Dei* 21, 24, 2).

Gregor Veľký (+604): „Treba veriť, že pred (posledným) súdom je za niektoré ľahké viny očistný oheň, pretože Pravda hovorí, že ak sa niekto rúhal proti Duchu Svätému, neodpustí sa mu ani v tomto veku, ani v budúcom (por. *Mt* 12, 31). Z tohto výroku sa dá pochopiť že niektoré viny môžu byť odpustené v tomto veku, kým niektoré v budúcom“ (*Dialogi* IV., 41, 3).

Vývoj náuky o očistci

Pán Boh postupne zjavoval pravdu o posmrtnom očistení človeka. Kresťania spontánne pokračovali v zbožnom zvyku Židov modliť sa a prinášať obety za zosnulých. Teológia tohto kultu sa začala rozvíjať zač. 3. stor. Náuke o očistci napomohli aj prípady kajúcnikov, ktorí zomreli pred ukončením pokánia.

Väčšina otcov – podľa vzoru Klementa Alexandrijského a Tertuliána – schvaľovala liturgické modlitby za mŕtvych. Pápež Gregor Veľký (590-604) sprístupnil náuku o očistci širokým vrstvám veriacich (tzv. gregoriánske sväte omše).

S náukou o očistci úzko súvisí „sviatok dušičiek“ – *Spomienka na všetkých verných zosnulých*. Spomienku zaviedol opát Odilo v r. 998 v burgundskom kláštore Cluny – na druhého novembra, hneď po sviatku *Všetkých svätých* (slávil sa už od 4. stor. ako sviatok mučeníkov).

V 13. stor. bola oficiálne vyhlásená náuka o posmrtnom očisťovaní na Druhom lyonskom sneme (r. 1274); neskôr na Florentskom koncile (r. 1439) a na Tridentskom koncile (r. 1547).

V Ríme v r. 1311 začali sláviť *Spomienku na všetkých verných zosnulých* a odtiaľ sa rozšírila do celej Cirkvi.

Koncom 15. stor. začali kňazi vo Valencii (Španielsko) „na dušičky“ celebrowať tri sväte omše. Benedikt XIV. (1740-1758) r. 1748 tento zvyk odobril a rozšíril. Benedikt XV. (1914-1922) r. 1915 povolil slúžiť tri sväte omše všetkým kňazom na celom svete.

Novodobá teória uzdravovania tzv. rodových koreňov, ktorá predstiera, že duše v očistci môžu aktuálne a rozhodujúcim spôsobom škodiť svojim potomkom v ich duchovnom zdraví, nemá oporu v tradícii (Imrich Degro).

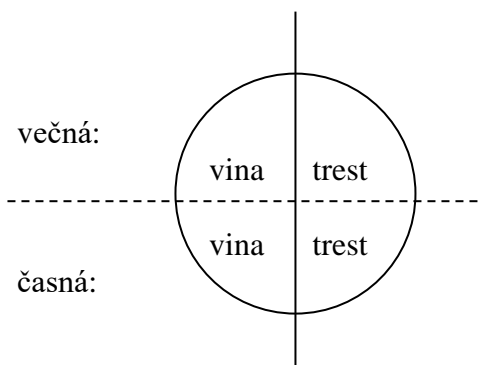
Rozumová úvaha

Smrťou sa životná voľba človeka stáva definitívnou a s ňou osoba predstúpi pred Boha – Sudcu. Životná voľba, ktorú si človek formuje počas celého života, môže byť rôzna: - **zlá** (osoba v sebe úplne zničila túžbu po pravde i ochotu milovať; žila lžou, nenávisťou a ničila lásku); - **dobrá** (čistá osoba sa nechala plne preniknúť Bohom a v dôsledku toho sa úplne otvorila bližným); - **obojaká** (osoba nebola vyhranená; taká je väčšina ľudí; v osobe zostala prítomná otvorenosť pre pravdu, lásku a Boha, no v konkrétnych životných rozhodnutiach robila kompromisy so zlom a množstvo špiny zakrýva jej čistotu), por. enc. *Spe salvi* 45-46.

A tak prosté „čierno – biele“ videnie ľudí je neobjektívne. Očistec je nevyhnutný a odôvodnený ako požiadavka skutočnej spravodlivosti. Preto je pravdou viery, že tí ľudia, ktorí umrú v posväcujúcej milosti, ale ešte nie sú dokonale čistí (majú malú vinu, alebo len časný trest), musia po svojej smrti podstúpiť očisťovanie, aby dosiahli čistú svätosť a nebeskú blaženosť (*DH* 1820).

Očistec ako predsieň neba je stav lásky, hoci nedokonalejš. Sú v ňom zosnulí svätí, ktorým je cudzia akákoľvek zloba, závisť či nenávisť. Títo „dozrievajúci v láske“ nechcú a ani nemôžu škodiť ľuďom žijúcim na zemi, lebo „sú v priateľstve s Bohom“ (por. *KKC* 1054).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že očistcový trest dopĺňa zadosťučinenie, ktoré nebolo vykonané na zemi, por. *Theologická summa* IV., 71, 6. Hriech má totiž dva následky: vinu a trest.

Magistérium

Dogma: „Očistec existuje.“

Por. *I Kor* 3, 13; *I Pt* 3, 18; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1580; r. 1563, *DH* 1820.

Pavol apoštol obrazom priblížil Boží súd nad človekom podľa jeho stavu: základ je Kristus. Pokiaľ človek pevne zostane stáť na tomto základe, jeho stav nezmení ani smrť. Spása ľudí má rôzne formy: niektoré „stavby života“ môžu od základov zhorieť; iné utrpia menšiu škodu... Isté však je, že na spásu treba prejsť „ohňom“ v prvej osobe, aby sa človek mohol stať celkom otvoreným pre Boha a zaujať miesto v nebi (por. enc. *Spe salvi* 46).

Očistec je jednosmerná predsieň neba; očistec nie je „dočasné peklo“. Stav lásky, hoci nedokonalejšie, nemožno zrovnávať so stavom nenávisť, zloby či nejakého škodenia (por. *KKC* 1054).

Očistec (stav očisťovania či dozrievania v láske) trvá len do parúzie, potom zanikne. Na konci čias dosiahne Božie kráľovstvo svoju plnosť (por. *KKC* 1060) a všetci spravodliví budú naveky kraľovať s Kristom; vtedy bude Boh „všetko vo všetkom“ (*I Kor* 15, 28) vo večnom živote.

Odmietaním náuky o očistci nastáva neriešiteľná situácia privádzajúca do bludov:

1. reinkarnácie;
2. popierania večného pekla.

Dogma: „Dušiam v očistci treba pomáhať.“

Por. *Hebr* 11, 40; Tridentský koncil, r. 1563, *DH* 1820.

Človek nie je do seba uzatvorená monáda (samostatný princíp bytia), je spoločenský – bytostne „vzťahový“ (por. *Gn* 1, 17). Žije v spoločenstve svätých, ktoré spája láska a tá „nikdy nezahynie“ (por. *I Kor* 13, 8). Už v judaizme existovala myšlienka, že možno pomáhať zosnulým. Taká je aj spoločná prax východnej i západnej Cirkvi. Hoci Východ nepozná očistné utrpenie duší na druhom svete, pozná však rôzne stupne blaženosti (alebo utrpenia) prechodného stavu. Dušiam možno poskytnúť „občerstvenie a posilu“ prostredníctvom Eucharistie, modlitby, odpustkov a almužny.

Na základe dogmy „spoločenstva svätých“ (*DH* 30) je pravdepodobné, že aj duše v očistci môžu pomáhať ľuďom na zemi, hoci sa Cirkev o tom oficiálne nevyjadrila (Štefan Dubravec, +1984). Pre kresťanov je vlastný vzájomný vzťah pomoci medzi žijúcimi a zosnulými a nie strach (škodenie si).

Istá náuka: „Duše v očistci majú istotu spásy.“

Por. *I Kor* 3, 15; Lev X. (1513-1521) v r. 1520 proti Martinovi Lutherovi (+1546), por. *DH* 1488.

Ľudia v očistci (dozrievajúci v láske k Bohu) – tí, ktorí zomreli v posväcujúcej milosti, ale nie sú dokonale svätí – sú si istí svojou večnou spásou, por. *KKC* 1030. Istota spásy je ich veľkou vzpruhou a potešením.

Očistcové tresty

Tomáš Akvinský (+1274) učil (por. *Theologická summa* II-1., 87, 4), že za hriech sú dva tresty:

1. Trest straty videnia Boha (poena damni). Duše v očistci nevidia Boha; hlavný očistcový trest.
2. Trest citu, zmyslov (poena sensus), je spôsobený nejakým vonkajším činiteľom (oheň?). Ide o trest zo strany „sveta“.

Cirkev sa nikdy dogmaticky nevyjadrila o očistcových trestoch. Dnes je isté, že tradičné predstavy o očistcových trestoch (mučiareň, chůďatká) patria „ad acta“, lebo zomrelí v očistci sú synovia a dcéry Božie. Očisťovanie je dynamický a personalistický proces – „dozretie“ v osobnosť (Česlav Stanislav Bartník). Človek si počas života sám pripravil „okolnosti“ tohto prerodu a pripravil si svoj trest: egoizmom, tvrdosťou, farizejstvom, lakomstvom... Utrpenie očisťuje, lebo opravdivá láska, ktorá pochádza od Boha, a nie od ľudí, ide cestou obetí (Ján Chryzostom Korec, +2015).

„Miesto“ a „trvanie“ očistca

Výraz „miesto“ je lepšie nahradiť výrazmi „stav očisťovania“, „stav dozrievania“, „situácia prechodu“, „situácia prerodu“.

„Trvanie“ (čas) očistca je dvojaké: subjektívne, dotýkajúce sa očisťovaného a objektívne, dotýkajúce sa očistca ako takého.

Ohľadom subjektívneho času má očisťovaný človek vlastné „očistcové“ trvanie (na oštec nemožno uplatňovať pozemské miery času). Ide o dozretie v osobnosť zo stretnutia s Kristom, ide o čas „prechodu“ (enc. *Spe salvi* 44). Očisťovanie je čakanie „na videnie Boha z tváre do tváre“ (*1 Kor* 13, 12). Nie je vylúčené, že proces očisťovania prebehne v okamihu a dĺžka očisťovania môže byť nahradená intenzívnosťou.

Ohľadom objektívneho času je oštec len prechodné, intermediálne eschatologické štádium. Parúziou sa totiž oštec definitívne skončí (por. *1 Kor* 15, 28; *KKC* 1031, 1060).

Trpia ľudia na zemi za hriechy svojich predkov?

V súčasnosti existujú niektoré nezdravé tendencie v spoločnosti, napr. relativizácia pravdy. Tá vedie ku skratovému spájaniu rôznych oblastí (teológia, mágia, história, fantázia, špiritizmus, podvedomie, nadprirodzeno, psychológia atď.), pričom dochádza k mystifikácii a zjednodušovaniu.

Prejavuje sa to aj v „úteku od osobnej zodpovednosti“. Praktizujú sa početné regresné (návratové) metódy, ktoré šíri hnutie New Age. Klient býva hypnotickými technikami uvedený do tranzu a „prenesený“ do minulých životov, v ktorých nachádza príčinu svojich súčasných problémov i riešenia: Ak sa odstráni krivda z minulosti, odstráni sa tým aj „koreň“ terajších problémov (Boris Rakovský). Žiaľ, že tieto metódy sa prezentujú ako alternatívna medicína, ktorá mieša náboženské a vedecké pojmy tak sugestívne, že to vyzerá veľmi presvedčivo. Tento princíp a niektoré metodiky sa podobajú uzdravovaniu tzv. „rodových koreňov“, **akoby zosnulí z očistca škodili svojim potomkom**. Zosnulí v očisti sú svätí, nikomu nechcú a ani nemôžu škodiť.

Rodový koreň je pre katolícku teológiu cudzí pojem (neexistuje jeho definícia). Pavol apoštol varuje pred neužitočným skúmaním „rodu“: „Keď som šiel do Macedónska, prosil som ťa, aby si zostal v Efeze a prikázal niektorým, aby neučili inak a nezaoberali sa bájkami a nekonečnými rodokmeňmi, ktoré podporujú viac škriepky ako Boží plán, ktorý je vo viere“ (*1 Tim* 1, 3-4). „Vyhybaj sa hlúpych otázkam, rodokmeňom, svárom a hádkam o zákon, lebo sú neužitočné a márne“ (*Tit* 3, 9).

Písmo totiž kladie veľký dôraz najprv na jednotlivca, ktorý je „veľký pred Bohom“ (por. *Gn* 1, 27; *Kol* 1, 15; *KKC* 362, 1711; konštit. *Gaudium et spes* 15) a ktorý zodpovedá za svoj život (dušu) a až potom na spoločenstvo ako „odpoveď na svoje povolanie“ (por. *KKC* 1878-1879). „Boh ľahko vie v deň skonania odplatiť každému podľa toho, kto ako žil“ (*Sir* 11, 28), por. aj *Sir* 1, 3; *Hebr* 9, 27; *Jn* 5, 22; *Gal* 6, 7-8).

Keď ide o ľudské spoločenstvo, *Písmo* kladie väčší dôraz na požehnanie a dobro predkov, ako na ich zlé skutky, por. *Ez* 18, 1-3 a 19-20, lebo – vďaka Bohu – je ovocie požehnanie silnejšie, ako moc zla, por. *Gal* 3, 9; *Lk* 1, 54-55. Ani zlomyseľné prekliatia nepôsobia automaticky. Lebo Boh to nedopustí; zacielená osoba je chránená životom modlitby a spojením s Bohom; a tiež, sám démon, v evanjeliu označovaný ako „luhár a otec lži“ (por. *Jn* 8, 44), podvádza a nevypočuje svojich vlastných prívržencov (Gabriele Amorth).

Cirkev pozná dedičný hriech a jeho zlé následky, a tiež aj to, že Kristus Pán ustanovil na dedičný hriech sviatosť krstu ako liek (*KKC* 405, 1237, 1263). To, čo po odstránení dedičného hriechu ostáva (žiadosťivosť, por. *KKC* 405, 1264), sa môže, ale nemusí stať osobným hriechom. A ak sa aj stane „aktuálnym hriechom“ a naozaj negatívne ovplyvní jedinca aj spoločnosť, Kristus Pán ustanovil na to sviatosť pokánia ako liek (*KKC* 1441; 1469).

Preto teória **uzdravenia tzv. rodových koreňov** (ako sa populárne podáva) **nie je náukou Cirkvi** a v takom zmysle slova, ako teória učí, ľudia netrpia za hriechy svojich predkov. Cirkvi známe vzájomné medziľudské spojenie treba využívať pozitívne – modlitbou za zosnulých, svätou

omšou (por. *KKC* 1032, 1371), veľkodušným odpustením a tiež prijímaním ich modlitby za seba (Imrich Degro).

Nebo – absolútna blaženosť

Nebo je posledným cieľom a uskutočnením najhlbších túžob človeka; nebo je stav najvyššieho a večného šťastia; nebo je večný život.

Sväté písmo

Múd 3, 1-9: „Duše spravodlivých sú v Božích rukách, muka sa ich nedotkne... Skviet' sa budú v čase svojho navštívenia... Pán bude večne vládnuť nad nimi... A tí, čo boli verní v láske zotrvalí pri ňom.“

Bar 5, 2: „Vyzleč, Jeruzalem, rúcho smútku a nešťastia a odej sa ozdobou Božej slávy naveky!“
Exegéza: Jeruzalem, o ktorom hovorí prorok, je predobrazom neba, por. *KKC* 1044.

Zjv 22, 5: „Noci už nebude a nebudú potrebovať svetlo lampy ani svetlo slnka, lebo im bude žiariť Pán, Boh, a budú kraľovať na veky vekov.“ Exegéza: Nebo je pre stvorenia večité – má začiatok, ale nemá koniec.

Mt 5, 3. 12: „Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha... Radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi.“ Por. *Mt* 25, 21. 23; *I Jn* 3, 2; *I Kor* 13, 12.

Jn 14, 2-3: „V dome môjho Otca je mnoho príbytkov. Keď odidem a pripravím vám miesto, zase prídem a vezmem vás k sebe, aby ste aj vy boli tam, kde som ja.“

I Kor 2, 9: „Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevystúpilo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú.“ Por. *Gal* 6, 7-8.

Zjv 19, 7-8: „Nadišla Baránkova svadba a jeho nevesta sa pripravila. A smela sa obliecť do čistého, skvúceho kmentu; ten kment sú spravodlivé skutky svätých.“ Exegéza: Kment bola vzácna jemná látka. Por. aj *2 Kor* 5, 8; *Flp* 1, 23.

Ef 5, 5: „Uvedomte si a pochopte, že ani jeden smilník, ani nečistý, ani chamtivec, čo je modloslužobník, nemá dedičstvo v Kristovom a Božom kráľovstve.“ Por. aj *Kol* 3, 5; *I Sol* 4, 7-8; *Jak* 1, 21n; *2 Pt* 2, 9-10.

Sväté písmo hovorí o nebi v obrazoch: život, svetlo, pokoj, svadobná hostina, otcovský dom, nebeský Jeruzalem...

Tradícia

Épistolé Barnába (po r. 135): „(Boh) prebýva v nás, keď v neho veríme, keď pamätáme na jeho prisľúbenia, keď zachovávame prikázania Zákona, keď prorokuje našimi ústami, keď nám – odsúdeným k večnej smrti – otvára dvere chrámu, t.j. keď múdro hovoríme, keď poznaním nás uvádza do neporušiteľného chrámu“ (XVI, 9).

Hermas (+c.160): „Spravodlivý človek túži po tom, čo je spravodlivé. Keď teda chce to, čo je spravodlivé, jeho sláva ho privádza do neba a Pán mu je naklonený v každom jeho počínaní“ (*Pastor, Visio I.*, 1, 8).

Irenej (+202): „Božia sláva oživuje. Preto tí, čo vidia Boha, získavajú život... Lebo nemožno žiť bez života, ale podstata života spočíva v účasti na Bohu a účasť na Bohu je vidieť Boha a užívať jeho dobrotu... Slávou Boha je živý človek a životom človeka je videnie Boha“ (*Adversus haereses* IV, 20, 5-7).

Klement Alexandrijský (+215): „Veď, svätý pastier, svoje duchovné ovečky; veď kráľ, svoje čisté deti. Kristove šľapaje sú cestou k nebu“ (*Paedagogus* III, 12, 101).

Origenes (+253): „Vtedy totiž v poznaní Boha bude jediná činnosť tých, ktorí prídu k Bohu pod vedením Slova, ktoré je u Boha; keďže všetky deti budú mať primerane formované poznanie Otca, tak ako teraz iba Syn pozná Otca“ (*Commentarius in Joannem* I, 16).

Cyprián (+258): „Aká len bude tvoja sláva a tvoje šťastie: mať výsadu vidieť Boha, mať česť zúčastňovať sa na radoostiach spásy a večného svetla v spoločnosti Krista, Pána a tvojho Boha. Tešiť sa v nebeskom kráľovstve v spoločnosti so spravodlivými a Božími priateľmi, radosťami získanej nesmrteľnosti“ (*Epistulae* 56, 10, 1). „My považujeme za svoju vlasť raj. Tam nás očakáva veľký počet našich drahých... rodičov, bratov, detí... Stretnúť sa s nimi a objat' ich, aká je to – ich i naša – spoločná radosť! Aká je to tam rozkoš nebeského kráľovstva bez strachu zo smrti a aké zvrchované a trvalé šťastie žiť vo večnosti!“ (*De mortalitate* 24).

Augustín (+430): „Radovať sa v tebe, z teba a pre teba, to je opravdivá blaženosť, inej niet“ (*Confessiones* X, 22). Mnohí, napr. Hieronym (+420) a Ján Damaský (+750) učili, že „nebo je Boh“.

Rozumová úvaha

Len vierou možno spoznávať nebo, lebo ide o nadprirodzenú skutočnosť (por. enc. *Spe salvi* 27). Nebo otvoril Ježiš Kristus svojou smrťou a vzkriesením; po nanebovystúpení Spasiteľa (por. *DH* 1000) je to blažené spoločenstvo všetkých, ktorí sa dokonale prítelili ku Kristovi.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že práve večná blaženosť je konečnou dokonalosťou človeka (*Theologická summa* I., 62, 3, 4). Podstatou večnej blaženosti je vidieť Božiu podstatu (por. *Theologická summa* I., 12, 1), teda – blaženosť je možná len v spojení s Bohom a večné nešťastie je v odvrátení sa od Boha (*Theologická summa* II.-1., 3, 7, 8). Podstata dokonalej blaženosti tkvie v poznávaní a podstata šťastia v chcení (*Theologická summa* I., 26, 2, 3). Blaženosť nespočíva v poznaní nejakej stvorenej veci, ale len v poznaní Boha (*Theologická summa* II.-1, 3, 7).

Večná blaženosť duše bude prenikať do (osláveného) tela (*Theologická summa* II.-1, 3, 3). Blaženosť svätých teda vzrastie pri vzkriesení ich tiel (por. *Theologická summa* IV., 93, 1) a bude odstupňovaná podľa miery ich svätosti (spojenie s Bohom), por. *Theologická summa* IV., 93, 3. Božia blaženosť vysoko prevyšuje každú inú (*Theologická summa* I., 26, 4) – preto je múdre a oplatí sa po nej túžiť.

Človek sa ťažko odpúta od „prítáže“ zeme (od časopriestoru), aby neskreslene rozmýšľal o večnosti. Aj veriaci sa musia denne presvedčať o prednosti večných hodnôt pred vecami tohto sveta. Hádam vekom postupná zrelosť disponuje ľuďmi, aby trochu lepšie chápali večný život (Ján Chryzostom Korec, +2015). Avšak z pohľadu neba sa aj to najhoršie utrpenie na zemi javí len ako jedna noc v nepohodlnom hoteli.

Magistérium

Dogma: „Duše všetkých svätých sú v nebi; vidia Božiu podstatu z tváre do tváre a týmto videním sú skutočne šťastné.“

Por. *Mt* 5, 3, 12; *Jn* 14, 3; Benedikt XII. (1334-1342), konštit. *Benedictus Deus*, r. 1336, *DH* 1000.

Niektorí otcovia učili, že nebešťania pred posledným súdom uvidia len osláveného Krista, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Hilár (+367), Ambróz (+397). Pápež Ján XXII. (1316-1334) v r. 1331 dal teológom skúmať otázku, či nebešťania uvidia Boha pred posledným súdom. Pápež Benedikt XII. (1334-1342) v r. 1336 uzavrel vec dogmatickým vyhlásením, že nebešťania ešte pred koncom sveta uvidia Boha; uvidia celého Boha, ale nie celkom, por. *DH* 1000.

Nebo je predovšetkým stav šťastného videnia Boha (Božej podstaty) intuitívnym videním „z tváre do tváre“ bez sprostredkovania akéhokoľvek stvorenia (por. *KKC* 1023). K podstatnej nebeskej blaženosti, ktorá pochádza z videnia Boha, sa pridáva ešte akcidentálna blaženosť, ktorá pochádza z prirodzeného poznania a milovania stvorených vecí.

Dogma: „Svetlo slávy je schopnosť, ktorou anjeli i ľudia môžu blažene vidieť Boha.“

Por. *Múd* 3, 7; *Ž* 35, 10; Viennský koncil, r. 1311, *DH* 895; *KKC* 50.

Výraz „svetlo slávy“ zaviedli Tomáš Akvinský (+1274) a Bonaventúra (+1274). Svetlo slávy je nadprirodzená schopnosť, ktorá nastupuje v duši po stave svätosti; je to akoby pretvorená posväcujúca milosť. Preto vidieť Boha môže len ten, kto zomrie v stave svätosti.

Stredoveké hnutia „Begine“ a „Begardi“ („žobráci“; názov z r. 1210; Kolín nad Rýnom) združovali ženy i mužov, ktorí obetavo pomáhali najbiednejším. Niektorí z nich mylne tvrdili, že už na zemi možno bezprostredne vidieť Boha. Hnutie s úžitkom pracovalo až do začiatku 20. stor., potom zaniklo. V r. 1987 bolo v nemeckom Essene opäť obnovené.

Dogma: „Boh je každému stvorenému duchu nepochopiteľný.“

Por. *Jób* 11, 7-9; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 800.

Boha pre jeho transcendentnosť nemožno uvidieť „celkom“, hoci sám odhaľuje svoje tajomstvo priamemu nazeraniu človeka a dáva mu na to aj schopnosti. Hoci vyvolení žijú v Kristovi, nestratia, naopak až tam nachádzajú svoju vlastnú identitu, svoje „vlastné meno“.

Štádiá (fázy) nebeskej blaženosti

Nebo má z pohľadu dejín spásy dve štádiá (Jozef Ratzinger):

1. pozemské štádium, v ktorom Kristus spája osoby do jednoty (milosťou posväcujúcou);

2. štádium završenia jednoty v Bohu (začína parúziou).

„Završenie jednoty“ dosiahne svätý so vzkrieseným telom. Telá svätých budú dokonale preniknuté Duchom Svätým (por. *2 Pt* 1, 4); tak sa stanú preduchovnené („spiritualizácia tela“); t.j. dokonale integrálne (duša s telom) a dokonale zbožštené. Takéto zbožštenie je plodom milosti Božieho sebazdieľania, a to vzhľadom na celú psychosomatickú subjektivitu človeka. Zbožštenie nikdy nepohltí individuálnu subjektivitu človeka, naopak – plnšou mierou ju vyzdvihne (Ján Pavol II., +2005).

Vlastnosti nebeskej blaženosti

1. Nebo je pre stvorenia večité, **bez konca** (por. *Zjv* 22, 5; *Rim* 6, 10); má začiatok, no nemá koniec (materiálna dogma).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že nikto nemôže z neba natrvalo odísť, je v ňom naveky. Avšak podľa rozhodnutia Boha sa svätí, ak chcú, môžu zjaviť žijúcim (por. *Theologická summa* IV., 69, 3).

2. Nebeská blaženosť je v podstate rovnaká – Boh (por. *1 Kor* 15, 28; *Zjv* 22, 3-4), ale je **nerovnaká v miere** (por. *1 Kor* 3, 8; *Jn* 14, 2), je odstupňovaná (materiálna dogma):

– ale v nebi nebude žiadna závisť, lebo každý nebešťan bude úplne šťastný;

– všetkým sa splnia oprávnené túžby ľudského srdca (Štefan Dubravec, +1984).

Odstupňovanie nebeskej blaženosti a aureola

Odstupňovanie blaženosti spočíva v schopnosti každého nebešťana prijať „darovanie sa Boha“ (duchovní otcovia učia, že to závisí od toho, ako si človek na zemi dokázal konaním skutkov lásky „roztvoriť srdce“). **Aurea** je zlatá koruna (rovnaká v podstate, nerovnaká v miere) každého nebešťana – symbolika večnej blaženosti.

K základnej nebeskej blaženosti možno získať ešte aj „prémii“. Mimoriadne odmeny (prémie) v nebi (tzv. aureola) odôvodnil Tomáš Akvinský (+1274), por. *Theologická summa* IV., 96, 11. **Aureola** je ďalšia, menšia korunka, ktorú budú mať len nebešťania troch stavov (korunka je symbolika zvýšenej blaženosti):

1. Mučeníci za víťazstvo v prenasledovaní. *Zjv* 7, 14: „To sú tí, čo prichádzajú z veľkého súženia: oprali si rúcha a zbielili ich v baránkovej krvi.“

2. Panny a panici za dokonalé víťazstvo nad prirodzenou žiadostivosťou. *Zjv* 14, 4: „A tú pieseň sa nemohol nik naučiť... To sú tí, čo sa nepoškrvnili so ženami, lebo sú panici.“

3. Učítelia viery za víťazstvo nad diablom, otcom lži a poloprávd. *Dan* 12, 3: „Tí, čo mnohých priviedli k spravodlivosti, budú ako hviezdy na večné veky.“

Aspekty nebeskej blaženosti

Nebo možno spoznávať zo štyroch aspektov:

1. Trojičný pohľad – nebešťan je zapojený do života Najsvätejšej Trojice.

2. Kristologický pohľad – nebešťan vstal s Kristom a je s ním oslávený.
3. Ekleziologický pohľad – nebešťan zavŕšil jednotu s Kristom, spoločenstvo svätých v plnosti.
4. Kozmický pohľad – nebešťan je oslavou vesmíru, najkrajšie ovocie sveta.

Nebeská činnosť

Nebešťanom nie je „dlhý čas“. Blažení v nebi pokračujú v radostnom plnení Božej vôle (čo začali už na zemi) a blažene panujú s Kristom (por. *Zjv* 22, 5; *KKC* 1029). Aktívne prežívanie stálej nebeskej blaženosti – bez akejkoľvek nudy – sa nedá ani predstaviť (por. *I Kor* 2, 9).

Podľa teológov nebešťania budú mať (pravdaže obmedzenú) účasť nielen na Božej blaženosti, ale aj na Božej dynamickej nezmeniteľnosti: „Pán bude večne vládnuť nad nimi“ (*Múd* 3, 8).

III. časť: Kozmická eschatológia

Kristovou parúziou skončí terajší časopriestor v celom kozme a začne kozmická eschatológia s jej skutočnosťami (posledný súd, vzkriesenie mŕtvych, nové nebo a zem). Len parúzia splní mesiášsku nádej sveta, nikto a nič iné (ani pseudo-mesianizmus – viera v zvláštne spasiteľské poslanie národa, rasy, vedy... ani vesmírna alebo vojenská katastrofa).

Teológia oslobodenia (Latinská Amerika) neučí správne, keď Božie kráľovstvo predstavuje ako beztriednu spoločnosť (tzv. politický dynamizmus).

Skutočnosti kozmickej eschatológie patria do jediného – posledného času, na koniec sveta.

Parúzia – koniec sveta

Parúzia je gr. slovo znamenajúce slávnostný vstup kráľa do mesta. V eschatológii ide o druhý príchod Ježiša Krista – Triumfátora na posledný súd, ktorý zavŕši svet.

Sväté písmo

Dan 7, 13-14: „Videl som v nočnom videní a hľa, v oblakoch neba prichádzal ktosi, ako Syn človeka; prišiel až k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná vláda a kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia; jeho vláda je vláda večná, ktorá nezaniká, a jeho kráľovstvo, ktoré nezahynie.“ Por. aj *Iz* 52, 6; *Joel* 2, 1.

Mt 25, 31-33: „Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním zhromaždia všetky národy a on oddelí jedných od druhých, ako pastier oddeľuje ovce od capov. Ovce si postaví sprava a capov zľava.“ Por. *Sk* 2, 19-21; *Hebr* 9, 28.

Zjv 22, 17. 20: „Duch i nevesta volajú: Príď! Aj ten, čo počúva nech volá: Príď!... Ten, čo to dosvedčuje, hovorí: Áno, prídem čoskoro.“ Por. aj *Zjv* 20, 1-7.

I Kor 16, 22: „Kto nemá rád Pána, nech je prekliaty! Marana tha!“ Exegéza: Toto ojedinelé Pavlovo vyjadrenie (aram. Marana tha - Náš Pane, príď; alebo Maran atha – Náš Pán prišiel) pochádza z liturgického pozdravu prvých kresťanov.

Lk 16, 9: „Ja vám hovorím: Robte si priateľov z nespravodlivej mamony, aby vás, až sa pominie, prijali do večných príbytkov.“ Por. *Mt* 13, 39-40. Exegéza: Mamona je súčasťou tohto (zlého) veku; sú to „peniaze, do ktorých človek vkladá dôveru“. Veriaci musia premeniť mamonu na nebeský kapitál, a to tak, že v dobe skúšky – t.j. pozemský život, trvanie sveta – sa budú s mamou deliť s inými, zvlášť núdznými; ide aj o prikázanie dávať almužny. „Pomienie sa“ znamená koniec sveta – „čas žatvy“, por. *Mt* 13, 39.

I Tim 6, 14-15: „Zachovaj prikázanie bez poškvŕny a bez úhony až do príchodu nášho Pána Ježiša Krista, ktorého v pravom čase ukáže blahoslavený a jediný vládca, Kráľ kráľov a Pán pánov.“

Tradícia

Kristova parúzia bola od počiatku článkom kresťanskej viery.

Didaché (o. r. 100): „Nech príde (tvoje kráľovstvo Pane) a pominie tento svet“ (10, 6).

Hermasovo (+c.160) apokalyptické dielo *Pastor* (vznikalo v r. 90-140; sústredilo starú ústnu tradíciu) už nenesie ozvenu „blízkej parúzie“, hoci obsahuje niektoré protichodné vyjadrenia (Dominik Daniel Valer). Hermas sa totiž vyjadroval podľa toho, koho práve učil (katechumeni, vlašni veriaci, pokročilí...).

Épistolé Barnába (po r. 135): „Myslite na posledné dni. Pretože nič nám nepomôže doba nášho života a viery, ak teraz, v nepriaznivej dobe i v budúcich pohoršeniach, nebudeme stáť ako Boží synovia“ (IV, 9). Autor aj svojsky učil (por. XVI. kap.), že história stvorenia podľa *Knihy Genesis* (za šesť dní) je kľúčom k určení času parúzie – deň je 1000 rokov; svet teda musí trvať 6000 rokov. Na začiatku siedmeho tisícročia sa ukáže Kristus, ujme sa vlády, odsúdi bezbožných a premení slnko, mesiac i hviezdy. Podobne učil aj jazykovo vycibrený, no teologicky povrchný Lactantius (+ po r. 317), por. *Institutiones divinae* 7, 14.

Cyprián (+258): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De dominica oratione* 19).

Efrém Sýrsky (+373): „(Kristus) povedal, že príde, ale nepovedal, kedy, a tak ho vrúcne očakávajú pokolenia všetkých čias“ (*Commentarius in Diatessaron* 18, 15; *Diatessaron*, životopis Krista Pána na základe štyroch evanjelií, napísal heretik Tacián, + po r. 172).

Cyriľ Jeruzalemský (+386): „U nášho Pána Ježiša Krista je väčšinou všetko dvojité. Dvojité narodenie: jedno z Boha pred vekmi, druhé z Panny v plnosti času. Dvojitý príchod: jeden skrytý ako rosa na rúne, druhý slávny, totiž ten budúci“ (*Catecheses illuminandorum* 16, 1).

Augustín (+430): „Celý tento prekrásny poriadok veľmi dobrých vecí po splnení svojho cieľa pominie, lebo všetko má svoje ráno a večer“ (*Confessiones* XIII, 35).

Rozumová úvaha

Prvé spoločenstvo veriacich žilo v blízkom očakávaní Kristovej parúzie. Základom tohto očakávania bol fakt jeho zmŕtvychvstania – „Pán vstal, vstaneme čoskoro aj my!“ Prvej rodine veriacich nemožno zazlievať, že často opakovala otázku „kedy?“ Cirkev sa však nikdy oficiálne nevyjadřila o (presnom) čase parúzie.

Len parúzia bude skutočným teologickým koncom sveta, nie nejaká pozemská či vesmírna katastrofa. Boh sám „čas skúšky“ sveta veľkolepo začal – on sám ho aj veľkolepo ukončí. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že parúzia bude kvôli svojej závažnosti a kvôli dôstojnosti Sudcu sprevádzaná znameniami. Tie sa však nebudú dať ľahko rozpoznať (por. *Theologická summa* IV., 73, 1); avšak, „lepšie je pomýliť sa v bdelosti, ako vôbec nebdieť“ (John Henry Newman, +1890).

Na konci časov nastane plnosť Božieho kráľovstva: Boh bude všetko vo všetkých (por. *1 Kor* 12, 6; *Ef* 4, 6). Spravodliví budú navždy kraľovať s Kristom a hmotný vesmír sa pretvorí.

Magistérium

Materiálna dogma: „Na konci čias príde Ježiš Kristus v sláve k poslednému súdu.“

Por. *Mt* 25, 31n; *Zjv* 1, 8; najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76.

Tento triumfálny príchod sa volá parúzia. Čím ďalej sa žije od historického Krista, tým bližšie sa žije k objaveniu Krista viery (Jozef Ratzinger).

Nevedno, kedy sa skončí tento svet (por. konštit. *Gaudium et spes* 39). Eschatologický príchod Krista sa môže uskutočniť v ktorúkoľvek chvíľu, hoci ho ešte niečo „zdržuje“, ako aj konečnú skúšku, ktorá bude parúziu predchádzať (por. *KKC* 673). „Zdržanie“ pravdepodobne závisí od obrátenia Izraela (por. *Rim* 11, 26; *Mt* 23, 39; *Lk* 21, 24), ktorého časť sa zatvrdila v nevere (por. *KKC* 674).

Materiálna dogma: „Kresťanský poriadok spásy nikdy nepominie a pred parúziou už nemožno očakávať nijaké nové verejné zjavenie.“

Por. *1 Tim* 6, 14-15; *Zjv* 1, 17; najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76; exhort. *Verbum Domini* 14.

Boh Otec poslal svojho jednorodeného Syna (*Jn* 1, 14) a iného už nemá. S ním svetu „daroval všetko“ (por. *Rim* 8, 32). A oni obaja poslali Ducha Svätého (por. *Jn* 14, 16 a *Jn* 16, 7), ktorý je Duchom Otca i Syna (por. *Gal* 4, 6 a *Mt* 28, 19 – tajomstvo Najsvätejšej Trojice). Kto by žiadal od Boha nové zjavenie, konal by nerozumne a urážal by tým Boha (por. exhort. *VD* 14).

Istá náuka: „Pred parúziou Cirkev musí prejsť skúškou.“

Por. *1 Jn* 2, 18; *KKC* 675, 769.

Skúškou (por. *Mt* 24, 4n; *1 Sol* 5, 2n; *Lk* 18, 8) bude veľký podvod antikrista, t.j. určitého pseudo-mesianizmu (por. konštit. *Gaudium et spes* 20-21). Hoci pred koncom sveta nastane veľký globálny boj medzi duchom sveta a Duchom Krista, netreba klesať na mysli. Popri veľkej diablovej zlobe je vo svete aj (väčšie a mocnejšie) pôsobenie Ducha Svätého. Diabol nemôže obstať, lebo stojí na piesku (*Zjv* 12, 18).

Istá náuka: „Parúzia bude definitívny koniec sveta v tej podobe, ktorú poznáme.“

Por. *Mt* 24, 34; *Lk* 16, 9; Pius XII. (1939-1958), r. 1944, *DH* 3839; konštit. *Lumen gentium* 48.

Na konci sveta Boh vyhlási svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú úplný zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu (por. *Mt* 10, 30). Posledný súd zjaví, že Božia spravodlivosť víťazí nad každou nespravodlivosťou, ktorej sa dopustili stvorenia a že Božia láska je silnejšia ako smrť.

(Ne)známa parúzia

Nikto nevie, kedy bude koniec sveta. Apoštoli sa pýtali Pána, kedy bude koniec. Ježiš neodhalil toto tajomstvo. Nik okrem Boha nevie, kedy nastane definitívne zhodnotenie celého sveta (por. *Mk* 13, 32).

Ježišove prorocké výroky teda neprezrádzali „kedy“, ony mali pedagogický význam. Napr.: „Nebudete hotoví s izraelskými mestami, kým nepríde Syn človeka“ (*Mt* 10, 23); išlo o zdôraznenie vážnosti situácie a volania po obrátení. Podobne aj výroky: „Nepominie sa toto pokolenie, kým sa toto všetko nestane“ (*Mk* 13, 30). Výraz „toto pokolenie“ je aj židovský národ aj terminus technicus (ľudia odmietajúci pokánie v ktoromkoľvek storočí).

Inokedy Ježiš poukazoval na poslednú etapu dejín spásy, napr.: „Niektorí z tých, čo tu stoja, neokúsia smrť, kým neuvidia Syna človeka, ako prichádza vo svojom kráľovstve“ (*Mt* 16, 28). Ježišovo zmŕtvychvstanie už bolo „príchodom jeho kráľovstva s mocou“, lebo bola premožená smrť; hoci mu ešte chýba kozmická dimenzia (a v nej aj vzkriesenie zosnulých).

Napriek jasným Ježišovým slovám („o tom dni a o tej hodine nevie nik“, *Mk* 13, 32) početní ľudia buď z naivity alebo z komerčných dôvodov koniec sveta neustále (s istotou) predpovedajú. Ich predpovede nemožno brať vážne – kto by im veril, neverí Kristovi a pohŕda ním.

Chiliazmus

Chiliazmus (gr. *chilioi* - tisíc; alebo aj milenarizmus z lat. *mille* - tisíc) bolo staroveké bludné učenie židokresťanov (2. až 4. stor.), podľa ktorého na konci sveta Kristus vzkriesi najprv spravodlivých (tzv. prvé vzkriesenie) a tí budú s ním panovať tisíc rokov. Podľa „jemného chiliazmu“ budú prežívať duchovné radosti, podľa „hrubého chiliazmu“ budú prežívať aj telesné radosti. Až potom, po tejto pozemskej predzvesti neba, vraj bude všeobecné, tzv. druhé vzkriesenie.

Chiliazmus sa zrodil z nesprávneho výkladu textu *Zjv* 20, 1-7, najmä slov 5. verša: „Ostatní mŕtvi neožili, kým sa nedovíšilo tisíc rokov.“ Niektorí západní otcovia, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Hypolit Rímsky (+235), Lactantius (+ po r. 317), mladý Augustín (+430), text chápali doslovne. Táto náuka však nikdy v Cirkvi nezovšeobecnela. Odmietali ju východní otcovia aj niektorí západní.

Chiliazmus v 4. stor. zanikol, obnovený bol až v 12. stor. Teológ a cisterciánsky opát Joachim z Fiore (1130-1202) spomínaný text (Zjv 20, 5) vysvetľoval svojším spôsobom a – pretože Boh je Trojjediný – učil o troch nebeských kráľovstvách v dejinách sveta:

1. Starozákonné kráľovstvo je prísne kráľovstvo Boha Otca.
2. Novozákonné kráľovstvo je slobodnejšie kráľovstvo Boha Syna.
3. Tisícročné kráľovstvo je celkom slobodné kráľovstvo Boha Ducha Svätého; jeho začiatok mal prísť v r. 1260.

Táto trojičná kompozícia dejín viedla ku vzniku malej, no vplyvnej skupiny, tzv. duchovných františkánov: netreba hierarchickú Cirkev, stačí sa nechať viesť Duchom; vraj sv. František (+1226) už začal charizmatickú dobu Cirkvi. Bonaventúra (+1274), ktorý sa v r. 1257 stal siedmym nástupcom sv. Františka, generálnym predstaveným františkánov, dôkladne preskúmal spisy opáta Joachima a zaujal stanovisko: - odmietol trojičnú kompozíciu dejín, lebo Boh je len jeden (navonok pôsobí ako jeden) a nedelí sa na tri božstvá; - vtelené Slovo je posledné slovo Otca, nejestvuje žiadne nové Božie evanjelium, veď Duch vychádza z Otca i Syna; - Cirkev neodmieta duchovný pokrok, ale ten musí byť kristocentrický.

Správna interpretácia textu (Zjv 20) nie je ani dnes ľahká. Všeobecná náuka (vypracoval ju Augustín), ktorá prihliada aj na iné novozákonné miesta, učí, že „tisícročné kráľovstvo“ symbolicky označuje trvanie Cirkvi. Katolícky biblista Heinz Giesen ponúkol čisto eschatologické vysvetlenie. Tisícročné kráľovstvo nie je časový údaj, ale len teologická kvalifikácia. Preto „prvé vzkriesenie“ bude to všeobecné pri Kristovej parúzii. Katolícky dogmatik Medard Kehl zas tvrdil, že tisícročné kráľovstvo je sviatostná prítomnosť Krista na zemi.

V 20. stor. oživila náuku o chiliazme americká teológia oslobodenia a Vassula Rydénová.

Teológia oslobodenia bola najpopulárnejšie katolícke hnutie v Latinskej a Strednej Amerike (najmä v Brazílii) v 70-tych r. 20. stor. Táto teológia sa snažila o zmiernenie ťažkých životných podmienok chudobných vrstiev obyvateľstva. Chcela vytvoriť z Katolíckej akcie radikálnu politickú silu pôsobiacu na spôsob komunistických buniek (tzv. basis communities). Vo vyhranených formách obhajovala aj právo zvrhnúť despoticke pravcové režimy násilím. Jej hlavnými predstaviteľmi sú teológovia Gustavo Gutierrez, Leonardo Boff a Jon Sobrino.

Popri chvályhodnej a potrebnej snahe riešiť sociálne nespravodlivosti, teológia oslobodenia mala a má viaceré nedostatky (por. *Inštrukcia k niektorým aspektom teológie oslobodenia*, r. 1983; vyhlásenie Kongregácie pre náuku viery, r. 2004), napr.: liberalizmus cirkevnej náuky, znevažovanie úlohy cirkevného Magistéria, stotožňovanie (politicky) beztriednej spoločnosti s kráľovstvom Ducha Svätého, prílišné zdôrazňovanie Ježišovej ľudskej prirodzenosti na úkor jeho božskej prirodzenosti a jeho božského poslania, preberanie marxistických spôsobov boja za spravodlivosť, prekročovanie kompetencie Cirkvi (vedenie sociálno-politickej revolúcie), prenášanie ťažiska úlohy Cirkvi z duchovnej na materiálnu.

Vassula Rydénová (nar. 1942), gréckokatolíčka z Egypta, teraz žijúca vo Švajčiarsku, sa odvoláva na svoje súkromné zjavenia (strážny anjel Daniel, za ktorým sa skrýval sám Ježiš) a nesprávne sa vyjadruje o osobách Najsvätejšej Trojice i o konci sveta. Osobne neuznáva a prekračuje sviatostnú disciplínu Katolíckej cirkvi. Kongregácia pre náuku viery jej spisy a správanie r. 1995 a 2007 opakovane odmietla.

Znamenia parúzie

Znamenia parúzie sú biblické, ale sú príliš všeobecné, lebo sú symbolické (Ján Pavol II.): vyjadrujú nestálosť sveta a zvrchovanú moc Krista. Tvoria tri kategórie (por. *KKC* 674-677):

1. Uznanie Mesiáša celým Izraelom (por. *Rim* 11, 26; *Mt* 23, 19). Vstup plného počtu Židov do mesiášskej spásy po plnom počte pohanov umožní Božiemu ľudu dosiahnuť Kristovu plnosť.
2. Posledná skúška bude v podobe podvodného náboženstva, ktoré prinesie ľuďom zdanlivé riešenie ich problémov za cenu odpadu od pravdy (por. *2 Jn* 7; *1 Jn* 2, 18. 22; *2 Sol* 2, 4 – 12).
3. Veľké prírodné katastrofy: zemetrasenie, hlad, mor, úkazy na oblohe, požiar (por. *Mk* 13, 24-26; *Lk* 21, 10-12; *2 Pt* 3, 10-13). Rozsah týchto katastrof je neznámy.

Veda pripúšťa fyzický koniec nášho ohraničeného vesmíru: vyhasnutie Slnka, strata Mesiaca, ničivá svetová atómová vojna, vesmírna katastrofa, atď. Toto môže (ale nemusí) byť pozadím teologického konca sveta. Koniec sa neuskutoční ani dejinným triumfom Cirkvi na spôsob nejakého vzostupného pokroku, ale víťazstvom Boha nad posledným náporom zla (por. *KKC* 677).

Teologicky bezcenné je tvrdenie niektorých spisovateľov, že kľúčom k určeniu času parúzie je história stvorenia sveta podľa *Knihy Genezis*, t.j. „za šesť dní“: Deň je 1000 rokov; svet teda musí trvať 6000 rokov a potom bude koniec; na začiatku siedmeho tisícročia príde Kristus, ujme sa vlády, odsúdi bezbožných a premení Slnko, Mesiac i hviezdy, por. *Barnabášov list* (7, 15) a *Institutiones divinae* (7, 14) od Lactantia (+ po r. 317).

Apokalyptická literatúra

Táto literatúra nemá žiadnu teologickú hodnotu, ale vždy bola obľúbeným žánrom, kvôli ľudskej zvedavosti, naivite a najmä z premyslených komerčných dôvodov. Ku „tradičným“ apokalyptikám patria Malachiášove proroctvá o pápežoch, Nostradamove predpovede a fatimské tajomstvá.

Sv. Malchus, írsky mních a neskôr arcibiskup, zomrel r. 1148. S proroctvami, ktoré mu pripísali koncom 16. stor., nemal nič spoločné. „Malachiášove proroctvá“ sú básničky o 112 pápežoch. Pochádzajú z r. 1585, publikované boli v r. 1595 a ich cieľom bolo ovplyvniť voľbu pápeža (*Catholic Encyclopedie*). Proroctvá pravdepodobne napísal rímsky kňaz sv. Filip Neri (1515-1595) kvôli protestantom. Tí vtedy tvrdili, že pápežstvo je už u konca. Filip chcel nekonečne dlhým zoznamom budúcich pápežov ukázať: „Nie, nie je u konca!“ (vyjadrenie emeritného pápeža Benedikta XVI. dňa 8.9.2016; ten mal byť „Gloria olivae“).

Michel de Nostradamus (+1566) bol francúzsky lekár a okultný mág. Stal sa osobným lekárom francúzskeho kráľa Karola IX. (+1574), čo ho uchránilo pred trestom za okultizmus. Rád experimentoval s halucinogénmi. Napísal viaceré ťažko zrozumiteľné „tajomné básne“ (viac ako tisíc štvorverší) a uverejnil ich v r. 1555. K najzaujímavejším textom patrí predpoveď o troch svetovládcoch – antikristoch. Niektorí jeho verše vysvetlili tak, že dvaja antikristi už žili (Napoleon Bonaparte, +1821; Adolf Hitler, +1945) a na tretieho treba čakať (mal prísť koncom 20. stor.).

Fatimské tajomstvá (lepšie: jedno tajomstvo s tromi časťami) pochádzajú z cirkevne schváleného zjavenia Panny Márie trom fatimským deťom (František 9 roč., Hyacinta 7 roč. a Lucia 10 roč.) v r. 1917. Prvé dve časti tajomstva boli pomerne skoro zverejnené (úkaz pekla; trest a spôsob ako mu uniknúť; svetlo v noci, ktoré má predchádzať vojnu; úcta k Nepoškvrnenej zachráni Rusko). Tretie tajomstvo (vízia veľkého utrpenia a návrat ľudí k Bohu; atentát na pápeža) zverejnil Ján Pavol II. (1978-2005) vo Fatime dňa 13.5.2000.

František zomrel 4.4.1919 a Hyacinta 20.2.1920; obaja boli blahorečení 13.5.2000 vo Fatime a svätorečení 13.5.2017 tiež vo Fatime. Lucia zomrela 13.2.2005; proces jej blahorečenia je otvorený.

Posledný – všeobecný súd

Pre kresťanov je perspektíva konečnej spravodlivosti kritériom života, motivačnou výzvou i nádejou. Posledný súd (všeobecný, spoločný) sa dotýka celého stvoreného sveta.

Sväté písmo

Čakanie na posledný súd patrí k základu kresťanskej viery, por. *Hebr* 6, 1-2 – veď Pán Boh je spravodlivý sudca, por. *Gn* 18, 25.

Hebr 10, 30-31: „Veď poznáme toho, ktorý povedal: Mne patrí pomsta, ja sa odplatím (por. *Dt* 32, 35). A zasa: Pán bude súdiť svoj ľud (por. *Ž* 9, 8n). Je hrozné padnúť do rúk živého Boha.“

Rim 14, 9: „Kristus práve preto zomrel a ožil, aby vládol aj nad mŕtvymi aj nad živými.“ Por. *Ef* 1, 20-22; *Jn* 5, 22; 5, 28-29. Exegéza: Výrazy „mŕtvi a živí“ odzrkadľujú absolútnu Ježišovu moc.

On – po svojej smrti a zmŕtvychvstaní – je suverénnym Pánom v oboch sférach. Napokon, nejde len o telesnú smrť, ale aj o duchovnú smrť.

Zjv 22, 12: „Hľa, prídem čoskoro a moja odplata so mnou; odmením každého podľa jeho skutkov.“
Por. *Mt 7, 2; 10, 15; 12, 36; Jn 5, 22; Sk 17, 31; Rim 2, 16; 2 Kor 5, 10; 2 Tim 4, 1; Jak 2, 12-13; 1 Pt 4, 5; Zjv 11, 18.*

2 Sol 1, 6-8: „A u Boha je spravodlivé, že odplatí súžením tým, čo vás sužujú, a vám, sužovaným, odpočinkom s nami, keď sa z neba zjaví Pán Ježiš s anjelmi svojej moci, aby v ohnivom plameni potrestal tých, čo nepoznajú Boha, aj tých, čo odporujú evanjeliu nášho Pána Ježiša.“

Mt 25, 31n: „Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním zhromaždia všetky národy a on oddelí jedných od druhých, ako pastier oddeľuje ovce od capov... Potom Kráľ povie tým, čo budú po jeho pravici: Poďte, požehnaní môjho Otca, zaujmite kráľovstvo, ktoré je pre vás pripravené od stvorenia sveta... Potom povie aj tým, čo budú zľava: Odíďte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablovei a jeho anjelom!... A pôjdu títo do večného trápenia, kým spravodliví do večného života.“ Por. aj *Mt 16, 27; Mk 13, 27; Lk 12, 8.*

Lk 22, 28-30: „Vy ste vytrvali so mnou v mojich skúškach a ja vám dám kráľovstvo, ako ho môj Otec dal mne, aby ste jedli a pili pri mojom stole v mojom kráľovstve, sedeli na trónoch a súdili dvanásť kmeňov Izraela.“ Por. *Mt 19, 28; Júd 15; Zjv 20, 4.* Exegéza: Moc apoštolov nad obnoveným Izraelom je Ježišov dar pre Cirkv. Ježiš si podelí moc so svojimi nasledovníkmi.

Tradícia

Épistolé Barnába (po r. 135): „Každý dostane to, čo si zaslúžil. Ak bol dobrý, podoprie ho jeho spravodlivosť. Ak bol zlý, má pred sebou odmenu nehodnosti“ (IV, 12).

Acta martyrii ss. Justini eiusque sociorum (zápisy o mučeníctve sú od neznámeho autora, po r. 165; rímsky mestský prefekt Rustikus dal Justína i jeho šesť priateľov sťať r. 165): „Justín vrazil: Máme sľúbené, že keď budeme trpieť pre nášho Pána Ježiša Krista, budeme spasení. Lebo toto nám zaistí spásu a dôveru pred hroznejším súdom – pred všeobecným súdom nášho Pána a Spasiteľa.“

Épistolé prós Diogneton (apológia z 2. stor.): „Príde deň, keď (Boh) ho (Syna) pošle ako sudcu; kto však obstojí, keď on príde?“ (VII, 6).

Cyprián (+258): „Veríme, že pred naším Sudcom veľmi veľa zavážia zásluhy mučeníkov a skutky spravodlivých, až príde deň súdu, keď sa uzavrie javisko tohto sveta a pred Kristom bude stáť v očakávaní jeho ľud“ (*De lapsis* 17).

Augustín (+430): „Zároveň sa zdá, že mnohé viny na tejto zemi sú zabudnuté a nie sú nijako potrestané; ich odplata je však vyhradená budúcnosti. Nie nadarmo sa táto budúcnosť nazýva dňom posledného súdu, v ktorom príde Sudca živých i mŕtvych“ (*Enchiridion* 66, 17). „Z ohľadu na samotný súd treba rozumieť, že ho bude konať Kristus. Lebo, hoci aj Otec bude súdiť, bude súdiť v príchode Syna človeka..., ktorý sa ukáže človekom majúcim súdiť, ako bol predtým človekom odsúdeným“ (*De civitate Dei* 20, 30, 4). „Všetko, čo robia zlí, sa zaznamenáva, a oni o tom nevedia. Keď príde viditeľne náš Boh, nebude mlčať“ (*Sermo* 18, 4).

Rozumová úvaha

Posledný súd je požiadavkou dokonalej spravodlivosti; súd ukáže, že Božia spravodlivosť víťazí nad všetkými nespravodlivosťami, ktorých sa dopustili jeho stvorenia, a že Božia láska je silnejšia ako smrť (*KKC* 1040). Nič neostane bez dôkladného posúdenia – „neskoršia spravodlivosť nie je nenaplnená spravodlivosť“ (Lee Strobel).

Tomáš Akvinský (+1274) učil o dvoch Božích súdoch – o osobnom (každý človek zvlášť) a poslednom (všeobecnom). Dva súdy totiž zodpovedajú dvojakej stvoriteľskej činnosti Boha – vzniku (stvoreniu z ničoho) a udržiavaniu sveta v bytí; na vznik sveta sa viaže posledný súd, na udržiavanie sveta sa viaže osobný súd. Boh hľadá na človeka ako na osobnosť – jednotlivca a aj ako na člena ľudského pokolenia (por. *Theologická summa* IV., 88, 1, 1).

Posledný súd (ako doplnenie osobného) bude definitívnym oddelením dobrých od zlých; bude hojnejšou odmenou (odplatou); bude priamym vyzdvihnutím ľudskej spolupatričnosti (por. *Theologická summa* IV., 88, 1).

Cirkev ohlasuje posledný súd ako výzvu k obráteniu a zodpovednosti (nie demoralizácia, nie pietizmus); zároveň ponúka ľuďom svätú bázeň, vedie ich k spravodlivosti Božieho kráľovstva a ohlasuje im blaženú nádej Pánovho návratu.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus príde súdiť živých i mŕtvych.“

Por. *Mt* 25, 31n; *Mk* 16, 16; *Sk* 17, 31; najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76.

Kristus je Pán i Vykupiteľ sveta, preto mu patrí plné právo definitívne súdiť celé stvorenie (por. *KKC* 679, 1038-1041). On dokonale spĺňa podmienky riadneho súdenia: spravodlivosť, autorita, opatrnosť; por. Tomáš Akvinský (+1274); *Theologická summa* II-2., 60, 2.

„Živí a mŕtvi“ sú predovšetkým duchovne živí (svätí) a duchovne mŕtvi (hriešnici). Vo všeobecnosti to znamená „všetci“. V deň súdu sa všetci ľudia vo vlastnom tele dostavia pred sudcu, Krista, aby vydali počet zo svojich skutkov.

Človek svoj vzťah s Bohom utvára prostredníctvom spoločenstva s Ježišom Kristom (por. *I Tim* 2, 6). Byť s Kristom automaticky začleňuje človeka do „bytia pre všetkých“; toto „všetci“ sa stáva spôsobom bytia jednotlivca (por. enc. *Spe salvi* 28).

Na súde budú prítomní aj tí, ktorí nikdy počas pozemskej skúšky neužívali rozum – nie však preto, aby boli „sudení“, ale preto, aby videli sudcovu slávu a začali novú existenciu.

Vzťah medzi osobným a posledným súdom

Vzťah medzi týmito dvoma súdmi je predmetom teologického skúmania (Česlav Stanislav Bartník). Isté je, že osobný a posledný súd nemožno striktno oddeľovať (Sandro Vitalini). Mohlo by sa dospieť k názoru, že odsúdený na osobnom súde môže apelovať na posledný súd, aby dosiahol zmenu. Vzťah medzi oboma súdmi sa javí ako vzájomné doplnenie sa (Jozef Ratzinger); na konci budú zdôraznené všetky dôsledky ľudského konania (por. *KKC* 1039).

Svätí ako sudcovia

Moc apoštolov nad obnoveným Izraelom – por. *Mt* 19, 28; *Lk* 22, 28-30; *Júd* 15; *Zjv* 20, 4 – (neskôr rozšírená na všetkých svätých, por. *I Kor* 6, 2) má korene v Ježišovom rozlúčkovom dare jeho Cirkvi. Svätí budú súdiť v dimenzii kristocentrizmu, lebo stretnutie s Kristom sa uskutočňuje v spolustretnutí s tými, čo mu patria. Preto večný ľudský osud, ľudská pravda, záleží aj od vzťahu ku Kristovým údom (Jozef Ratzinger).

Súdenie môže znamenať skúmanie záležitostí alebo, v širšom význame, panovanie. Ježiš si podelí moc so svojimi nasledovníkmi. Svätí budú súdiť spolu s Ježišom celý nový Izrael „kolegiálnym spôsobom“, nie každý kmeň osobitne.

Milosť a spravodlivosť

Boží súd je aj spravodlivosťou aj milosťou (enc. *Spe salvi* 47). Ak by bol súd len milosťou, Boh by nezodpovedal na otázku spravodlivosti, ktorá je pre človeka rozhodujúca. Ak by bol len spravodlivosťou, mohol by byť dôvodom veľkého strachu. Vtelenie Ježiša Krista spojilo milosť a spravodlivosť Sudcu. Božie milosrdenstvo a spravodlivosť sú najväčšie prejavy jeho slávy a moci.

Boh vie vytvoriť spravodlivosť takým spôsobom, ktorý si ľudia nedokážu predstaviť. Vo viere v súd, vo vzkriesenie tela a vo večnosť sa táto spravodlivosť dá využiť (enc. *SS* 43). Preto je veriaci človek človekom nádeje, ktorý hľadá a ide dopredu. Hlavným dôvodom pozitívneho pohľadu na koniec sveta je osoba najvyššieho sudcu (milosrdný Ježiš) a celkové presvedčenie o zmysle sveta (Trojjediný Boh ako cieľ).

Spravodlivosť sveta – spravodlivosť Boha

Ukázalo sa, že ateizmus 19. a 20. stor. bol, podľa svojich koreňov a cieľov, istým „moralizmom“, čiže protestom proti nespravodlivostiam sveta: taká veľká miera nespravodlivosti; toľké utrpenie nevinných; taký arogantný cynizmus mocných... Preto Boh, ktorý by mal byť zodpovedný za takýto svet, nie je spravodlivým Bohom a ešte menej dobrým Bohom. A tak – v mene mravnosti – treba odmietnuť tohto Boha. A pretože Boha niet, človek si sám musí nastoliť spravodlivosť.

Práve z tohto postoja vzišli najkrutejšie nespravodlivosti (liberalizmus, národný socializmus, komunizmus...). Tento postoj je založený na vnútornej falošnosti: svet, ktorý si má sám od seba vytvoriť svoju spravodlivosť, je svetom bez nádeje. Kto (veľký a mocný) zaručí, že cynizmus moci, pod akoukoľvek ideologickou zásterkou, nebude naďalej spurne vládnuť svetu? (por. enc. *Spe salvi* 42).

Preto je potrebný pravý Boh – Boh, ktorý človeka stvoril, povolal ho k sebe a dal mu poriadok (popri rešpektovaní jeho slobody) so svojou konečnou spravodlivosťou. Boh existuje a Boh vie vytvoriť spravodlivosť spôsobom, ktorý my nie sme schopní pochopiť (enc. *SS* 43).

Vyjavenie dobrých a zlých skutkov

Na poslednom súde bude všetkým (ľuďom i anjelom) celkom zrejmá Božia spravodlivosť. Definitívny spravodlivý výrok predpokladá dokonalé objasnenie príčin odmeny aj trestu. Preto rozumné bytosti spoznajú nielen všetky vlastné skutky, ale aj skutky druhých, por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* IV., 87, 2.

Iní teológovia nasledujúc Jána Zlatoústeho (+407) sa však domnievajú, že tie hriechy, ktoré boli odčinené pokáním, nebudú zverejnené. Por. *Jer* 31, 33-34: „Toto bude zmluva, ktorú po týchto dňoch uzavriem s domom Izraela, hovorí Pán. Svoj zákon dám do ich vnútra a napíšem ho do ich srdca. A budem im Bohom a oni budú mojím ľudom... Lebo im odpustím vinu a na ich hriech si viac nespomeniem.“

Vzkriesenie tela

Táto pravda, hoci je vedecky nepostihnuteľná (veda totiž skúma časopriestorové skutočnosti matematicko-pokusne), je v *Písme* jasne doložená. Kresťanské krédo vrcholí v prehlásení o vzkriesení mŕtvych na konci čias.

Dve vyjadrenia „vzkriesenie tela“ (*Apoštolské vyznanie viery*, *DH* 30) a „vzkriesenie mŕtvych“ (*Nicejskokarihradské vyznanie viery*, *DH* 150) vyjadrujú doplnujúcim spôsobom tú istú pravdu. „Vzkriesenie tela“ je konkrétnejšie a nemožno ho ignorovať, lebo by sa podoprela nesprávna teória, ktorá situuje zmŕtvychvstanie človeka do okamihu jeho smrti (por. Kongregácia pre náuku viery, r. 1983).

Sväté písmo

Vzkriesenie z mŕtvych patrí k základu kresťanskej viery, por. *Hebr* 6, 1-2.

Ez 37, 12, 14: „Toto hovorí Pán, Boh: Hľa, ja pootváram vaše hroby, vyvediem vás z hrobov, ľud môj, a vovediem vás do izraelskej krajiny. Vložím do vás svojho ducha, že ožijete, a dám vám odpočinúť na vlastnej pôde.“ Exegéza: Hoci v texte išlo o obnovenie Izraela po vyhnanstve, použité obrazy pripravovali veriacich k viere vo vzkriesenie tela.

2 Mach 7, 9; 7, 14 – Machabejskí mučeníci vyznávali, že ich Kráľ sveta vzkriesi do večného života, že je lepšie umrieť rukou človeka a uchovať si nádej vo vzkriesenie od Boha. Por. *Dan* 12, 2.

Jn 11, 25: „Ja som vzkriesenie a život.“ Por. *Jn* 5, 29; *I Kor* 6, 13-15; *Hebr* 11, 35.

Mk 12, 24: „Ježiš im (saducejom, ktorí popierali vzkriesenie) povedal: Nemýlite sa preto, že nepoznate Písmo ani Božiu moc?“

I Kor 15, 12n: „Akože niektorí z vás hovoria, že zmŕtvychvstania niet? Ved' ak niet zmŕtvychvstania, nebol ani Kristus vzkriesený. Ale ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera... Ale Kristus vstal z mŕtvych, prvotina zosnulých... Ved' ako všetci

umierajú v Adamovi, tak zasa všetci ožijú v Kristovi. Ale každý v poradí, aké mu patrí: prvotnou je Kristus; potom, pri jeho príchode, tí, čo patria Kristovi.“

I Kor 15, 42: „Seje sa porušiteľné, vstáva neporušiteľné.“ Por. *I Sol 4, 16; Kol 2, 12; 3, 1*.

Tradícia

Od počiatku „byť kresťanom“ znamenalo prijať vieru v osobné vzkriesenie. Výnimku tvorili gnosticci 2. stor. (spiritualizmus; vzkriesenie ako prežívanie duše) a Tacián, + po r. 172 (totálna smrť; pri vzkriesení pôjde o novostvorené bytosti).

Didaché (o. r. 100) učí, že tretím znamením konca sveta je vzkriesenie mŕtvych (por. 16, 6). Skorá kresťanská eschatológia obsahovala štyri prvky: parúzia, súd, vzkriesenie a katastrofálna premena sveta (por. aj Hermasov *Pastor, Visio III.*, 8, 9; dielo vznikalo v r. 90-140).

Épistolé Barnába (po r. 135): „(Pán) preto podstúpil utrpenie, aby zničil smrť a aby ukázal, že bude vzkriesenie mŕtvych. A kvôli tomu bolo treba, aby sa vtelil“ (V, 6). „Kto (dobre) robí, bude oslávený v Božom kráľovstve. Kto si zvolil cestu zloby, zahynie spolu so svojimi skutkami. Preto je vzkriesenie mŕtvych, preto je odplata“ (XXI, 1).

Teofil Antiochijský (+c.186): „Keď zvrleš smrteľnosť a oblečieš sa do nesmrteľnosti, potom uvidíš Boha podľa svojich zásluh. Lebo Boh vzkriesi spolu s dušou i tvoje telo pre nesmrteľnosť, a keď sa staneš nesmrteľným, uvidíš nesmrteľného, ak mu teraz uveríš“ (*Ad Autolyicum I, 7*).

Irenej (+202): „Ako vinič zasadený do zeme prináša ovocie v pravý čas a pšeničné zrno, čo padlo do zeme a odumrelo, vyrastá rozmnožené Božím Duchom,... tak aj naše telá, čo sa ňou (Eucharistiou) živia,... vstanú v pravý čas“ (*Adversus haereses V, 2, 3*). „Toto zmŕtvychvstanie sa uskutoční v tých telách, ktoré zomreli. Keby totiž nešlo o tie isté telá, potom by nevstali tí, ktorí zomreli“ (*Adversus haereses V, 13, 1*).

Tertulián (+225): „Také je presvedčenie kresťanov: vzkriesenie z mŕtvych; a táto nádej je nám oporou v živote“ (*De resurrectione 1, 1*). Kto tomu z kresťanov neverí (gnostici), je podľa Tertuliána, rovnaký ako saduceji (por. *De resurrectione 2, 2*).

Origenes (+253): „Tajomstvo vzkriesenia z mŕtvych, pretože je nepochopené, je predmetom posmešných komentárov zo strany neveriacich“ (*Contra Celsum 1, 7*). Tiež učil o podstatnom sporení s Kristom „vzkriesenie v jednom (mystickom) tele“: „Je to jedno telo, o ktorom sa hovorí, že vstane k súdu“ (*In Leviticum homilia 7, 2*). Por. *Zjv 6, 11; Lv 26, 3n*.

Cyril Jeruzalemský (+386): „Vstaneme z mŕtvych a všetci dostaneme večné telá, hoci nie všetci rovnaké. Spravodlivý dostane nebeské telo, aby mohol hodne prebývať s anjelmi. Hriešnik dostane večné telo, ktoré bude schopné znášať tresty za hriechy, aby horelo v ohni a nikdy nezhorelo. Správne postupuje Boh s obidvoma triedami ľudí. Totiž nič nerobíme bez tela. Ústami preklíname, ústami sa modlíme. Telom páchame nečistotu, pomocou tela pestujeme čistotu. Rukou kradneme, rukou dávame almužnu. Pretože telo všetkému slúži, musí v budúcnosti zdieľať (svoje) následky“ (*Catecheses illuminandorum 19, 19*).

Augustín (+430): „Našou nádejou je totiž zmŕtvychvstanie: našou vierou je vzkriesenie mŕtvych... A tak, keď sa odstráni viera vo vzkriesenie mŕtvych, celé kresťanské učenie príde nazmar“ (*Sermo 361, 2, 2*). Monika v Ostii povedala priateľom: „Nič nie je ďaleko od Boha, nemusím sa báť, že na konci sveta nenájde miesto, na ktorom ma má vzkriesiť“ (*Confessiones IX, 11*).

Lev Veľký (+461): „Nech sa aj teraz vo svätom meste, čiže v Božej Cirkvi, ukázu znamenia budúceho zmŕtvychvstania, a čo sa raz má stať v telách, nech sa teraz uskutoční v srdciach“ (*Sermo 15, De passione Domini 3-4*).

Pravda o Kristovom zmŕtvychvstaní – a následne o vzkriesení z mŕtvych – sa vyskytovala takmer v každom starokresťanskom teologickom spise.

Rozumová úvaha

Pravda o vzkriesení ľudského tela dokazuje veľkosť človeka: celý človek si zaslúži dôstojnosť a úctu (*KKC 1004*). Táto pravda pochádza len zo zjavenia (por. *KKC 1000*), lebo ide o mimoskúsenostnú skutočnosť. Tomáš Akvinský (+1274) ju odôvodnil slovami „pracujúci je ho-

den svojej mzdy“. Celý človek pracoval, celý človek (duša i telo) si zaslúži odplatu. Vzkriesené budú telá všetkých ľudí – dobrých aj zlých (por. *Theologická summa* IV., 75, 1, 2).

Kristus vstal z mŕtvych so svojim vlastným telom, no nevrátil sa do predchádzajúceho pozemského života. Podobne v Kristovi (skrže neho a s ním) všetci vstanú so svojim vlastným telom, ktoré majú teraz, ale toto telo bude pretvorené podľa kvalít duše – oslávené pre svätých a neoslávené (hoci celistvé a nesmrteľné) pre hriešnikov.

Niektorí si myslia, že táto viera sa zrodila zo silnej ľudskej túžby po večnej mladosti, či po nejakom elixíre života, lebo ľudstvo potrebuje nejaký prísľub večnosti (Stephen Cave). Kresťanská viera vo vzkriesenie však bola zjavená Bohom a dosvedčená Kristovým zmŕtvychvstaním.

Žiaľ, že práve táto zjavená pravda – vzkriesenie mŕtvych – je najviac relativizovaná, spochybňovaná a potláčaná (Medard Kehl, Claus-Peter März).

Magistérium

Materiálna dogma: „Existuje vzkriesenie tela.“

Por. *1 Kor* 15, 12n; *Hebr* 6, 1-2; *Apoštolské vyznanie viery*, DH 30; *Nicejskocarihradské vyznanie viery*, DH 150.

Dogma tvrdí, že život človeka po smrti pokračuje nielen v duši (duchovne), ale aj vo vzkriesenom tele (proti tzv. spiritualizmu; nesmrteľnosť duše bola známa aj v helenistickom svete). Pri vzkriesení tiel sa úplne zrealizuje (prejaví) Kristova vykupiteľská milosť. Telá svätých budú dokonale preniknuté Duchom Svätým (por. *2 Pt* 1, 4); tak sa stanú preduchovnené („spiritualizácia tela“); t.j. dokonale integrálne (duša s telom) a dokonale zbožštené.

Človek – ako žena a muž, ako pohlavná bytosť – má povolanie k láske vpísané „do tela“. Tento „snúbenecký význam tela“ sa dokonale naplní až pri vzkriesení mŕtvych „prijatím Boha a darovaním sa Bohu“ (Ján Pavol II., +2005).

Dogma: „Na konci vekov budú všetci vzkriesení s vlastným telom.“

Por. *1 Kor* 15, 38n; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, DH 801; Toledská synoda, r. 675, DH 540.

Z mŕtvych vstanú všetci ľudia, ktorí zomreli (*KKC* 998). Vzkriesenie tiel bude, podobne ako u Krista, dielom Najsvätejšej Trojice (por. *KKC* 989). Vlastné telo znamená realizmus osoby. Cirkev to však nikdy nevysvetľovala tak, že ide o tú istú hmotu, o tú istú materiu, ktorú telo tvorilo v čase smrti.

Dogma neodporuje biblickým slovám „budú ako anjeli“ (napr. *Mk* 12, 26); dogma je s nimi v súlade, lebo prezrádza dokonalú (akoby „anjelskú“) integráciu osláveného tela s dušou (Ján Pavol II., +2005). Dogma neodporuje ani veršu *Gal* 3, 28 (niet muža a ženy), ktorý zdôrazňuje bytostnú i spásnu rovnosť muža a ženy.

Identita telesnosti – „vlastné telo“

Vlastné telo znamená realizmus osoby (oslávený Pán s ranami, por. *Jn* 20, 27). Vzkriesené telá budú rodovo rozličné; ženskosť a mužskosť (ako Božie talenty pre človeka) budú vo večnosti naplnené a nie vymazané (Katrina J. Zeno). Cirkev termín „vlastné telo“ nikdy nevysvetľovala tak, že ide o tú istú hmotu, o tú istú materiu, ktorú telo tvorilo v čase smrti. Každú naturalistickú a fyzickú predstavu zmŕtvychvstania treba rázne odmietnuť. Špekulácie, ktoré majú vymyslieť, ako sa pomínutelné stane nepomínutelným, sú zbytočné. Spôsob, ako vstanú mŕtvi, prekračuje ľudské chápanie. Otázka „ako“ je prístupná iba viere. Napriek tomuto tajomstvu je isté, že účasť na Eucharistii poskytuje predchuť premeny tela prostredníctvom Krista.

„Človek“ to nie sú atómy a molekuly, v nich nespočíva identita „telesnosti“. U človeka sa materia podriaďuje formujúcej sile duše. Wincenty Granat (+1979) vysvetlil výraz „s vlastným telom“ tak, že nejde o fyzickú identitu, lebo akákoľvek materia spojená s formou, čiže s dušou, sa stane telom. Preto „vlastné telo“ je to, čo si duša buduje ako svoju predmetnú formu. Práve preto, že telesnosť neoddeliteľne patrí k ľudskému bytiu, identita telesnosti nie je určovaná materiou, ale dušou (Jozef Ratzinger).

Tak, ako je pri vzkriesení odmietaný fyzický realizmus, tak treba odmietnuť aj spiritualizmus. Pri vzkriesení ide o pneumatický realizmus (Jozef Ratzinger). Takto viera učí veľkej úcte k telu, ktoré stvoril Boh. Ježiš – Slovo sa stal telom, aby vykúpil aj telo. Jedinou podmienkou, aby človek slávne vstal s Kristom z mŕtvych, je: zomrieť s Kristom.

Vlastnosti vzkrieseného tela

Augustín (+430) učil, že telá spravodlivých budú premenené (*Sermo* 362, 11, 11) a duchovné (*Enarrationes in Psalmos* 101, 14). Pokladal za pravdepodobné, že telá detí vstanú v plnom veku (*Sermo* 242, 3, 4) a telá spravodlivých starcov vstanú tiež v plnom veku, bez pokrivenia (*Sermo* 214, 11). Vzkriesenie tela však vysvetľoval príliš fyzicky (napr. *Sermo* 361, 3, 3).

Scholastickí teológovia podrobne učili o vlastnostiach vzkriesených tiel. **Telá všetkých** vzkriesených budú (Štefan Dubravec, +1984):

- a) celistvé (nebude chýbať ruka, noha...) a
- b) nesmrteľné (budú existovať naveky; večný život stvorení je stav „večitosti“).

Okrem toho **telá svätých** budú aj

- c) oslávené.

Oslávené telo bude mať tieto vlastnosti (Gregor Nysský, +394):

1. Neporušiteľnosť (nemožnosť zmeny ani utrpenia).
2. Jasnosť (svetlo, žiara).
3. Čulosť (činnosť, pohyblivosť).
4. Jemnosť (bez pozemskej materiálnosti, „preduchovnosť“).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že človek bude vzkriesený bez akéhokoľvek nedostatku ľudskej prirodzenosti (por. *Theologická summa* IV., 81, 1), teda bez rozlíšenia veku. Vonkajšia podoba s priestorovými rozmermi nepatrí k dogmatickému chápaniu vzkrieseného tela.

Dvojfázová eschatológia

Ľudské telo pri smrti začína podliehať rozkladu, kým duša ide v ústrety Bohu v neprestajnom očakávaní, že sa spojí so svojím osláveným telom. Hneď po smrti môže len duša dospieť k završeniu (prvá fáza) a telo až na konci dejín po vzkriesení (druhá fáza). Táto náuka sa volá **dvojfázová eschatológia**. Nejde však o helenistický dualizmus (telo je väzením duše), ale o kresťanskú dualitu (Candilo Pozo). Človek je (podľa zjavenia) jednota dvoch prvkov a ich oddelenie je ontologický deficit, čosi neprirodzené.

Martin Luther (+1546) tiež učil o smrti ako o oddelení duše od tela a o dvojfázovej eschatológii.

Protestantský teológ Carl Stange (+1959) zaviedol do teológie ideu totálnej smrti (tzv. jednofázovú eschatológiu): celé bytie človeka v smrti zaniká. Neskôr sa k nemu pridali aj niektorí katolícki teológovia (istú úlohu zohral strach zo „separovanej“ duše), napr. Franz König (+2004), Jacob Kremer (+2010), Ladislav Boros (+1981), Gisbert Greshake a i. Podľa tejto vraj biblickej (v skutočnosti len semitskej) antropológie sa vzkriesenie vysvetľuje trojako: - nové stvorenie celého človeka (Carl Stange); - vzkriesenie v hodinu smrti; filozofická idea, tzv. nečasovosť – atemporalizmus (Karl Barth, +1968); - pretrvávajúce osobného prvku (Ladislav Boros; nejde tu o nesmrteľnosť duše, lebo to, čo pretrváva, nie je čisto duchovné).

Idea totálnej smrti, tzv. jednofázová eschatológia, odporuje cirkevnému chápaniu dogiem (Kongregácia pre náuku viery, r. 1983).

Máriino vzkriesenie tela – nanebovzatie

Mária bola tak oslávená, ako budú oslávení všetci spravodliví na konci čias. Jej oslávenie bolo zvláštne v tom, že nebolo tak oddialené, ako je oddialené u ostatných. Východní teológovia učia, že v Máriinom prípade Kristus Pán anticipoval svoj druhý príchod.

Teologický dôvod Máriinho predčasného oslávenia spočíval v tom, že bola presväta. Keďže každý hriech vydáva človeka „moci času“, v ktorom ľudia kvôli hriechu trpia, presväta Mária nebo-

la „moci času“ vydaná (Jozef Ratzinger). Máriino nanebovzatie je preto pre veriacich povzbudením (ved' Ježišov sľub oslávenia sa už začal plniť) a proroctvom (toto je cesta, ktorú pre spravodlivých pripravil Boh).

Relikvie v katolíckej teológii

Lat. slovo „reliquia“ je odvodené od reliquus, čo znamená „zvyšný“, „ostatok“. V predkresťanskom období to bol popol spálených mŕtvych. V kresťanstve je relikvia mŕtve telo svätca alebo blahoslaveného (volá sa „corpus“, telo) alebo jeho časť („ex corporis“, z tela; „ex ossibus“, z kostí). Relikvia je aj predmet, ktorý svätec používal (napr. šaty, mučenícky nástroj, knihy, nádoby...) alebo aj predmet, ktorý sa relikvií dotkol (relikvia na základe dotyku, „per contactum“).

Kult relikvií je prastarý a hlboko ľudský (teda nielen kresťanský). Súvisí so vzťahom živého človeka k drahej zosnulej osobe ako pamiatka (Jan Jandourek). Pre veriacich relikvia predstavuje pamätnú a drahocennú vec, najmä v duchovnej oblasti.

Sväté písmo

Úcta k relikviám bola v Cirkvi prítomná od apoštolských čias a patrí k Tradícii. Základ má nielen prirodzený – úcta, pamiatka (por. *Ex* 20, 12; *Lk* 1, 48), ale aj nadprirodzený – vzkriesenie mŕtvych (por. *Ez* 37, 12. 14; *I Kor* 15, 12n), telo ako chrám Ducha Svätého (por. *I Kor* 6, 19-20; *2 Kor* 6, 16), spoločenstvo svätých (por. *Ef* 4, 16; *Jn* 15, 5).

Sk 8, 2: „Štefana pochovali bohoboční muži a veľmi nad ním plakali.“ Exegéza: Obrad úctivého pochovania dokazuje, že od apoštolských čias (Štefan zomrel ukameňovaním v r. 33 v Jeruzaleme) boli telá mučeníkov objektmi osobitnej úcty zo strany kresťanov, tak ako aj Židov. Por. *Mt* 14, 12 – pochovanie Jána Krstiteľa; *Sk* 9, 36n.

I Kor 15, 42: „Seje sa porušiteľné, vstáva neporušiteľné.“ Exegéza: Od počiatku „byť kresťanom“ znamenalo prijať vieru v osobné vzkriesenie; s tým bola spojená aj úcta k telu, ktoré malo dušu (a Ducha).

I Kor 6, 19-20: „A neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého, ktorý je vo vás, ktorého máte od Boha, a že nepatríte sebe? Draho ste boli kúpení. Oslavujte teda Boha vo svojom tele!“ Por. *2 Kor* 6, 16.

I Jn 1, 3: „Čo sme videli a počuli, zvestujeme aj vám, aby ste aj vy mali spoločenstvo s nami. Ved' my máme spoločenstvo s Otcom a s jeho Synom Ježišom Kristom.“ Por. *Zjv* 5, 11n; 22, 17.

Tradícia

Známy je prípad, keď civilné authority v Smyrne v r. 156 odmietli vydať veriacim mŕtve telo ich biskupa Polykarpa (Josef Novák). Biskup Polykarp podstúpil mučenícku smrť počas prenasledovania, ktoré vypuklo v Smyrne za prokonzula Stácia Kvadráta (r. 156). Smyrnianský biskup, 86 ročný, mal byť za živa upálený. Pretože sa oheň náležite nedotkol jeho tela, zabili ho dýkou. Podľa pohanského zvyku jeho telo ihneď spálili, nedali ho veriacim. Kresťania zo Smyrny potom s veľkou úctou pozbierali jeho ostatky. Tieto relikvie sú dodnes uctievané v San Ambrogio della Massima v Ríme.

Písomná správa *Martyrium Polycarpi* o jeho smrti (vo forme listu) pochádza z pol. 2. stor.; o túto správu poprosila Smyrňanov Cirkev z obce Philomelium.

Martyrium Polycarpi (17, 3): „(Kristovi) sa klaniame, lebo je Boží Syn. Mučeníkov však právom milujeme ako Pánových učeníkov a nasledovníkov pre ich neobyčajnú oddanosť svojmu Kráľovi a Učiteľovi. Kiež by sme sa aj my stali ich spoločníkmi a spoluúčeníkmi.“

Martyrium Polycarpi (18, 2-3): „My sme potom vzali jeho kosti – vzácnejšie ako drahokamy a drahšie ako zlato – a dôstojne sme ho pochovali. Tam, ako to len bude možné, nám Pán dopraje veľkú radosť z oslavy jeho mučeníckych narodenín, jednak na pamiatku tých, ktorí beh už dokončili, jednak na pamiatku tých, ktorí to tiež tak chcú.“

Épistolé Barnába (grécky list od neznámeho žido-kresťanského autora, napísaný po r. 135): „(Pán)

preto podstúpil utrpenie, aby zničil smrť a aby ukázal, že bude vzkriesenie mŕtvych. A kvôli tomu bolo treba, aby sa vtelil“ (V, 6). „Kto (dobro) robí, bude oslávený v Božom kráľovstve. Kto si zvolil cestu zloby, zahynie spolu so svojimi skutkami. Preto je vzkriesenie mŕtvych, preto je odplata“ (XXI, 1).

Origenes (+253): „Cirkev je zhromaždením všetkých svätých. Jej telo tvoria všetky duše, ktoré dosiahli dokonalosť“ (*Commentarius in Canticum Canticorum* 1, 3). Origenes v liste *Contra Celsum* napísal, že „v Betleheme sa nachádza jaskyňa, v ktorej sa narodil Ježiš a jasle, v ktorých ležal zavinutý do plienok.“

Cyprián (+258): „Veríme, že pred naším Sudcom veľmi veľa zavážia zásluhy mučeníkov a skutky spravodlivých, až príde deň súdu, keď sa uzavrie javisko tohto sveta a pred Kristom bude stáť v očakávaní jeho ľud“ (*De lapsis* 17).

Eusébios z Cézarei (+339) opísal úctu k relikviám v diele *Cirkevné dejiny (Ekklesiastiké historia* IV, 15, 43).

Hilár (+367): „Cirkev je spoločenstvo svätých v zmysle teraz existujúceho spoločenstva i v zmysle spoločenstva svätých, ktoré bude v budúcnosti“ (*Tractatus in Psalmos* 132, 6).

Ján Zlatoústý (+407): „Uváž, akej cti sa ti dostalo, k akému stolu pristupuješ? Anjeli, keď na to pozerajú, chvejú sa strachom, neodvážia sa pohliadnuť bez strachu kvôli jasu, ktorý žiari z tej obety, a my sa týmto telom živíme, zjednocujeme sa s ním, stávame sa jedným telom Krista“ (*Homilia in Mattheum* 82, 5).

Niceta z Remesiany (+414): „Cirkev je zhromaždením všetkých svätých“ (*De symbolo* 10). Predpokladá sa, že Niceta prevzal v r. 400 vyjadrenie „spoločenstvo svätých“ od Pavlína z Noly (+431) a vložil ho do rímskeho krstného symbolu (por. *DH* 19).

Hieronym (+420) okolo r. 404 dosvedčil živú úctu k Ježišovým jasličkám v Betleheme, por. *Apolo-gia ad libros Rufini* (3, 22).

Augustín (+430): „My nestaviame mučeníkom nijaké chrámy, neustanovujeme nijakých kňazov ani obety, ani bohoslužby, lebo nie oni, ale ich Boh je naším Bohom. Uctievanie ich pamiatku ako pamiatku Božích ľudí, ktorí až do svojej smrti bojovali za pravdu, aby po premožení falošného a vymysleného pohanského náboženstva ostalo zjavným pravé náboženstvo“ (*De civitate Dei* VIII, 27). „Ľudia sa nemôžu zjednotiť v žiadnom náboženstve, pravom či nepravom, ak ich nespájajú nejaké rovnaké viditeľné znamenia alebo sviatosti“ (*Contra Faustum Manichaeum*, 19. kniha).

Historický vývoj úcty

Cirkev nevymyslela, ani direktívne nezaviedla uctievanie ostatkov. Úctu spontánne zaviedli sami veriaci. Cirkev ich aktivitu (ako užitočnú a vieroučne odôvodnenú) pripustila a usmerňovala. Veriaci sa touto úctou povzbudzovali, spomínali na svätca a jeho čnosti a prosili ho o pomoc (vedomie kresťanskej jednoty).

Svätcí boli aj pomocou relikvií správne uctievaní ako tí, ktorí mali dušu i telo. Aj predmety, ktoré boli v blízkosti svätcov, pripomínajú veriacemu samotného svätca a jeho hrdinský život. Toto všetko akosi plasticky oživuje spomienky na svätca.

Ignác Antiochijský (+117) bol roztrhaný divou zverou v Ríme a jeho kosti boli s úctou pozbierané, prenesené do Antiochie a uschované v jednej arche ako veľká vzácnosť.

Začiatkom druhej polovice 2. stor. *Martyrium Polycarpi* dosvedčuje slávenie Eucharistie ku cti mučeníkov, čo znamená ďakovať Bohu, že dal svoju milosť a slávu týmto svätým.

Pápež Euzébius (+311) opísal, ako pohania za čias cisára Diokleciána (vládol v r. 284-305) prenasledovali kresťanov a ich telá hádzali do mora, aby sa im nemohla preukazovať úcta. Kresťania sa snažili za každú cenu získať telá mučeníkov a dôstojne ich uschovať. Krv mučeníkov zachytávali do nádob, šatiek a kalichov a to isté sa dialo aj s rôznymi predmetmi, ktoré svätci počas pozemského života používali; zvlášť sa uchovávali nástroje, ktorými boli martyri usmrtení.

Po ukončení prenasledovania kresťanov (r. 313) začala Cirkev stavať nad hrobmi mučeníkov pevné oltáre, veľké kostoly a slávne baziliky. Stará liturgická prax poukazovala na pôvodný

význam kultu relikvií – oslava Boha a viera v spoločenstvo svätých.

Mocným impulzom na vzrast úcty k relikviám bolo nájdenie Svätého kríža v Jeruzaleme v r. 326, ktoré iniciovala matka cisára Konštantína Veľkého, sv. Helena (+329). V tomto období sa objavil tiež nový fenomén – tzv. prenesenie relikvií svätých (lat. *translatio*).

Kartáginská synoda (r. 419) chránila pravú úctu k relikviám, keď povolila stavať oltáre len tam, kde sú pravé relikvie. Toto pravidlo podporil aj Druhý nicejský koncil (r. 787). O tieto kánony sa opiera tradícia vkladat' do nového oltára relikvie svätých, čo platí aj dnes, por. kán. 1237 *CIC*.

Augustín (+430) už začiatkom 5. stor. upozorňoval, aby veriaci mysleli na to, že obety na hrobch mučeníkov sa prinášajú na oslavu Boha; mučeníkom sa nikdy neklaníme (por. *Contra Faustum* XX, 21; *Boží štát* VIII, 27). Pritom však poukazoval na nutnosť viditeľných znakov v náboženstve (por. *Contra Faustum Manichaeum*, 19. kniha).

Neskôr, najmä na prelome staroveku a stredoveku, správny význam úcty zatienila ľudová zbožnosť a mylné chápanie. Vzrastajúca potreba relikvií pre nové kostoly a kláštory sa od 8. stor. stala živnou pôdou na podvodné obchodovanie. Zbieranie relikvií (často nepravých) sa stalo akýmsi koníčkom bohatých ľudí. Proti zneužívaniu relikvií sa Cirkev rozhodne postavila (por. Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215). V tomto období, trvajúcim niekoľko storočí, pravosť relikvií nezávisela od kritického posudku teológov. Ich pravosť sa odvodzovala od dôveryhodnosti donátora, od veľkosti spoločenstva, ktoré si relikviu ctilo a od miesta pôvodu. Najčastejšie to boli dary byzantských cisárov a neskôr aj rímskych pápežov.

Na Štvrtom lateránskom koncile v r. 1215 bolo nariadené (por. konštit. 62, *DH* 818), aby staré relikvie neboli vystavované mimo (liturgických) relikviárov, a to ani z komerčných dôvodov. A nové relikvie nikto nemohol verejne uctievať skôr, ako ich uctievanie schválil rímsky biskup. Koncilovní otcovia poukázali na vekovitú nábožensko-právnu prax: Od r. 300 pred Kr. platilo (tzv. *Lex ogulnia*), že zaviesť nový kult mohol len najvyšší pontifik (pontifex maximus).

Svätý francúzsky kráľ Ľudovít IX. (+1270) priviezol z Carihradu v r. 1239-1241 najväčšiu zbierku relikvií a uložil ich v kráľovskom paláci, v samostatnej kaplnke. Kvôli tomu začali volať Paríž „Novým Jeruzalemom“ (Jerzy Pysiak). Zdá sa, že práve v tomto období vyvrcholila najväčšia snaha vlastniť ostatky. Ostatky sa pokladali za mocnú nadprirodzenú ochranu; preto významné osobnosti – vladári, opáti a biskupi, bohatí ľudia – obetovali veľké sumy na získanie pravých relikvií.

Na Tridentskom koncile (1545-1563) bolo potvrdené, že možno uctievať telá svätých mučeníkov a iných, ktorí boli živými údmi samého Krista a chrámami Ducha Svätého (por. *1 Kor* 3, 16; *2 Kor* 6, 16; *DH* 1821-1825), veď raz budú vzkriesení a oslávení pre večný život. Pán Boh prostredníctvom nich stále preukazuje ľuďom mnohé dobrodenia.

V 20. stor. (r. 1950) istým dôvodom vyhlásiť dogmu o telesnom nanebovzatí Panny Márie (konštit. *Munificentissimus Deus*, *DH* 3903) bola aj snaha Cirkvi poukázať na veľkú hodnotu ľudského tela (por. *Gn* 2, 7; *Gal* 4, 4) a tela ženy zvlášť. Hodnota ľudského tela bola totiž tak veľmi znevažovaná (koncentračné tábory, obchod s bielym mäsom, priekupníctvo s ľudskými orgánmi a i.), ako nikdy predtým.

Cirkev nikdy neučila, že daný svätec je prítomný v každom svojom ostatku. Také zmýšľanie bolo ovocím komerčného preháňania. Ani neučila, že relikvie posväcujú tak, ako sviatosti a nahrádzajú ich. Relikvia je len pamiatkou a pripomienkou svätca (tzv. vonkajšia milosť).

Rozumová úvaha

Hmat je viac-menej najzákladnejší ľudský zmysel. Úcta k relikviám veľmi úzko súvisí a rastie zo psycho-somatickej potreby človeka po dotyku. Najmodernejšie výskumy – odbor haptika (z gr. *haptein* - dotýkať sa) ako neverbálna, dotyková komunikácia – odobrujú prax dobrých rodičov a pedagógov správne sa dotýkať ľudí (t.j. vhodne, čisto, láskavo) – najmä detí, dokonca v prenatálnom veku; ide o aktívne hmatové vnímanie (Lise Eliot, Ivana Krekáňová, Marián Košč). Ruky sú kontaktným orgánom tela a často sa považujú za „druhé oči“ človeka (Monika Koncošová).

Najmä pri starších relikviách nie je vždy možné s historickou presnosťou a nepochybne doložiť ich materiálnu autentickosť. Prítom v podstate ide o to, že úcta relikvií sa viaže na nejakú pravdu viery, na nejaké tajomstvo zo života svätých, na nejakú udalosť z dejín Cirkvi a je často prejavom ľudovej nábožnosti (Cyril Vasil'). Katolícka ľudová múdrosť má schopnosť životnej syntézy a tvorby istého teologického posolstva (por. *KKC* 1676).

Náboženský kult, ktorý sa dáva relikviám svätých (ako aj obrazom) nie je absolútny, ale relatívny, pretože nie je nasmerovaný k samotnej relikvii (resp. obrazu), ale k osobe svätca alebo mučeníka, ktorému patrí. Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že možno pestovať vzťah k ostatkom, ak vedie k dôvere v Bohu a vo svätých, lebo inak by mohol byť nedovolenou poverou (por. *Theologická summa* II-2., 96, 4).

Relikvia sama o sebe nemá nejakú posvätnú silu, ani nemôže spôsobiť nejaký zázrak (Božie znamenie). Každá relikvia, podľa graciológie (náuka o milosti), patrí do širokej skupiny tzv. vonkajších milostí Vykupiteľa.

Magistérium

Dogma: „Svätých treba uctievať a vzývať.“

Por. *Sk* 8, 2; *Hebr* 13, 7; Tridentský koncil, r. 1564, *DH* 1867; konštit. *Lumen gentium* 50-51; *KKC* 957, 1475, 1674.

Výraz „treba“ sa rozumie relatívne, nie absolútne. Boh chce zachrániť ľudí svojou milosťou, ktorú sprostredkujú svätí.

Súčasnú náuku Cirkvi o relikviách zhrnul pápež Benedikt XVI. (dňa 18.8.2005, Kolín nad Rýnom): „Relikvie poukazujú na Boha samotného: je to totiž on, kto silou svojej milosti dáva krehkým bytostiam odvalu, aby o ňom svedčili pred svetom. Keď nás Cirkev povzbudzuje k úcte voči telesným ostatkom mučeníkov a svätých, nezabúda, že v skutočnosti ide síce len o úbohé ľudské kosti, ale že sú to kosti osobností, ktoré navštívila všetko presahujúca Božia moc. Relikvie svätých sú stopami onej neviditeľnej, ale reálnej prítomnosti, ktorá osvecuje temnoty sveta a ukazuje Nebeské kráľovstvo, ktoré je v našom vnútri. Relikvie volajú s nami a za nás: „Maranatha!“, „Príď, Pane Ježišu!“

Istá náuka: „Relikvie sa uctievajú preto, lebo sú to vzácne pamiatky, ktoré zostali po Kristovi Pánovi alebo po svätých.“

Por. *1 Kor* 3, 16; 6, 15; 6, 19-20; *2 Kor* 6, 16; Kartáginská synoda (r. 419, kán. 83); Druhý nicejský koncil (r. 787; kán. 7); Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 818; Tridentský koncil, r. 1563, *DH* 1821-1825; *KKC* 1674.

Boh neraz vyznačil relikvie aj zázrakmi. Úcta relikvií nesúvisí s otázkou, ako sa pri parúzii uskutoční vzkriesenie mŕtvych.

Istá náuka: „Uctievaním svätým sa zvyšuje zvelebovanie Boha.“

Por. *Zjv* 5, 11n; *1 Jn* 1, 3; *Mt* 5, 16; konštit. *Lumen gentium* 51; *KKC* 971, 2132.

Keď sa relikvie svätých vystavujú k verejnému uctievaniu, správny kult sa vždy vzťahuje na Boha, ktorý je obdivuhodný vo svojich svätých. Správna úcta k svätým obohacuje kult vzdávaný Bohu. Pravá úcta k svätým nespočíva v množstve vonkajších úkonov, ale skôr v činorodej láske.

Istá náuka: „Spojenie putujúcich veriacich so zosnulými sa vôbec neprerušuje, ba posilňuje.“

Por. *Ef* 4, 16; *2 Kor* 5, 8-9; konštit. *Lumen gentium* 49; *KKC* 958, 962.

Spoločenstvo putujúcich (žijúcich na tejto zemi) veriacich a zosnulých veriacich (oslávení v nebi; trpiaci v očistci) spočíva na Božej láske a na láske svätých.

Relatívne relikvie – ostatky po vtelenom Božom Synovi

Stredovekí teológovia (františkánska a dominikánska škola) riešili spornú otázku, či krv, ktorú Ježiš vylial na kríži, zostala počas tridua mortis s ním hypostaticky spojená. Pápež Pius II. (1458-1464) r. 1464 pozastavil riešenie tejto otázky.

Po Tridentskom koncile odborníci vyriešili otázku podľa zásady: **To, čo si podržalo oslávené telo Pána Ježiša z pozemského života, to bolo s božstvom spojené.** Teda nič, čo fyzicky

ostalo na zemi po vtelenom Božom Synovi, nie je božské. Ani žiadna relikvia (nakoľko nebola hypostaticky spojená s Ježišom) si nezaslúži božskú (absolútnu) úctu, iba úctu náboženskú (relatívnu).

Preto možným pozostatkom (relikviám) Kristovej krvi (alebo niečomu inému) patrí len relatívna úcta, taká – aká patrí aj Svätému krížu.

Stopy tajomstva Kristovho vtelenia

Viacere predmety sú hmatateľnými stopami tajomstva Kristovho vtelenia. Moderná veda potvrdzuje pravosť viacerých relikvií, ktoré si kresťania ctia mnohé stáročia.

Najznámejšie Kristove relikvie sú: tunika z Argenteuil, šatka z Ovieda, závoj z Manopella, Kristov kríž, Kristova trňová koruna, a najmä Turínske plátno (Grzegorz Górny, Gérard Lucotte, Barrie Schwartz).

Turínske plátno (tal. La Santa Sindone – svätý rubáš, pohrebné rúcho) je významná kresťanská relikvia. Od r. 1578 sa uchováva v Turíne. Ide o ľanovú plachtu, na ktorej je nevysvetliteľným spôsobom odtlačené telo ukrižovaného Ježiša (viac ako 90 % istota). Jozef z Arimatey a Nikodém zabalili mŕtveho Ježiša do tohto plátna, keď ho snali z kríža.

Obraz na plátne je dvojaký – obojstranný odtlačok tela a viaceré krvavé škvrny. Krvavé škvrny prezrádzajú, že telo bolo zavinené do plátna do 150 minút po smrti a neležalo v ňom dlhšie ako 40 hodín (neexistujú známky rozkladu). Krvavé škvrny sú neporušené, majú stále ostré okraje, čo dokazuje, že telo nebolo z plátna vyložené mechanicky. Obojstranný odtlačok na plátne (spredú i zozadu) zobrazuje celé telo (i tvár) mŕtveho muža (asi 178 cm, 80 kg) s ranami – po bičovaní, trnimkorunovaní a križovaní. Charakteristika a umiestnenie rán zodpovedá opisom z evanjelií. Na plátne sa nachádzajú stopy aloe, myrhy a voňavých látok.

V r. 1998 odborníci potvrdili, že na plátno – z vnútornej strany – sa odtlačili nápisy zvitkov, ktoré boli priložené k mŕtvole a voľným okom sú neviditeľné. Podľa historikov ide o identifikačné nápisy, ktoré museli byť priložené k mŕtvolám, ktoré mali byť uložené do spoločného hrobu, aby ich bolo možné „po roku očisťovania“ preniesť do hrobu k predkom. Len zásluhou Jozefa z Arimatey bol Ježiš pochovaný do neverejného nového hrobu.

Posledné analýzy kladú vznik plátna medzi 1. tisícročie pr. Kr. a 7. stor. po Kr. Autenticitu plátna potvrdzuje viacero verifikovateľných indícií, najmä:

1. Spôsob tkania. Plátno je utkané z ľanovej priadze dobrej kvality. Použitý je jedličkový steh „tri na jeden“. Tak sa tkalo plátno krosnami v dávnych časoch v Sýrii a bolo veľmi drahé.
2. Prítomnosť peľu. Vlákná plátna obsahujú množstvo stôp po indickej bavlně (táto bavlna sa používala na Blízkom východe, a nepoznali ju v stredovekej Európe) a peľové zrnká (48 druhov) rastlín, zväčša blízkovýchodných.
3. Odtlačok mince z r. 29 v pravej očnej jamke. Pilát dal raziť tieto mince v r. 29-32 po Kr. Židia mali v 1. stor. zvyk klásť zosnulým na oči mince.
4. Vytvorenie obrazu. Odtlačok tela – zožltnutie plátna – zasiahlo iba tenkú vrstvu látky, asi 180 až 600 nanometrov (nanometer je milióntina z milimetra), presne zodpovedá anatómii tela a nemá čisté demarkančné línie. Pripomína fotografický negatív. Obsahuje aj trojrozmerné údaje, podľa ktorých bolo možné zrekonštruovať tvár s detailami, ktoré bežná fotka nemôže zachytiť (kvapky krvi na fúzoch, rozmazaná krv na pravom líci, odtlačok mincí v očných jamkách). Obraz tela sa vytvoril až po vzniku krvných škvŕn, pretože pod týmito škvŕnami sa nenachádza. Okrem toho, zadná časť obrazu nie je ovplyvnená váhou ležiaceho tela.

Teórii o Turínskom plátne je veľa. Otázka pravosti plátna, ktoré je 4,36 m dlhé a 1,1 m široké a váži 2,5 kg, rozdelila ľudí i odborníkov na dva tábory.

Skúmanie plátna uhlíkovou metódou v r. 1988 bolo tendenčne zmanipulované (Pina Baglioni, Anna Benvenuti). Skúmanie robili tri laboratória v Oxforde, Zürichu a Tucsone rádiouhlíkovou metódou C-14. Podľa neho plátno pochádza z rokov 1260-1390, a teda Kristus – žijúci na prelome letopočtov – do neho nemohol byť zabalený. Vraj Turínske plátno namaľoval (ojedinelou technikou) Leonardo da Vinci (+1519), čo väčšina odborníkov rozhodne popiera. Iní vedci v r. 2005 uznali, že testované vzorky boli odstrihnuté z ľavej-dolnej časti, ktorá bola v stredoveku dotkáva-

ná; vlastná textília je oveľa staršia.

Sindonológia je veda, ktorá skúma plátno a dokazuje, že je (na 99 %) pravé (podľa veku a ako posmrtné rúcho).

Význam a moc relikvie

Relikvia je podľa graciológie tzv. vonkajšia milosť Vykupiteľa. Relikvia sama o sebe nekoná (nemá tzv. duchovnú informáciu) a nemá ani nejakú posvätnú moc (por. Tridentský koncil, r. 1564, *DH* 1823). Vonkajšia milosť Vykupiteľa je všetko to, čo je vnímateľné zmyslami a privádza myseľ človeka k duchovným veciam (napr. osoba v rehoľnom odevu, kostol so svojimi charakteristickými znakmi, Pánov kríž, náboženský obraz, socha, relikvia...).

Základom náuky o vonkajšej milosti Krista – Vykupiteľa je samotné vtelenie Božieho Syna a tiež ustanovenie sviatostí. Aj vtelenie Božieho Syna bolo pre zmysly ľudí. Aj sviatosti, ako „viditeľné znaky založené Kristom, ktoré sprostredkujú neviditeľnú milosť“, vplyvajú na zmysly ľudí, aby (neviditeľnou duchovnou mocou) priviedli ľudstvo ku svätosti – k Pánu Bohu.

Relikvie – okrem pozitívneho duchovného vplyvu na zmysly človeka – ďalej prehlbujú spoločnosť veriacich osôb (dulia) a aktivujú orodovanie svätých.

Triedy (kvalita, hodnota) relikvií

Kvôli širokej rôznosti sú ostatky delené na tri triedy. Najvzácnejšou relikviou je telo svätca (alebo časť z neho); to je relikvia 1. triedy. Potom nasleduje odev, resp. iné veci, ktoré svätec priamo používal; to sú relikvie 2. triedy. Napokon, ako najmenej vzácne a najviac rozšírené, sú relikvie 3. triedy; to sú kúsky látky či iné veci (napr. obrázok), ktoré boli nejaký čas priložené na relikviu 1. resp. 2. triedy, t.j. relikvie na základe dotyku (per contactum).

Práve relikvie per contactum (ktorých môžu byť stovky) spôsobujú isté nedorozumenia a umožňujú kritikom smiať sa z úcty veriacich; napr. že Cirkev uznáva štyri kopie, ktorými bol prebodnutý Kristov bok (keď v skutočnosti bola len jedna).

Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii, vydané Kongregáciou pre Boží kult a disciplínu sviatostí v r. 2001, legitimizuje úctu relikvií a zdôrazňuje, že treba dávať pastoračné pokyny, aby sa propagoval pravý zmysel kultu relikvií: „Rozličné úkony ľudovej úcty k relikviám sa majú robiť s veľkou dôstojnosťou a v atmosfére autentickej viery. Medzi hlavné vyjadrenia ľudovej zbožnosti možno spomenúť ich bozkávanie, osvetlenie, ozdobenie kvetmi, žehnanie nimi, ich nosenie v procesii, ako aj k chorým, aby sa posilnili a umocnili svoje prosby za uzdravenie“ (čl. 236 – 237).

Cirkev vždy pripisovala vonkajším milostiam Vykupiteľa dôležité miesto. Stále dohliada a rozvíja krásu sakrálnych stavieb, obrazov, sôch, malieb, hudby... Pri relikviách sa stará o ich pravosť. Kult relikvií je rozšírený hlavne v Katolíckej a Pravoslávnej cirkvi.

Nové nebo a nová zem

Na konci časov sa naplní Božie kráľovstvo. Po všeobecnom súde budú spravodliví naveky kralovať s Kristom v oslávenom tele i duši a celý vesmír bude obnovený. Túto obnovu ľudstva i sveta nazýva *Sväté písmo* „nové nebo a nová zem“ alebo „večnosť“.

Sväté písmo

Nové nebo a nová zem

Iz 66, 22: „Ako budú trvalými predo mnou nové nebesá a nová zem, ktoré stvorím – hovorí Pán – tak bude trvalé vaše potomstvo a vaše meno.“ Por. *Iz* 65, 17.

2 Pt 3, 13: „Podľa jeho (Pánovho) prísľubu očakávame nové nebo a novú zem, na ktorých prebýva spravodlivosť.“ Por. *Zjv* 21, 1; 21, 4.

Hebr 13, 14: „Tu nemáme trvalé mesto, ale hľadáme budúce.“

Rim 8, 19-22: „Veď stvorenie túžobne očakáva, že sa zjavia Boží synovia..., že aj samo stvorenie bude vyslobodené z otroctva skazy. Veď vieme, že celé stvorenie spoločne vzdychá a zvíja sa v pôrodných bolestiach až doteraz. A nielen ono, ale aj my sami, čo máme prvotiny Ducha, aj my vo svojom vnútri vzdycháme a očakávame adoptívne synovstvo, vykúpenie svojho tela.“

Večnosť – veky vekov

Zjv 11, 15: „V nebi zazneli mohutné hlasy a volali: Kráľovstvo tohto sveta sa stalo kráľovstvom nášho Pána a jeho Pomazaného a bude kraľovať na veky vekov.“ Por. *Lk 1, 32-33; Bar 5, 4; Ž 103, 17; Ž 139, 24.*

Jn 4, 14: „Kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude žízniť naveky. A voda, ktorú mu dám, stane sa v ňom prameňom vody prúdajúcej do večného života.“

Jn 6, 51: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.“ Por. *Jn 8, 51-52; Jn 11, 25-27.*

1 Jn 2, 17: „A svet sa pominie, aj jeho žiadostivosť. Kto však plní Božiu vôľu, ostáva naveky.“

Hebr 12, 22-24: „Vy ste sa priblížili k vrchu Sion a k mestu živého Boha, k nebeskému Jeruzalemu, k myriádám anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu a k spoločenstvu prvorođených, ktorí sú zapísaní v nebi, k Bohu, sudcovi všetkých, k duchom spravodlivých, ktorí už dosiahli dokonalosť, k Ježišovi, prostredníkovi novej zmluvy, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova.“

Zjv 22, 5: „Noci už nebude a nebudú potrebovať svetlo lampy ani svetlo slnka, lebo im bude žiariť Pán, Boh, a budú kraľovať na veky vekov.“

Večnosť prináleží len Bohu, ten však – vo svojej veľkodušnosti – dáva na nej účasť aj svojim verným. Obdivuhodná účasť stvorení (anjelov a ľudí) na Božej večnosti sa špeciálne volá „večnosť“ – prebývanie, ktoré má začiatok a nemá koniec.

Tradícia

V ranej kresťanskej eschatológii dominovali štyri momenty (por. *Hermasov Pastor; Visio III.*, 8, 9; apokalyptické dielo z r. 90-140):

1. Parúzia.

2. Všeobecný súd.

3. Vzkriesenie tiel.

4. Katastrofálna premena sveta: „Tento svet zanikne v krvi a ohni“ (*Pastor; Visio IV.*, 3, 3).

Didaché (o. r. 100): „Lebo tvoja je moc i sláva naveky“ (8, 2).

Ignác Antiochijský (+117): „(Eucharistia je) liekom nesmrteľnosti, protilátkou, aby sme nezomreli, ale žili večne v Ježišovi Kristovi“ (*List Efezanom 20, 2*).

Épistolé Barnába (po r. 135): „Keď príde jeho Syn, zmetie moc nepriateľa, odsúdi hriešnikov, premení slnko, mesiac i hviezdy. Vtedy, siedmeho dňa, bude pekne odpočívať“ (XV, 5).

Bazil Veľký (+379): „Tento deň (nedeľa) je akýmsi spôsobom obrazom budúcej večnosti..., ôsmy deň..., večný deň bez večera a bez zajtraška, vek bez konca, ktorý nikdy nezostarne“ (*De Spiritu Sancto 27, 66*). Tak Bazil odôvodňoval státie veriaticich pri svätej omši.

Cyril Jeruzalemský (+386): „Až to je pravý a skutočný život, keď otec vlieva prostredníctvom syna na všetkých svoje dary. Z jeho milosrdenstva sme aj my ľudia dostali nepominuteľný prísľub večného života“ (*Catecheses illuminandorum 18, 29*).

Ján Zlatoústý (+407): „Nebeské mocnosti sa zachvejú, a veľmi správne, keď uvidia taký veľký prevrat. Ak sa hviezdy tak divili vtedy, keď boli stvorené („keď vznikli hviezdy, všetci anjeli ma hlasne chválili“ – por. *Jób 38, 7*), tak či sa nebudú diviť oveľa viac, keď uvidia, že všetko sa premieňa, že ich spoloční otroci vydávajú účty, že celý svet stojí pred strašným tribunálom (por. *Rim 14, 10*), že všetci od Adama až po jeho príchod si uvedomia všetky svoje skutky?“ (*Homilia in Mattheum 76, 3*).

Augustín (+430): „Završením všetkých našich činov je láska. Tam je cieľ: kvôli nemu bežíme; k nemu bežíme; keď ho dosiahneme, nájdeme odpočinok“ (*Tractatus in Epistulam Joannis ad Parthos* 10, 4).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristovým príchodom bude obnovený celý svet, por. *Theologická summa* IV., 73, 2. Odôvodnil to tak, že svet bol stvorený ako priestor pre ľudí, a preto si „obnova (vzkriesenie) ľudí“ vyžiada aj obnovu sveta, por. *Theologická summa* IV., 74, 1.

Pán Ježiš je začiatok a koniec celého vesmíru. Materiálny vesmír sa tvoril miliardy rokov, keď sa objavil vo svete duch – v človekovi. Neskôr do tohto sveta viditeľne vkročil Boh – v Ježišovi. Keď ľudia žijú podľa evanjelia, vtedy majú možnosť opravdivo rozvíjať svoj život a privádzať ho k zrelosti. Bez Ježiša nemožno ovládnuť samého seba a svoj sklon k hriechu. Kristov vplyv sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrze Krista všetko kráča k završeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955).

„Večnosť“ však nie je nekonečne dlhý rad časových úsekov, ale je to spôsob v čase usku-
točnenej duchovnosti a slobody (Karl Rahner, +1984).

Eucharistické prepodstatnenie (pri premenení chleba a vína na telo a krv Krista) už vkladá do stvorenia princíp radikálnej zmeny vnesený do vnútra bytia. Bytie je povolane k takej zmene, aby Boh bol „všetko vo všetkom“ (por. *1 Kor* 15, 28; *Sacramentum caritatis* 11).

Magistérium

Materiálna dogma: „Existuje večný život.“

Por. *Iz* 66, 22; *Jn* 6, 51; najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76.

„Večný“ v plnom zmysle slova je len Boh. „Večný“ život stvorení je „večítý“. Večnosť však nie je len časová miera, je to „vykúpenie“ stvorenia z ohraničenia času. **Večný život je stav** (situácia), v ktorom je Boh všetko vo všetkých (por. *1 Kor* 15, 28; *KKC* 1326). Večný život znamená ponoriť sa do oceánu nekonečnej lásky, v ktorom čas už viac neexistuje (enc. *Spe salvi* 12).

Otázka spravodlivosti predstavuje podstatný (najsilnejší) argument v prospech viery vo večný život. Len potreba individuálneho uspokojenia, ktoré v tomto živote chýba a očakávaná nesmrteľná láska – to sú motívy viery pre večnosť (enc. *SS* 43).

Istá náuka: „Prítomný svet bude na konci sveta nanovo usporiadaný.“

Por. *Iz* 66, 22; *2 Pt* 3, 13; *KKC* 1042.

Vtedy, keď bude v Kristovi spolu s ľudským pokolením dokonale obnovený celý svet, aj Cirkev bude završená v nebeskej sláve (por. konštit. *Lumen gentium* 48).

Spôsob pretvorenia sveta, „ako?“, nie je známy. Nepochybné je, že Boh pripravuje nový príbytok a novú zem, na ktorej prebýva spravodlivosť a ktorej blaženosť prekoná všetky túžby, čo vznikajú v ľudskom srdci (por. konštit. *Gaudium et spes* 39).

Dejiny spásy

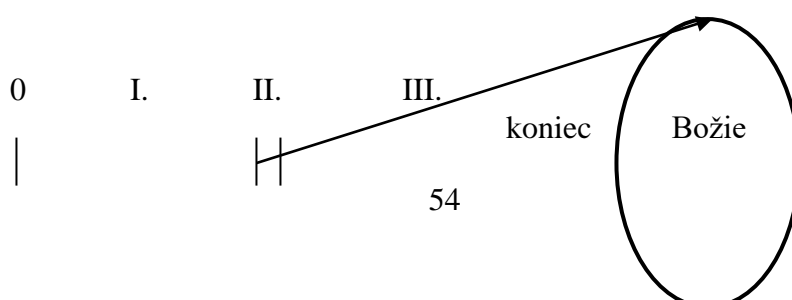
Dejiny spásy majú podľa Gregora Naziánskeho (+390) tri etapy:

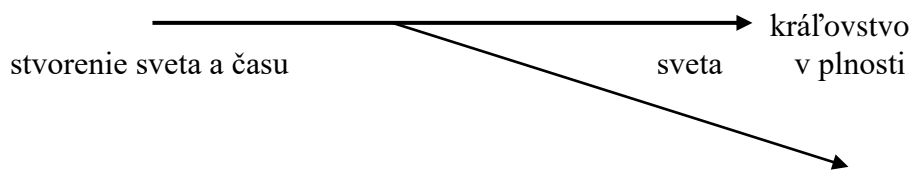
I. – prvá etapa; pred Kristom;

II. – druhá etapa; účinkovanie Božieho Syna v tele na zemi;

III. – tretia etapa; po Kristovi, obdobie Ducha Svätého, čas rastu Božieho kráľovstva, čas Cirkvi.

Dejiny spásy začínajú stvorením sveta a končia Kristovou parúziou (por. *KKC* 760). Parúziou začne „nové nebo a nová zem“ – „večnosť“, bude to plnosť Božieho kráľovstva.

Prvotným hriechom v raji bola „postavená“ trojnásobná hradba, ktorá oddeľovala ľudí od Boha. K „hradbe“ prirodzenosti sa pridali aj hriech aj smrť. Vykupiteľ všetky tri hradby odstránil; hradbu prirodzenosti zdolal vtelením, hradbu hriechu vykúpením na kríži, hradbu smrti zmŕtvychvstaním (Raniero Cantalamessa).

Parúzialna zmena – nepreniknuteľné tajomstvo

Vonkajšie a viditeľné stránky „večnosti“ ostávajú tajomstvom. Priamy materiálny súvis medzi civilizáciou a Božím kráľovstvom nejestvuje. Ak jestvuje nejaká súvislosť, je to len súvislosť lásky, s ktorou sa budoval pozemský život (Ján Chryzostom Korec, +2015). Očakávaná záchrana sveta, „nové nebo a nová zem“, vyjde z radikálne nového Božieho úkonu. Kontinuita prítomného a budúceho sveta teda nie je daná štruktúrou tohto sveta, ona bude mať dôvod v Bohu (Jozef Dolista). Radikálna zmena, novosť, bude spočívať oveľa hlbšie, nielen na povrchu.

Podstatou zmeny bude trvalé prebývanie spravodlivosti a svätosti. Podľa jedných proces parúzialnej zmeny prebieha predovšetkým v duši Cirkvi: kult, morálka a sviatosť. Toto je príliš subjektívizujúce stanovisko. Podľa druhých to je úkaz objektívny, fyzický, kozmický a historický, sprevádzaný Kristovým triumfom. Obe stanoviská treba zjednotiť v personalistickom duchu. Ak sa konečná parúzia Krista uskutoční v človeku, ľudská prirodzenosť úplne preniknutá Kristom ovplyvní celý vonkajší svet (Česlav Stanislav Bartnik).

Nový Jeruzalem

Obrazom nového sveta (por. Zjv 21), v ktorom bude prebývať večná blaženosť z dokonalej harmónie medzi Stvoriteľom a stvorením (por. KKC 1044), je Nový Jeruzalem, a to z dvoch dôvodov:

- 1) Pre antického človeka bolo mesto vyjadrením toho najušľachtilejšieho, čo poznal. Opevnené mesto znamenalo bezpečie, ochranu, bohatstvo, rozmanitú činnosť, krásu, vzdelávanie, zábavu, zákon – to všetko bol obraz usporiadaného života a záruka šťastia.
- 2) Jeruzalem sa stal za vlády kráľa Dávida hlavným mestom Izraela. Izrael bol Boží národ, preto bol Jeruzalem svätým a najdôležitejším mestom sveta. V ňom bol jediný chrám zasvätený pravému Bohu. V plnosti času sa však spreneveril svojmu poslaniu spravodlivosti a vernosti. Starý Jeruzalem stratil dôvod svojej existencie. Preto príde znovuposvätený – Nový Jeruzalem.

Ježiš Kristus – Pán časov

Pri tragických a zlých chvíľach sa objaví otázka, kam svet smeruje a kto mu naozaj vládne. Katolícka cirkev si je istá, že Pánom časov (všetkého) je Kristus Pán. Panstvo Krista, pravého Boha a človeka, nad časom je štvornásobne odôvodnené.

Sväté písmo

Zjavenie sa začína i končí časovým údajom: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ a „Áno, prídem čoskoro“ (Gn 1, 1; Zjv 22, 20). Písmo chápe Boha časovo, chápe ho v jeho zásahoch na zemi, ktoré pretvárajú dejiny sveta na sväté dejiny. Zjavenie nepredstavuje Boha abstraktne, ako o Bohu zmýšľali napríklad grécki filozofi Platón (+347 pr. Kr.) alebo Aristoteles (+322 pr. Kr.).

1 Tim 1, 17: „Kráľovi vekov, nesmrteľnému, neviditeľnému, jedinému Bohu česť a sláva na veky vekov. Amen.“ Por. Dan 7, 13-14.

Ježiš Kristus a stvorenie

Akt stvorenia znamená absolútny začiatok všetkého. Počínajúc ním (nie pred ním alebo mimo neho) každé trvanie patrí do poriadku stvorených vecí (nič, okrem Stvoriteľa, nebolo predtým).

Pán Boh stvoril (a neustále tvorí) svet svojím Slovom – Ježišom Kristom. Boh skrze Krista a pre Krista stvoril celý svet – a aj čas – ako jeho súčasť (por. exhort. *Verbum Domini* 8 a 9).

Jn 1, 1-3: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.“

Ježiš Kristus a vtelenie

Ježišovo vtelenie predstavuje ešte väčší zásah do sveta ako samo stvorenie: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy“ (*Gal 4, 4*). Plnosť času sa stotožňuje s tajomstvom vtelenia Slova (*Jn 1, 14*).

Teologický termín „vtelenie“ má základ u Jána apoštola: „Slovo sa telom stalo“ (*Jn 1, 14*). Biblicky je však vyjadrené aj inak: poslanie (*Jn 8, 16; Gal 4, 4*), zostúpenie z neba (*Jn 3, 13*), príchod na svet (*Jn 16, 28*), zrieknutie sa seba, uponíženie sa (*Flp 2, 7-8*), zjavenie sa (*1 Tim 3, 16*).

Skutočnosť, že večné Slovo prijalo postavenie stvorenia, dalo udalostiam v Palestíne pred dvetisíc rokmi jedinečnú kozmickú hodnotu. Vďaka Slovu, ktoré obnovuje poriadok sveta, sa „stáva“ stvorenie „kozmosom“, to jest usporiadaným vesmírom.

Ježiš Kristus a vykúpenie

Obnova poriadku sveta sa špeciálne nazýva vykúpenie. Boh Otec si predsavzal v Kristovi ako v hlave zjednotiť všetko, čo je na nebi, aj čo je na zemi (por. *Ef 1, 10; Jn 12, 32*). Kristus je jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi (*1 Tim 2, 5; Sk 4, 12*).

Aktuálna prítomnosť ducha Kristovho, Ducha Svätého, ktorý neustále pôsobí v Cirkvi – či už sviatostne, predovšetkým cez birmovanie (por. *Sk 8, 14-17*) alebo pomocou mnohých chariziem (por. *1 Kor 12, 1-11*) – prezrádza, že Kristus stále buduje Božie kráľovstvo v priebehu dejín. Por. aj *Gal 4, 6; Rim 8, 9-11*.

Tretia etapa dejín spásy trvá už 2000 rokov. Božie kráľovstvo rastie ako horčičné zrnko, až raz pokryje svojimi vetvami celé ľudstvo (por. *Mt 13, 31-32*). Konečná obnova sveta je takto neodvolateľne stanovená a určitým spôsobom sa teraz anticipuje.

Ježiš Kristus a parúzia

Cirkev upiera svoj zrak do budúcnosti a očakáva druhý slávny Kristov príchod na konci čias (*Zjv 22, 17*).

Rim 8, 22-24: „Ved' vieme, že celé stvorenie spoločne vzdychá a zvíja sa v pôrodných bolestiach až doteraz. A nielen ono, ale aj my sami, čo máme prvotiny Ducha, aj my vo svojom vnútri vzdycháme a očakávame adoptívne synovstvo, vykúpenie svojho tela. Lebo v nádeji sme spasení.“

Por. *Ef 1, 20-22; Rim 14, 9; Dan 7, 13-14; Iz 52, 6; Joel 2, 1*.

Mk 13, 31-33: „Nebo a zem sa pomínú, ale moje slová sa nepomínú. Ale o tom dni a o tej hodine nevie nik, ani anjeli v nebi, ani Syn, iba Otec. Majte sa na pozore, bdejte, lebo neviete, kedy príde ten čas.“ Por. *Mt 25, 31-32; 1 Sol 5, 1; 1 Tim 6, 14-16; Zjv 11, 18*.

Kristovým triumfálnym príchodom bude Božie kráľovstvo celkom dokončené „s mocou a veľkou slávou“ (*Lk 21, 27*). To bude Ježišova „posledná hodina“, ktorú teraz anticipuje v Eucharistii, v ktorej stále „prichádza“.

Dôsledok Kristovho vplyvu – panstvo a vláda

Boh postupne vkladá svoje stvorenia do časopriestoru (akt stvorenia stále trvá), ktorý prijíma konkrétneho človeka (ľudí). Čas je mierou „tohto“ zemského trvania. Najprv bolo kozmické trvanie, ktoré pripravilo príchod človeka. Potom začalo historické trvanie, ktorému udávajú rytmus pokolenia, v ktorých ľudstvo kráča k svojmu cieľu.

Ex 3, 13-14: „Mojžiš povedal Bohu: Ja pôjdem k Izraelitom a poviem im: Boh vašich otcov ma poslal k vám. Oni sa budú pýtať: Aké je jeho meno? A čo im odpoviem? Boh povedal Mojžišovi: Ja som, ktorý som! - a dodal: Toto povieš Izraelitom: Ja-som ma poslal k vám!“ Exegéza: Pravý Boh má aj nemá meno: JHWH – Jahve je „Existencia“, je „Ten, ktorý je“. Zároveň nemá meno, lebo nepatrí do radu „bohov“, aby ho bolo treba odlíšiť (Jozef Ratzinger).

Zjv 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci.“ Por. Zjv 10, 5-6; 21, 6; 22, 13; Ef 1, 3-10.

Čas teda – ako Božie dielo – slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a v ktorých hrá kľúčovú úlohu Boh, Ježiš Kristus, a to: - ako Stvoriteľ, - ako Vtelený, - ako (permanentný) Vykupiteľ, - ako Završiteľ. Kvôli tejto podstatnej a rozvrstvenej úlohe je Kristus par excellence pánom času.

Sväté písmo úspešne spája ideu Božej transcencie s istotou, že Boh robí zásahy do dejín a je jediným pánom času. Zjavenie odolalo dvojakému pokušeniu: zbožstviť čas (gr. boh Chronos), alebo času – vzhľadom na Boha – odoprieť akýkoľvek význam, ako to robí islam.

Tradícia

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96) v *Liste Korintanom* vyznal Krista ako Pána: „Z lásky sa nás ujal Pán; z lásky, ktorú mal k nám, dal Pán Ježiš podľa Božej vôle svoju krv a svoje telo za naše telo a svoju dušu za naše duše“ (*List Korintanom* 49). „Žezlo Božej velebnosti, náš Pán Ježiš Kristus sa neobjavil s pyšnou a honosnou nádherou, hoci by tak mohol, ale v pokore“ (*List Korintanom* 16, 2).

Justín (+165): „Z dreva kríža vládnuci Pán je Kristus Kráľ“ (*Apologia I.*, 41; - *List cisárovi Antóni-ovi Piov*, +161).

Épistolé prós Diogneton (apológia z 2. stor.): „Boh, ktorý poslal svoje Slovo ako Spasiteľa, pošle ho opäť ako sudcu“ (por. VII, 4-6).

Augustín (+430): „Ja, vraví Kristus, keď budem pozdvihnutý od zeme, všetko pritiahnem k sebe... Nepovedal však všetkých, ale všetko, lebo nie všetci chcú uveriť“ (*2 Sol* 3, 2). Teda to nevzťahoval k celku ľudí, ale k plnosti stvorenia; to jest ducha a dušu a telo, aj to, čím chápeme, aj to, čím žijeme, aj to, čím sme viditeľní a hmatateľní“ (*Tractatus in Joannis Evangelium* 52, 11).

Ján Damaský (+750): „Výrazom pravica Otca označujeme Božiu česť a slávu, v ktorej Boží Syn jestvoval pred všetkými vekmi ako Boh jednej podstaty s Otcom; a v nej, keď sa v posledných časoch stal človekom, sedí aj s telom po tom, ako jeho telo bolo skutočne prijaté do tej istej slávy“ (*De fide orthodoxa* 4, 2).

Rozumová úvaha

Tretia etapa dejín spásy trvá 2000 rokov a Božie kráľovstvo rastie ako horčičné zrnko (por. *Mt* 13, 31-32). Konečná obnova sveta („večnosť“) je už neodvolateľne stanovená a určitým spôsobom sa teraz anticipuje.

Celé stvorenie má dôvod i svoj pôvod v Kristovi a v Kristovi, „Pánovi časov“, nachádza svoje nadprirodzené završenie – večný život. **Večný život je stav** (situácia), v ktorom je Boh všetko vo všetkom, por. *I Kor* 15, 28; *KKC* 1326; exhort. *Sacramentum caritatis* 11. Kristus však, ako Boh, ostáva – vzhľadom na toto svoje kozmické i historické konanie vo svete – transcendentný.

Človek žije v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebr. slovo ólam - vek (večnosť, svet), znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

„Večnosť“ nie je nekonečne dlhý rad časových úsekov, ale je to spôsob v čase uskutočnenej duchovnosti a slobody (Karl Rahner, +1984).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že večnosť a čas nie sú miery toho istého druhu (čas je mierou ohraničeného druhu); večnosť a čas sú podstatne odlišné veličiny (por. *Theologická summa* I., 10, 4); večnosť je nekonečné, celé a dokonalé vlastnenie života (por. *Theologická summa* I., 10, 1); večnosť sa vzťahuje len na Boha, lebo len on je „Bytie“, on „Je“ – a tak Boh je „Večnosť“ (por. *Theologická summa* I., 13, 11; 10, 2, 3).

Panstvo Krista, pravého Boha a človeka, nad časom a svetom možno badať v neľahkom putovaní jeho Cirkvi. Kristova „Cirkev napreduje vo svojom putovaní, prenasledovaná svetom a potešovaná Bohom, hlásajúc Pánov kríž a jeho smrť, kým on sám nepríde (por. *I Kor* 11, 26). A sila vzkrieseného Pána ju posilňuje, aby trpezlivosťou a láskou premáhala svoje vnútorné i vonkajšie

trápenia a ťažkosti a aby verne, i keď zatiaľ nedokonale zjavovala svetu jeho tajomstvo, kým sa na konci časov nezjaví v plnom svetle“ (konštit. *Lumen gentium* 8; por. konštit. *Gaudium es spes* 76).

Magistérium

Dogma: „Svet je stvorený na Božiu slávu.“

Por. Ž 33, 1-9; *I Kor* 15, 28; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, konštit. *Dei Filius*, DH 3025.

Jedine trinitárna teológia môže adekvátne vysvetliť subjektívny (Boží vnútorný) dôvod stvorenia sveta: Boh Otec stvoril svet k oslave Syna (por. *Ef* 1, 9-10); skrze Boha Syna bol stvorený svet, aby bol oslávený Otec (por. *I Kor* 15, 24. 28); Boh Duch Svätý je ten, ktorý postupne plní tento plán stvorenia (por. *Jn* 16, 13-15). Duch uvádza svet do pravdy Synovho zjavenia, a tým završuje Otcovo dielo.

Materiálna dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Kol* 1, 18; 3, 1; *Apoštolské vyznanie viery*, DH 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil utrpením (por. *Ef* 1, 22). Ježiš raz a navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne „prihovára“ za ľudstvo a zosiela naň Duchu Svätého (por. *KKC* 667).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Sk* 1, 9; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; *Apoštolské vierovyznanie*, DH 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil utrpením (por. *Ef* 1, 22). Ježiš raz a navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne „prihovára“ za ľudstvo a zosiela naň Duchu Svätého (por. *KKC* 667).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš je pánom všetkého – je Pán časov.“

Por. *Zjv* 1, 8; Ježiš Kristus – Boh, je absolútny Pán všetkého. Človek (i všetko stvorenie) žije v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebrejské slovo „ólam“, ktoré je viacvýznamové (vek, večnosť, svet) znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

Čas je Božie dielo. Čas slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a v ktorých hrá kľúčovú úlohu Ježiš Kristus: - ako Stvoriteľ, - ako Vtelený, - ako (permanentný) Vykupiteľ, - ako Zavŕšiteľ. Kvôli tejto podstatnej a viacnásobne rozvrstvenej úlohe je Kristus par excellence „Pánom času“.

V ňom vznikli a nachádzajú dejiny človeka – i celého stvorenia – nadprirodzené zavŕšenie. Avšak on, ako Boh, ostáva vzhľadom na toto kozmické i historické trvanie transcendentný.

Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje

Eschatologizmus (z gr. eschatos - posledný) je teologický prúd (zrodil sa na prelome 19.-20. stor.), ktorý učí, že Božie kráľovstvo a materiálny svet – čiže náboženský život a bežná ľudská činnosť – si navzájom prekrážajú (napr. Yves Congar, +1995; Jean Daniélou, +1947; Charles Journet, +1975). Eschatologizmus (tzv. pietistická cesta) kladie dôraz na večnosť, napr. *Flp* 3, 20: „Veď naša vlasť je v nebi.“ Por. aj *Lk* 9, 23n; *Hebr* 11, 13n; *Kol* 3, 1 a i.

Inkarnacionizmus (z lat. incarnatio - vtelenie) je široký teologický prúd (zrodil sa už v kresťanskom staroveku), ktorý kladie dôraz na kresťanskú prítomnosť vo svete a na úlohu svet pretvárať (tzv. „časná verzia kresťanstva“), napr. *Mt* 5, 14. 16: „Vy ste svetlo sveta. Mesto postavené na návrší sa nedá ukryť... Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach.“ Por. aj *Jn* 1, 12; *Mt* 13, 33 a i. Časť toho prúdu prechádza do panenteizmu (tzv. procesná teológia).

Oba teologické prúdy predstavujú extrémne postoje kresťanského života. Správny kresťanský život predstavuje rovnováhu oboch (Bohom zjavených) princípov, por. *Flp* 1, 21-24: „Veď pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk. Ale ak žiť v tele znamená pre mňa plodnú prácu, neviem, čo si

vyvoliť. Oboje na mňa dolieha: túžim zomrieť a byť s Kristom, a to by bolo oveľa lepšie, ale zostať v tele je zasa potrebné pre vás.“

Teológovia (Cipriano Vagaggini, +1999; Ľeslav Stanislav Bartnik; Mirosław Kowaczyk) hovoria o rovnováhe a o tzv. chalcedónskom princípe v kresťanskom živote (prítomnosť dvoch prirodzeností v Kristovej osobe). Je isté, že nič neosoží človeku, keby získal aj celý svet, ale seba by zahubil (por. *Lk* 9, 25). Avšak očakávanie blaženej budúcnosti, musí podnecovať k zveľaďovaniu tejto zeme, na ktorej rastie tajomné Kristovo telo – Cirkev. A tak, hoci Božieho kráľovstvo nie je pozemský pokrok, pokrok má tiež význam pre Božie kráľovstvo – a naopak (por. konštit. *Gaudium et spes* 39).

Teológia času – prvotný význam času

Sväté písmo úspešne spája ideu Božej transcencie s istotou, že Boh robí zásahy do dejín a je jediným Pánom času. Preto je čas (história, dejiny sveta) pravou Božou knihou. Kniha Božích znamení je priestor, v ktorom možno nájsť zjavujúceho a konajúceho Boha (por. *DH* 3004). Umenie „čítať“ v tejto knihe (aktuálne, presne, „medzi riadkami“, „zašifrované state“) je úlohou i výsadou múdreho človeka (por. *KKC* 44, 1706). Božie zjavenie čas nezbožšťuje (gr. boh Chronos), ani mu neodopiera význam (ako to robí islam).

Čas – tieň a znaky nádeje

Môže nejaká negatívna skutočnosť (mocnosť zla) zvrátiť fakt, že Kristus je Pán času? Ježiš Kristus je Pánom kozmu i dejinného času, a to napriek zlu a hriechu. Ježiš učil (por. *Sk* 1, 6-7), že zatiaľ nenastala hodina obnovy mesiášskeho Kráľovstva, ktoré prinesie definitívny poriadok. To vysvetľuje aj (nie celkom objektívny) výrok: „Kresťania by mali vypadáť viac vykúpení, aby ma presvedčili o ich Bohu – Vykupiteľovi“ (Fridrich Nietzsche, +1900). Terajší čas je časom Ducha a svedectva, v ktorom sú ťažkosti i skúšky, ktoré neušetria ani Cirkev (por. *KKC* 672).

Pápež Benedikt XVI. v enc. *Spe salvi* (1), v r. 2007, pripomenul, že vykúpenie bolo svetu dané tak, že ľuďom bola darovaná odôvodnená nádej, por. *Rim* 8, 24. Terajší čas je časom Ducha. Zároveň je to aj čas, poznačený ťažkosťami a skúškou Cirkvi, por. *KKC* 672. V tomto „čase svedectva“ sú všetci ľudia pozývaní do katolíckej jednoty Božieho ľudu, por. *Lumen gentium* 13.

Čas svedectva, tzv. tretia etapa dejín spásy, má – napriek mnohému zlu – predsa viac toho pozitívneho; má znaky nádeje, por. *Tertio millennio adveniente* 46:

1. Na svetskom poli je to pokrok dosiahnutý vedou, technikou a najmä medicínou v službe životu; veľmi živý pocit zodpovednosti k životnému prostrediu; úsilie o upevnenie celosvetového mieru a spravodlivosti; vôľa po zmierení a solidarite medzi národmi, najmä v celkových vzťahoch medzi Severom a Juhom planéty, atď.
2. Na cirkevnom poli ide o veľmi pozorné počúvanie hlasu Ducha Svätého prostredníctvom prijímania chariziem a rozmachu laických aktivít; o silnú snahu za zjednotenie všetkých kresťanov a o veľký priestor poskytnutý dialógu s náboženstvami a so súčasnou kultúrou.

OBSAH

Úvod	1
Eschatológia ako teologická veda	1
Delenie eschatológie	1
Mimokresťanská eschatológia	2
Qumranská eschatológia	2
Rozdiely medzi qumranskou a katolíckou eschatológiou	2
Jehovistická eschatológia	3
Starozákonná eschatológia	3
Šeol – podsvetie, ríša mŕtvych	4
Symboly zomrelých	5

Novozákonná eschatológia	5
Katolícka eschatológia	5
Pravoslávna eschatológia	6
Protestantská eschatológia	6
I. časť: Individuálna eschatológia	7
Smrť človeka	7
Kritérium smrti	10
Hypotéza posledného rozhodnutia	10
Nesprávne idey – totálna smrť a vzkriesenie v smrti	10
Dobrá smrť – moja smrť	11
Ľudská duša	11
Medzistav – od smrti po vzkriesenie	12
Skúsenosť blízkej smrti – NDE	12
Kremácia	13
Kontakt medzi živými a mŕtvymi	13
Reinkarnácia	14
Reinkarnácia protirečí kresťanskej kozmológii	16
Reinkarnácia protirečí soteriológii	17
Reinkarnácia a ďalšie problémy	17
Teória tzv. informačného poľa	17
Osobný súd	17
Odôvodnenie súdu	19
Podmienky pravého súdu	19
Spravodlivosť a láska	19
Osobné zatratenie – peklo	19
Druhá smrť – zatratenie	22
Pekelný trest	22
Biblické obrazy pekla	22
Zakrývanie hriechu a jeho následkov	22
II. časť: Spoločná eschatológia	22
Cirkev – anticipácia Božieho kráľovstva	23
Tajomstvo a poslanie Cirkvi	24
Potrebnosť Cirkvi	25
Mária – Cirkev (spoločenstvo svätých) a ľudstvo	25
Spoločenstvo svätých	25
Spoločenstvo svätých vecí	25
Spoločenstvo svätých osôb	25
Liturgia a spoločenstvo	27
Úcta k svätým – dulia	27
Účasť v spoločenstve svätých	28
Nebeská Cirkev	28
Očistec – posmrtné dozrievanie	28
Vývoj náuky o očistci	30
Očistcové tresty	31
„Miesto“ a „trvanie“ očistca	32
Trpia ľudia na zemi za hriechy svojich predkov?	32
Nebo – absolútna blaženosť	33
Štádia (fázy) nebeskej blaženosti	35
Vlastnosti nebeskej blaženosti	35
Odstupňovanie nebeskej blaženosti a aureola	35
Aspekty nebeskej blaženosti	35
Nebeská činnosť	36
III. časť: Kozmická eschatológia	36
Parúzia – koniec sveta	36
(Ne)známa parúzia	38
Chiliazmus	38
Znamenia parúzie	39
Apokalyptická literatúra	40

Posledný – všeobecný súd	40
Vzťah medzi osobným a posledným súdom	42
Svätí ako sudcovia	42
Milosť a spravodlivosť	42
Spravodlivosť sveta – spravodlivosť Boha	43
Vyjavenie dobrých a zlých skutkov	43
Vzkriesenie tela	43
Identita telesnosti – „vlastné telo“	45
Vlastnosti vzkrieseného tela	46
Dvojfázová eschatológia	46
Máriino vzkriesenie tela – nanebovzatie	46
Relikvie v katolíckej teológii	47
Relatívne relikvie – ostatky po vtelenom Božom Synovi	50
Stopy tajomstva Kristovho vtelenia	51
Význam a moc relikvie	52
Triedy (kvalita, hodnota) relikvií	52
Nové nebo a nová zem	52
Dejiny spásy	54
Parúziálna zmena – nepreniknuteľné tajomstvo	55
Nový Jeruzalem	55
Ježiš Kristus – Pán časov	55
Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje	58
Teológia času – prvotný význam času	59
Čas – tiene a znaky nádeje	59

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského v Badíne,
marec 2019

© ThDr. Marián Chovanec